

Tiyatro Eserleri

HAMLET

W. Shakespeare

—

HAMLET W. Shakespeare

MEB YAYINLARI

TİYATRO ESERLERİ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 889
BİLİM ve KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 157
Tiyatro Eserleri : 1

Kitabın adı

HAMLET

Yayın Kodu

95.34.Y.0002.490

ISBN 975.11.0145.X

Baskı yılı

1995

Baskı adedi

10.000

Dizgi, baskı, cilt

MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

*Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 9.12.1994 tarih
ve 7966 sayılı yazıları ile beşinci defa
10.000 adet basılmıştır.*

Tiyatro Eserleri

HAMLET

W. Shakespeare

Çeviren
ORHAN BURİAN

İstanbul, 1995

WILLIAM SHAKESPEARE

1564 - 1616

Şairin babası John Shakespeare, aslı çiftçi olan bir adamdı. 1550 civarında, yakın bir kasabadan göçüp gelerek Stratford'da yerleşti. Anlaşılan her çeşitten mal satan bir bakkal dükkânı işletmeye başladı: kendisinden zaman zaman zahîre tüccarı, deri tüccarı, eldivenci filân diye bahsedilişini böyle izah etmek belki yanlış olmaz. Stratford'da yerleştikten beş altı sene sonra varlıklı bir aileden Mary Arden adlı bir kızla evlendi. İlk iki kızları küçük öldü; William Shakespeare üçüncü çocuklarıdır. Vaftiz kaydının tarihi 26 Nisan 1564 olduğuna göre nisan sonlarında doğmuştur. John Shakespeare'in kasabadaki itibarı gittikçe artıyordu. Belediye meclisine âza olmuştu; hattâ bir ara reis de seçildi. William'dan sonra iki kızı ile üç oğlu daha oldu. Kardeşlerinin hepsi de şairden önce ölmüştür.

William Shakespeare kasaba okuluna gitmiş ise, orada her çocuk gibi o da bir miktar Lâtince öğrenmiştir. Zamanla ziraat işleri bozulmaya başladığı, kasabada birçok yangınlar çıktığı için olacak ki, babasının serveti de itibarı da azalmaya başladı. Borçlandı. Belediye meclisinden de çıkmak zorunda kaldı. William Shakespeare bu yüzden okumaya devam edememiş ve babasının dükkânında çalışmaya başlamış olacaktır. Yakın bir köyden hali vakti yerinde bir çiftçi ailesinin kızı olan, ama kendisinden yedi sekiz yaş büyük bulunan, Anne Hatmaway ile sevdiği sıralarda on sekiz yaşında idi. 1582 kasımında babasına

haber vermeden (belki kendi de pek istemeden), kız tarafının zoru ile, başka bir kasabada Anna'ı nikâh etti; 1583 mayısında da bir kızları doğdu. İki sene kadar sonra da ikiz çocukları oldu: kızın adını Judith koydular, oğlununkini de Hammet. Fakat çok geçmeden William Shakespeare, eyaletin hem hâkimi hem de Parlamentoda temsilcisi olan Sir Thomas Lucy ile, beyin hususi korusunda avlanmak yüzünden, bozuştı. Herhalde Stratford'dan ayrılmayı lüzumlu gördüğü muhakkaktır; o hâdiseyi, pek sevmediği karısından uzaklaşmak için bir vesile etmiş olabilir. Bu muhabbetsizlik ömrünün sonuna kadar sürmüş olacaktır; çünkü mirasından karısına bıraka bıraka bir yatak bırakmıştır; hem de en iyisini değil "ikinci en iyisini!"

O zaman Londra çeşit çeşit eğlence yerleri ile dillerden düşmiyen bir beldeydi. Fakat, eğlence yerlerinin çoğu belediye nizamlarından kurtulmak için şehir dışında kurulmuştu. Bunlar arasında birçok meyhanelerden başka boğa, horoz, ayı dövüşlerine mahsus sirkler vardı; iki tane de tiyatro işliyordu. Bu uzak yerlere arabayla yahut atla gelinirdi. Kibar kişilerin at uşakları vardı; ama orta hallilerin hususi adamları yoktu, onların hizmetini de çocuklar filân görürdü. Shakespeare de Londra'da belki kendi at tutmak, belki de bu işe koşacak çocuklar kullanmak suretiyle hayata atılmıştır zannediliyor. Böylece, tiyatroculuk mesleğinin dış kapısından işe başladıktan sonra fırsat buldukça yavaş yavaş içerlerine girmiştir.

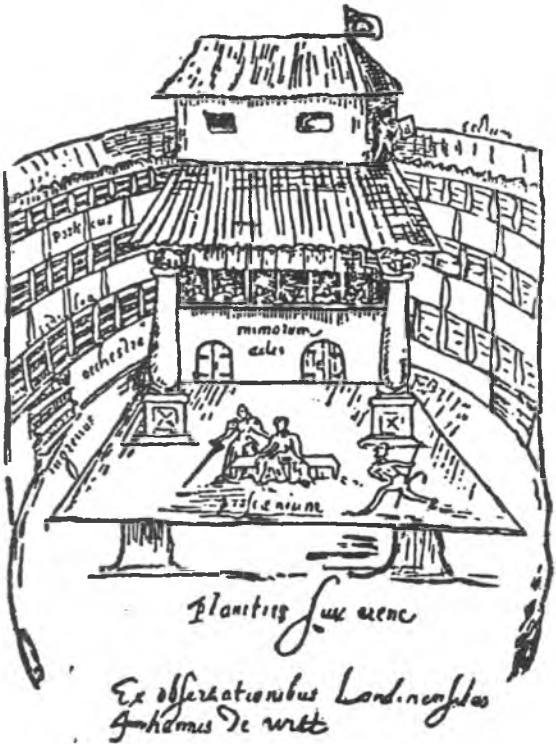
O zamanlar oyunculuk hiç de itibarda bir meslek değildi. Hattâ, 1572 yılında, bir asîl konağına kapılanmış olmıyanları — ellerinde mahallî hâkimden alınmış bir vesika yoksa — serserilerle bir tutan kanun çıkarılmıştı. Neyse ki oyuncular bunun çaresini bulmuşlardı: kendilerini bir asilin hizmetinde gösterip onun adı ile tanınırlardı. Ama ondan aylık almak şöyle dursun, gönlünü etmek için, bayramlarda filân konağında oyunlar verirler,, geri kalan zamanlar da taşrada kendi he-

saplarına oynarlardı. Bu yolda çalışan yüz kadar oyuncu kolundan en tanınmış Leicester Beyinin oyuncularıydı. Bu Bey, Kırallı Elizabeth'in gözdesi olduğu için, oyuncularına 1574 te Londra'da oynamak iznini aldı. Oyunlar han avlularında veriliyordu. Fakat belediye meclisi çok geçmeden kendini gösterip oyun yüzünden her cins adamla dolan hanların birçok ahlâksızlıklara yol açtığını ileri sürerek halka şehir içinde oyun verilmesini durdurdu. Bunun üzerine, başlarında James Burgage ile Leicester Beyinin oyuncularını da Londra'nın kuzeyinde, hemen sur dışında kendilerine bir bina kurdular; adını "Theatre" koydular. Az sonra da yanlarında Londra'nın ikinci tiyatrosu "Curtain" kuruldu. Öbür taraftan, belediye nizamları, seyircilerden para toplamamak şartıyla dost meclislerinde hususi maksatlar için oyunlar verilmesine müsaade ettiği için bir işbilir (Kırallık Kilisesinin koro başısı) Kırallık koro-sundaki çocuklarla şehrin Kara Papazlar diye anılan mahallesinde bir hususi tiyatro kurmuştur. Ama kendi öldükten sonra bu iş pek yürümedi, 1582 de de tiyatro büsbütün kapandı. Buna benzer, ikinci bir tiyatro da St Paul kilisesi yakınlarında kurulmuştu. Oyuncuları St Paul kilisesinin koro çocuklarıydı; başlarında da öğretmenleri vardı. Bu tiyatrolar küçük, üstü kapalı yerlerdi; oyunlar meşale ışığında verilirdi. Pahalı oldukları için buralara ancak kibarlar giderdi. Asıl halkın rağbet ettiği tiyatrolar şehir dışındakilerdi. Üç kat balkonlu ve orta yerinde avlusu bulunan bu değirmi binaların üstü açıktı. Yağmur filân yağarsa avludaki seyircilerin korunmasına imkân yoktu; zaten bu sınıf seyircilerin oturacak yerleri de olmadığı için ayakta dururlardı. Sade giriş için bir peni verirlendi. Altı peni verenler sahnenin iki yanında oturabilirdi. Balkonlar localara ayrılmıştı. Bu yerler için

adam başına otuz peni alınırdı. Üçüncü balkona giriş iki peniydi. Gerek üçüncü balkonun, gerek avlunun içine doğru uzanan sahnenin üstü saz bir damla örtülüydü.

Shakespeare oyunculuğa başladığı sıralarda Londra'da sekiz on oyuncu kolu, her bir kolda da yirmi kadar oyuncu vardı. Şair, tahminlere göre Leicester Beyinin oyuncularına katıldı. O Bey öldükten sonra bütün kol Derby Beyinin oğlu Strange hizmetine girdi. O da öldükten sonra 1593 te Saray Nazırının Adamları adıyla çalışmaya başladı. Shakespeare, sanatında iyi bir oyuncu tanınacak kadar kendini göstermişti; ama hiçbir zaman büyük roller — meselâ kendi kahramanlarını — oynayacak kadar yükselmedi; onları hep Richard Burbage oynardı. Zamanla oyunculuktan dram yazıcılığına bunun için geçmiş olabilir. Günden güne halktan daha çok rağbet gören tiyatroların da yeni yeni yazıcılara ihtiyaçları vardı. Shakespeare, kumpanyası için eski oyunlar yenilemeye her halde böylece başladı. İngiliz tarihinden alınan mevzular alâka görüyor diye *Henry VI* adı ile tazelediği üç bölük oyun bu mahiyettedir. Tarih bakımından o oyunlarda geçenlerin devamı demek olan *Richard III* de aynı alâkanın verdiği hızla yazılmış olmak gerektir. Zaten bu çiraklık yıllarının oyunlarında — *Henry VI*, *Titus Andronicus*, *Yanlışlıklar Komedyası* gibi eski bir oyunun yenilenmişi ile karşı karşıya değilsen — günün rağbette oyunlarına benzer oyunlar buluyoruz. Nasıl ki, *Richard III*, Londra seyircilerini *Timurlenk* gibi oyunlariyle ihtirası gururu ihtişamı büyük olan kahramanlara ve gösterişli hitabelere alıştıran Marlowe örnek edinilerek yazılmış bir oyundur. Yahut teşbihleri, istiareleri, bilgiç sözleri, edalı kişileri ile Lyly örneğinden *Aşkın Emeği Boşa Gitti* gibi hafif oyunlar çıkıyor.

Ama bu düzeltmecilik, bu özentî devri çok sürmedi. 1594 - 1595 yıllarından başlayarak *Richard II*, *Romeo ile Juliet*, *Venedikli Tacir* gibi oyun-

1596 senesinde Londra'yı ziyarete gelen De With adlı bir Holandalının bir temsil esnasında yaptığı ve o zamanki tiyatroların birçok hususiyetlerini gösterir taslak. Tiyatro bayrağının da belli ettiği gibi bu taslağa "Swan" tiyatrosu örneklik etmiştir. Shakespeare'in oyunları ise "Theatre," sonra da "Globe" tiyatrosunda oynanmıştır.

larla Shakespeare yavaş yavaş kendi şahsiyetini göstermeye başladı. Meselâ *Richard II* mevzuunu yine tarihten almak, yine İngiltere kırıllarından birinin hayatını canlandırmakla beraber fırtınalı söz, fırtınalı hareket sevdasına düşmiyen bir oyundur. İkinci Richard'da Shakespeare, vazifesine nispetle kendisi zayıf kalan, duygulu fakat iradesiz kahramanlarının ilk örneğini vermiş oluyor. Bu çekingen ve kendi içine kapanıp düşünmesini seven tip zamanla olgunluğunu Hamlet'te bulacaktır. *Venedikli Tacir* için kullanılan hikâyeler birden fazladır. Alacağına karşılık borçlusundan bir kilo et kesmeye kalkan, fakat "Et hakkındır, ancak, anlaşmanızda olmadığı için kan akıtamazsın; hem bir kilodan bir gram fazla da kesemezsin!" demek akıllılığını gösteren hâkime yenilen yahudinin hikâyesi o zamanlar halk arasında tekrarlanıp duran bir destandı. Vasiyetinde, kızını alacak kocanın, altın gümüş ve kurşun üç mahfazadan hangisi içinde kızının resmi olduğunu kestirmesini şart koşan baba ve o öldükten sonra kızının başından geçenler ayrı bir hikâye idi. Kocalarına birer yüzük verip sonra kendileri erkek kıyafetine girerek bu yüzükleri hiyle ile tekrar ele geçiren ve kocalarının vefasızlığı ile alay eden iki genç kadının hikâyesi ise büsbütün ayrı bir hikâye. Ama Shakespeare kendi hırslarından başka kanun tamımıyan yahudi ile gençliği, güzelliği ve zekâsı sayesinde bütün sakatlıkları düzeltebilen Portia tezadını ortaya koyarken o hikâyelerin hepsini biribiriyle kaynaştırıyor. İngiltere tarihinin büyük günlerini anan tarihî oyunları *Henry IV* ile *Henry V* de bu sıralarda yazıldı.

Tarihlerden, İngiliz kahramanlığı üzerinde en gururla duranı, *Henry V* muhakkak ki halk kahramanı Essex Beyinin (sonradan muvaffakiyetsizliğe uğriyan) İrlânda seferiyle alâkalıdır; zaten beşinci perdenin başında buna bir telmih de vardır. *Henry IV* dramında yarattığı zevk düşkünü, içki düşkünü, korkak şişman Falstaff, söylendiğine göre, Kırâlice'nin o kadar hoşuna

gitmiş ki, onu bir kere de âşık olur görmek istemiş. Bunun üzerine şair de Falstaff'ın, yaşına başına bakmadan kadın peşine düşünce nasıl onların maskarası olduğunu gösteren *Windsor'lu Şen Kadınlar* komedyasını yazmış. Herhalde şairin Falstaff, hâkim Shallow gibi tipleri daha o tarihlerde halkın dilinde ve hâfızasında yer etmişti. Ama, sonraları eserlerine bakarak anlıyoruz ki, Shakespeare henüz o zaman tam olgunluğa erişmemiş. Ortaya koydukları güzel dramlardır: mevzularının ana hatlarından başka her şeyini sanatkâr kendi düşünüp bulmuştur; zevk ve alâka ile seyrediliyor; yer yer insanı düşündürüyor; hayatın aydınlık sevimli tarafları iyi aksettirilmiş; nazmı (bütün eserlerinde kullandığı on on bir hecelik kafiyesiz nâzım) mısra sonunda soluksuz tikanıp kalmıyor, akıcılık kazanmıştır. Fakat insanı ergin insan, sanat eserini olgun eser haline getiren ıstırap ve çile henüz gereğince işlenmemiştir. Ancak *Venedikli Tacir*'de Shylock, *Beğendiğiniz Gibi*'de Jaques, *Julius Caesar*'da Brutus zaman zaman bu hayat derinliğini sezer görünüyorlar. Bununla beraber, 1595 ile 1600 arasında ortaya konan bu eserler, daha o zaman sanatkârı çağdaşlarının başına geçirecek kadar yeni ve değerli bulunmuş olacak ki, 1598 de, günün ahlâk ve edebiyat meseleleri üzerine bir kitap çıkaran Frances Meres, İngiliz şairlerini Yunan, Lâtin ve İtalyan şairleriyle karşılaştırırken, söz arası Shakespeare'in on kadar eserini saydıktan sonra, tragedyelerinin 'Seneca'dan komedyelerinin Plautus'tan aşağı kalmadığını söylüyor. Ayrıca, o tatlı ifadesiyle yazdığı *Venus ile Adonis*, *Lucrece* adlı manzum hikâyelerini ve *sonelerini* öğüyor..

Shakespeare sade iyi bir oyuncu, birinci sınıf bir yazarı olarak kuru bir şöret edinmekle kalmamış, tiyatrodan epeyce para da kazanmış olacak ki, 1597 yılında Stratford kasabasının hemen hemen en büyük evini, bahçeleriyle ambarlarıyla beraber satın aldı. Yine aynı sırada ailesine bir arma da temin etti: eli mız-

raklı bir kariat. (İngilizce *shake* sarsmak, *spear* mızrak demektir.) Hemşehrileri de başları sıkıştıkça, borç almak için önce onu hatırlıyorlardı. 1599 da, eski "Theatre" binasının kerestesiyle kurulan "Globe" tiyatrosuna ait senetlerde artık Shakespeare yalnız oyuncu olarak değil, kumpanyanın hisse sahiplerinden olarak da gözükmüyor. Zekânın, nüktenin, güzelliğin temsil edildiği en güzel komedyaları. *Kuru Gürültü*, *Beğendiğiniz Gibi*, *On İkinci Gece* bu bir iki yılın eseridir. Ama yine aynı eserlerden, gelen yılların karanlığının haberini de almıyor değiliz. Her şeyde dertlenecek bir sebep bulan kaygısever Jaques o habercilerin yalnız biridir. Şairin hayata bakışındaki bu değişiklik seçmeye başladığı ağırbaşlı mevzulardan da bellidir. Elizabeth'in saltanatının son yılları politika bakımından olduğu kadar din, ahlâk ve sanat bakımından da buhranlıydı. Bunlara belki şairin kendi üzüntüleri de karıştı. Herhalde 1600 yılından itibaren *Julius Caesar* ile başlayan bir sıra eserde hayattan, insan tabiatından, hattâ Tanrının adaletinden de insanı ümitsizliğe düşürecek kadar büyük felâketler seyrediyoruz. Bu ümit kıran acılık yalnız *Hamlet*, *Othello*, *Lear*, *Macbeth*, *Timon* gibi tragedyalarda değil *Kısasa Kısas*, *İşin Sonuna Bakmalı* gibi komedyalarda da besbellidir. Shakespeare, eserlerinin mevzuu için kullandığı tarih hâdiselerine, hikâyelere, şiirlere her zaman sadık kaldığı halde, meselâ *Lear*'de bakıyoruz ki: tarih, *Lear*'ın küçük kızı ablalarının ordularını yenip hükümdarlığı tekrar ele geçirerek babasına verir, demişken Shakespeare, tam tersine, oyunu Kordelia'nın yenilip ölmesi ve ihtiyar hükümdarın çıldırmasıyla bitiriyor.

Bu büyük tragedyalar çığı, şairin kendi dışına çıkmaktaki kudretinin de bir ispatıdır. Çünkü, 1600 yılından başlayarak yedi sekiz senelik bir zamanı kaplayan bu acılık ve kötümserlik devresi, onun maddi refaha en çok erdiği senelerdir. Stratford'da 107 hektarlık araziyi 320 sterlinge 1602 de aldı; yine kasabasından bir akar için

1605 te 440 sterling verdi. Zaten I. James 1603 yılında İngiltere tahtına geçince, büyük bir sanatseverlik göstererek şairin bulunduğu kumpanyayı "kendi eğlencesi kadar muabbetli halkının eğlencesini de göz önünde tutarak" *Kıralın Oyuncuları* adı ile kendi hizmetine almıştı. Worcester Beyinin kumpanyası, başlarında Thomas Heywood olmak üzere, *Kıraliçenin Oyuncuları*; başlarında, şöhrette Burbage ile başabaş giden Alleyn olmak üzere, Amiralin adamları *Veliahtın Oyuncuları* adıyla hizmete alındılar. Sarayda sık sık oyunlar veriliyordu. Oynananların çoğu da Shakespeare'in eserleri idi. İngiltere, İskoçya, İrlanda tahtlarını birleştiren I. James hakkında *Macbeth*'de cemileli telmihler vardır; *Kısasa Kısas*, *Othello*, *Lear* için raslanan ilk kayıtlar da hep önce sarayda oynandıklarını gösterir.

Roma tarihinden alınma tragedyalar, *Antonius ile Kleopatra* ve *Coriolanus* kötümser görüşlü günleri ile ihtiyarlık günlerini birbirine bağlar. Nazım ve sahne tekniği artık mükemmele erişmiştir. Sanat-kâr olarak Shakespeare bunlardan, hele birincisinden daha kusursuz eser yaratmadı. Vaka yapısını kurmak, insanların canlandırmak bakımından şiiri mimsilsiz bir ustalıkla kullanıyor. Bu eserler büyük tragedyalarından, olsa olsa, fikir zenginliği bakımından geri kalır. Shakespeare'in, meslek hayatının son dört beş senesinde yazdığı yarı acı yarı ferah oyunlar, *Perikles*, *Cymbeline*, *Kış Masalı* ve *Fırtına* ise çilelerin ardından gelen yorgun sükûnun eserleridir. İyi ile kötünün çarpıştığı bu oyunlar hep iyinin sabır ve müsamahasının kötüyü yola getirmesiyle bitiyor. İster Shakespeare'in kendi hayat görüşü değişmiş olsun, ister günün rağbette oyunları acının tatlıya dönmesiyle biten oyunlar olsun, şu muhakkak ki, Shakespeare bu son eserlerinde karanlıkta kalanları aydınlığa çıkarmak azmindedir. Nasıl *Lear*'de, düşüncesine uymuyor diye, kullandığı kaynağa sadakatten ayrıl-

mıssa; şimdi de, yine düşüncelerine uymuyor diye, kaynaklarına ters taraftan sadakatsizlik ediyor. Meselâ *Lear için* kullandığı aynı kaynaktan *Cymbeline*'in aslı olan hikâyeyi çıkarırken, babasının gazabına uğrayıp saraydan kovulan hükümdar kızı fikrini hoş bulmuyor; vakayı, kız, erkek kıyafetinde kaçıp birtakım üzücü maceralardan sonra kurtulacak şekilde bitiriyor.

Meselâ *Kış Masah*'nın aslı olan hikâyede Kırallıca kocasının kıskançlığına kurban gidip ölür; Kırallı da kendini öldürür. Halbuki Shakespeare, öldü sanılan kırallıyı diriltiyor; kırallı da suçunu anlayıp pişman olmaya sevk ediyor. Yine bu çeşit oyunlardan olan *Fırtına* birçoklarınca şairin son eseri olarak alınır. Bir iki hususiyeti vardır ki, onu öteki oyunlardan ayırıyor. Hem zaman ve mekân birbirlerini göz önünde tutan tek Shakespeare dramıdır: olanların hepsi yirmi dört saat içinde ve aynı küçük ada üzerinde geçer. Hem (*Aşkın Emegi Boşa Gitti, Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası, Windsor'lu Şen Kadınlar*'dan sonra) mevzuu için bir kaynak bulunmayan dördüncü eserdir. Hem de oyunun kahramanı ihtiyar sihirbaz Prospero pek çoklarında şairin kendisi olarak gösterilir: bütün hayata yüksekten, tarafsız ve sakin bir gözle bakan, başkalarının bahtıyarlığını kendininkinden çok gözetken, kötü kuvvetleri bile usta idaresiyle faydalı kılan, nihayet bütün hayatı bir rüya sayabilen olgun ve ergin insanoğlu Shakespeare...

Shakespeare tiyatrodan gelen servetin zengin oldukça Stratford'dan yeni yeni yerler alarak kasabasının egrafı arasına girmişti. Son senelerinde artık orada oturuyor, Londra'ya işi oldukça iniyordu. Yaşlandıkça sıhhati de bozulmuş olabilir. O zamanlar ellisine gelen insan zaten ihtiyar sayılırdı. Gerek yaşama şartlarının bozukluğu, gerek salgın hastalıkların sıklığı yüzünden erken ölenler çoktu. Nasıl ki oğlu Hamnet de on birinde ölmüştü. Şair de herhalde so-

nunun yaklaştığını sezmiş ki, vasiyetnamesini hazırlatarak 25 mart 1616 da imzalamıştır. Malının çoğunu büyük kızı ile torununun üstüne ediyor; en yakın sahne arkadaşlarına da, kendisini hatırlatacak birer yüzük alacak kadar para bırakıyordu. Shakespeare, söylendiğine göre, şair arkadaşlarından Ben Jonson ile Drayton'un bir ziyareti sırasında çok içtiği için tutulduğu hümmadan kurtulamıyarak 23 nisan 1616 da ölmüştür. Kasabanın kilisesine, itibarlı hemşehrilerden olduğu için de, mihrabın yakınına gömüldü.

Shakespeare'ın eserlerinin çoğu sağlığında basılmamıştı: belki tiyatro eserlerinin okuyucusu az olduğu için; belki de şair, eserlerini oynasınlar diye sattığı kimselere haksızlık etmekten çekindiği için. Kendi isteği ve adı ile basılıp çıkan belli başlı eserleri *Venus ile Adonis* (1593), *Lucretia'nın Kaçırılışı* (1594) adlı iki manzum hikâye ile sayısı yüz elliye geçen *Soneler* (1609) dur.

Meres'den anlaşıldığına göre *Soneler* — hepsi değilse bile çoğu — 1598 den önce yazılmış, tanıdıklar arasında tekrarlanıyordu. Şairin en çok münakaşa edilen eseri budur. Acaba bu küçük şiirler günün hevesine uyarak yazılmış şeyler miydi, yoksa gerçekten şairin hayatında buhranlı bir çağı işaret mi ediyordu, bilinmiyor. Tefsirlerin çoğu ikinci görüşe yakındır. Eserin birinci kısmındaki 126 tane umumiyetle bir delikanlıya, ikinci kısmındaki 26 tanesi bir kadına yazılmıştır. Delikanlı hem soyludur, hem güzeldir. Yaşlanmaya başlayan şair onu çok seviyor, hayranıdır. Bu güzelliğin geçip gitmesini de istemiyor; delikanlı evlenmeli, güzelliğini çocuklarında devam ettirmelidir. Bununla beraber onun güzelliği asıl şairin mısralarında ölmezleşecektir. O şiirlere bu kudreti veren delikanlının güzelliği olduğu kadar şairin ona duyduğu sonsuz sevgidir. Halbuki aynı delikanlı, şair yokken, onun sevgiliyle sevişiyor. Sonra da ken-

dini affettirmeye çalışıyor. Şairin cömert sevgisi onu da o vefasız kadını da affediyor. Ama bir kere kırılmıştır. Sonra ortaya bir ikinci şair çıkıyor; o yakışıklı efendisinin iltifatını kazanmaya uğraşan bir rakip. Bu, yeni üzüntülere yol açıyorsa da nihayet şair, delikanlıya olan sevgisinin her şeyden üstün olduğunu, bu sevgi yüzünden belki haksız düşüncelere saplanmış bulunduğunu söyleyerek, eski anlaşmazlıkları tam bir barışla bitiriyor. Esmer güzeli sevgiliyle olan münasebete gelince: erkeklerle oynamasını bilen bu kadın onu zaman zaman büyülüyor. Bulunmaz bir kadın değildir. Hattâ şair, kusurlarını da sayıyor. Ama zekidir, fettandır; anlaşılmaz bir çekiciliği var. Onun için de şair kızmıyor değil. Hele delikanlıyı avlamaya kalkışını büsbütün hırsıyla karşılıyor. Ancak, bu kadına karşı mukavemeti de yok; ayaklarına kapanıyor. Bu vefasız, şairin sevdiği delikanlıyı ele geçirmekle kendisini de ikinci defa ele geçirmiştir. *Soneler*'in anlattığı bu hikâyenin doğruluğu kabul edilirse, ortaya kahramanların kim olduğu meselesi çıkmaktadır. Shakespeare'in sonelerinin "müvellidi" diye andığı W. H. kimdi? Sonra ikisinin de sevdikleri esmer güzeli kimdi? Bunlar hakkında birçok fikirler ortaya atılmıştır. Kimi delikanlının Southampton Beyi¹, kimi Pembroke Beyinin oğlu² kimi de asıl bir kimse olmayıp aynı oyuncu kolundan bir

¹ Sahiden, şairin manzum hikâyelerini kendisine sunduğu hâmisî Southampton Beyi Henry Wriothesley, genç ve yakışıklıydı. Oxford Beyinin kızıyla nişanlandıktan sonra beş altı sene, evlenme işini, birçok ısrarlara rağmen, uzatıp durmuştur.

² Pembroke Beyinin oğlu William Herbert de 1595 yılında, on beşinde Londra'ya evlendirilmeye getirilmiş, sonra iş bozulmuş, tekrar anasının babasının yanına dönmüş, ama on yedisinde büsbütün Londra'ya gelmiş, Mary Fitton adlı kumral bir sevgili de edinmişti.

delikanlı³ olduğunu iddia ediyorlar. Kadının kim olduğunu kestirmek daha güç. Tahminler arasında Oxford'lu bir hancının karısı Mrs. Davenant, bir de Shakespeare'in hamşehrilerinden Richard Field'in, ölen Huguenot ustasından kitapçı dükkâniyle beraber devir aldığı karısı Jaqueline Field vardır. Bundan başka, birçok şairlerce kullanılan bir Yunan efsanesini ateşli mısralarla anlatan *Venus* şiirinde de Shakespeare'in sevdiği bir delikanlıya ihtirash telmihlerde bulunduğu fikrinde olanlar vardır. *Lucretia* sanat bakımından daha işlenmiştir, ama daha az taşkın bir dille yazılmıştır. *Phoenix and the Turtle* adlı şiiri de, evlenir evlenmez birbirinden ayrı düşen bir katolik karı kocanın mezhepleri yüzünden çektikleri ıstıraba remiz olarak yazdığını ileri sürüyorlar. Fakat bütün bunlar henüz kat'î delilleri bulunamamış tahminlerdir.

Shakespeare'in sağlığında basılan oyunları da halledilemeyen meseleler çıkarmaktadır. Meselâ: hangileri kendi isteğiyle çıkmıştır bilinmiyor. Çünkü o zamanlar, rağbet gören bir oyunun, ya temsil esnasında acele yazılarak, yahut oyuncuların biriyle el birliği ederek "korsan işi" bastırılması olmıyan bir iş değildi. Eserin sahibini bu türlü hırsızlara karşı koruyacak yayın kanunları yoktu. Her ne kadar bir eser bastırılmadan Kayıtlar Dairesine yazdırılırdı ise de daire sadece kayıt parasını almaya bakar; eseri kim kaydettiriyormuş, kimin adına kaydettiriyormuş araştırmazdı. Öbür taraftan, oynanan oyunları sarayın Eğlenceci Başısı sansür ederdi ama kayıtları yoktu. Bu yüzden Shakespeare oyunları, daha doğru o devrin bütün oyunları, için iki büyük güçlkle karşılaşırız: bir kere, ne zaman yazılmıştır, tam olarak bilmek güçlüğü. İkincisi, eserler şairin elinden çıktığı halde midir, kat'î olarak hüküm vermek güçlüğü. Herhangi

³ Kumpanyada Hughes adlı bir musiki ustası ve bunun William adlı bir oğlu varmış.

bir eserin tarihini kestirmekte ya, nasılsa o eserin, tarihi bilinen diğer bir eserde anılışından, yahut eserin kendi içinde geçen ve tarihi için bir ip ucu veren sözlerden faydalanabiliriz. Meselâ Meres adlı edebiyat adamının 1598 yılında çıkan bir eserinde anılan Shakespeare oyunlarının o tarihten önce yazıldığı hükmüne varıyoruz .Yine meselâ saray kayıtlarında 1606 kışı sarayda oynandığı yazılı diye, *Lear* için, bu tarihten önce yazılmıştır diyoruz. Yine meselâ şair Marlowe'dan bir mısra tekrarlanan *Beğendiğiniz Gibi* — Marlowe 1593 yılında öldüğüne göre — bu tarihten sonra yazılmış olmak gerektir diyoruz. Bu gibi tahminlerse tek bir yıl üzerinde karara vardi-ran tahminler değildir. Esere, böylece, başlangıç yahut son olarak bulunan tarihlerle eserin arası birkaç ay da olabilir, birkaç yıl da. Sonra, dışarda bahsine-raslanmıyan oyunlar da vardır. Bunun için, eserle-rin üslûp hususiyetlerinden faydalanmaya; gerek fikir, gerek teknik bakımından şairin ilerleyişini takip etmeye çalışıyorlar. Ama bu usul de kat'î tarihler verebilmekten uzaktır.

Bununla beraber metin meselesi tarih meselesinden de mühimdir. Elimizdeki oyunların hangisi şairin elinden çıktığı gibidir, bilmiyoruz. Otuz altı oyunu bir arada ilk olarak kendisinin ölümünden yedi yıl sonra 1623 yılında iki oyuncu arkadaşı tarafından çıkarıldı. Kitap büyük boydadır; *Birinci Folio* diye anılır. Çıkaranlar tabîî, bütün oyunların asıllarına göre sadakatle ortaya konduğu iddiasındadırlar. Evvelce, şairin sağlığında olsun, ölümünden sonra olsun, tek tek çıkan (ve küçük boy oldukları için *Quarto* diye anılan) on yedi oyunun metnini, çalınmadır bozuktur, diye kötülüyorlar. Gerçekten, bu metinlerin bir kısmı çok bozuktur: bazı yerlerinden mâna bile çıkmaz; nazımla nesrin karıştırıldığı, söz geçmiyen yere söz konduğu görülür. Fakat bir kısmı, 1623 metninden yer yer ayrılmakla beraber, düzgündür. Hat-

tâ anlaşılıyor ki, *Birinci Foilo* için bu düzgün *Quarto*'lardan faydalanılmıştır. *Lear*, *Hamlet* gibi bazı oyunların, aslına uygunluğundan bahsedilerek çıkarılan, *Folio* metinleri ise *Quarto* metninden daha kısadır; anlaşılmıyacak kadar bozuk yerleri de eksik değildir, acaba oyunların *Folio* metnindeki şekilleri mi şairin yazdığı gibidir, yoksa daha önce tek tek çıkan metinleri mi? Yoksa ikisi de mi değil? Ayrı metni bulunmayıp ilk olarak *Birinci Folio* da rasladığımız yirmi oyunun ne kadar fazlası yahut eksigi var? *Birinci Folio* dışında bırakılan, fakat daha önceki kayıtlarda şairin adıyla çıkan *Perikles* acaba sahiden Shakespeare'in değil midir? İşte bütün bu kestirilemeyen noktalar, son otuz kırk senedir ilim adamlarını, eski metinler, o zamanki yayın ve baskı hususiyetleri, tiyatro işleri ve saire üzerinde daha çok araştırmalara sevketmiştir. Her türlü ipucundan faydalanılarak Shakespeare dramlarını bugün aşağı yukarı şöyle sıralıyorlar:

1590 — 1595 *Henry VI*, 1-3

Richard III

Yanlışlıklar Komedyası e. b.¹

Titus Andronicus

Hırçın Kız y.

Veronali İki Centilmen b.

Love's Labour's Lost

Romeo ile Juliet e. y. b.

1595 — 1600 *Richard II*

Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası y. b.

King John

Venedik Taciri y. b.

Henry IV 1-2

Kuru Gürültü

¹ Eser yanlarındaki e eski harflerle, y yeni harflerle, b Millî Eğitim Bakanlığı Klâsikleri arasında tercümeleri çıktığını anlatmak için kullanılmıştır. Bu oyunların sahnemizde oynananlarının sayısı ise on altıdır. (Bk: "Türk Tiyatrosu". sayı 171.)

*Henry V**Beğendiğiniz Gibi* y. b.*Julius Caesar* e. y. b.*On İkinci Gece* y.1600 — 1608 *Hamlet* e. y. b.*Windsor'lu Şen Kadınlar* b.*Troilus and ressida**All's Well That Ends Well**Measure for Measure**Othello* e. y. b.*Kıral Lear* e. y.*Macbeth* e. y.*Antonius ile Kleopatra* e. b.*Coriolanus* y.*Atinalı Timan* b1608 — 1613 *Perikles**Cymbeline**Winter's Tale**Fırtına* b.*Henry VIII*

Herkesi metinler hakkında kararsızlığa düşüren şüpheler kimini de büsbütün inkârcılığa götürüyor. Bunlara göre: Shakespeare diye biri yoktur; varsa bile eserlerin sahibi değildir; adı, sadece eserlerin asıl sahibi olan bir asîli gizlemek için kullanılmıştır. O zamanlar şairlik asîllerce küçük görülürdü. Bu işle uğraşanlar ya uğraşmıyor gözükür, yahut şiirlerini çıkarmazlardı. Nitekim, Elizabeth devrinin ünlü şairlerinden Sir Philip Sindney sağken hiçbir eserinin çıkmasına razı olmamıştı. Sir Walter Raleigh de şiirlerinin hemen hepsini şurada burada adsız olarak bastırmıştı. Hele halkı eğlendirmek için oyun yazmak büsbütün aşağılatıcı görülürdü. Bu yüzden Shakespeare eserlerinin asıl sahibi de kendini gizlemek zorunda kalmıştır, diyor. Bu dâva yüz seneden beri sürüp gitmektedir. Eserlerin sahipliğine uygun olan asîl de, kimine göre, Elizabeth devrinin büyük ilim adamı

Bacon; kimine göre, Rutland Beyi, kimine göre Derby Beyi, kimine göre de Oxford Beyidir. Ama hepsine göre bir *asıl* olduğu muhakkaktır. Çünkü Shakespeare eserlerinin icabettirdiği vasıflar: görgü, bilgi, duygu üstünlüğü, kibar hayatını ve sanat inceliklerini yakından biliş, hukuktan anlayış, doğru dürüst okumamış ve yirmisinden sonra Londra'ya gelmiş bir kasabalının harcı değildir. (Bu düşünce ve nazariyelerin faydalı bir hülâsası için, bak: *Shakespeare Kimdi* - Saffet Dengi; C. H. P. konferansları, seri I, kitap: 16.)

Ama bütün bu hükümler, dış tesirlere fazla ehemmiyet veren; dehanın gördüğünü çabuk kapmak ve göremediğini sezmek kudretini küçükseyen bir düşünüşten doğuyor. Bu görüşe karşı, yüksek tabakadan olsun kendi meslekdaşlarından olsun, birçok çağdaşlarının tanıyıp severek o eserlere sahip bildiği Stratford'lu Shakespeare henüz ayaktadır; ve inkârcılarının, hiç değilse *şimdiki* delilleri ile yıkılmadan duruyor.

HAMLET

Hamlet hikâyesine, ilk olarak, on üçüncü asır Danimarka yazıcılarından Saxo Grammaticus'un *Historiae Danicae - Danimarkalılar Tarihi* isimli eserinde raslanıyor. Bizim vekayinameleri andıran bu eser o zaman yazılmışsa da ancak 1514 tarihinde basılmıştır. *Histoires Tragiques - Acıklı Hikâyeler* adı altında bir sıra tarihî hikâye tophıyan Fransız yazıcısı Belleforest 1570 yılında bu Amleth hikâyesinin de Fransızca serbest bir tercümesini çıkardı. Shakespeare'in oyunu rağbet kazandıktan sonra (1608) bu Fransızca tercüme de, bir iki küçük değişiklikle, *The Hystorie of Hamblet - Hamblet'in Hikâyesi* adı altında İngilizceye çevrilmiştir. Tarihle karışık Ambleth hikâyesi şudur:

Horvendil ile Fengon adlı iki kardeş, Danimarka kiralığına bağlı olmak üzere, Jutland'ı beraberce idare etmektedirler. Bunlardan Horvendil bir döğüşte Norveç kiralını öldürüyor ve mükâfat olmak üzere Danimarka kiralının kızı Gerutha'yı alıyor. Bir oğulları oluyor, adını Amleth koyuyorlar. Sonra, kıskançlığa kapılan Fengon, karısına çok eziyet ediyor iddiasıyla kardeşini öldürüp Gerutha ile kendisi evleniyor. Bunun üzerine Amleth aptal hali takınıyor; ata ters biniyor filân. Ama aslında intikâm çareleri aramaktadır. Bu arada, sırrını öğrenmeye çılan saray adamlarını muammalı sözlerle şaşırtıyor. Beraber büyüdüğü bir kızı ona karşı tuzak gibi kullanmak istiyorlar; fakat süt kardeşinden hakikati öğrenerek bu tuzığa düşmüyor. Amcasının dostlarından biri, Amleth ile annesi konuşurken dinlemeye kalkıyor. Daima kuşkuda olan Amleth horoz

gibi ötüp oradan oraya sıçrarken adamın bir örtü altında gizlendiğini anlıyor, kılıcını saplayıp bu hafiye-yi öldürüyor, parça parça kesip haşlıyarak etlerini domuzlara yediriyor. Annesine de, mahsus deli gözüktüğünü ve intikam almak azminde olduğunu haber veriyor. Annesi, eski kabahatini anlayıp oğlunun tarafına geçiyor. Öbür yandan, şüpheleri büsbütün artan amcası, Amleth'i iki kişiyle birlikte İngiltere'ye yolluyor. Bu elçilere verdiği mektupta (mektup o zamanın usulünce bir tahta parçası üzerine kazılmıştır) ora kiralından Amleth'in öldürülmesini istiyor. Fakat, Amleth mektubu değiştirdiği için, sonunda İngiltere kralı onu değil yoldaşlarını asıyor, ona da kendi kızını veriyor. Ayrılışından bir sene sonra Amleth memleketine dönüyor. Bir ziyafette herkes onu öldü zannedip keyfeder işerken birdenbire karşılına çıkıp saraya ateş veriyor. Amcasını da odasında bularak başını kesiyor. Sonra, halk önünde, olanları açıkça anlatıyor. Onlar da amcasının yerine onu kiral seçiyorlar. Amleth, daha birçok maceralar ve kahramanlıklar sonunda, dayılarından birine karşı cenk ederken ölüyor.

İngiliz edebiyatına bu hikâye herhalde Belleforest'nin ilâveli tercümesi yolu ile geçmiştir. Fakat Shakespeare'in oyunu bu mevzu üzerine yazılan ilk oyun değildir. 1594 yılında bu isimle bir eserin, hem ilk defa olmamak üzere, oynadığı hakkında bir kayıt vardır; eser ele geçmemiştir, kimin yazdığı bilinmiyor. Shakespeare'den hemen önceki dramcılardan Fransızca bilen biri — bir çoklarının tahminine göre Thomas Kyd — yazmış olacaktır. Bu mevzu üzerinde bir de *Der Bestrafte Brudermord, oder Prinz Hamlet aus Dennemark - Cazasını Çeken Kardeş Kaatili, yahut Denimarka Prensi Hamlet* adlı Almanca bir eser vardır. Ama bunun, on yedinci asırda Almanya'da sık sık temsil veren İngiliz kumpanyalarından biri vasıtasıyla o memlekette tanınıp tercüme edilen bir eser olduğu hükmüne varılmıştır. Eserin basitliğine bakılırsa Shakespeare'inkinden

önce aynı mevzu üzerine Kyd'in yazmış olduğu ileri sürülen — ve bazılarınca *Ur-Hamlet* diye anılan — eserden tercüme edilmiştir. Bu almanca metnin eldeki tek kopyası 1710 tarihlidir.

Shakespeare metnine gelince: eser bastırılmak üzere kayda 1602 temmuzunda geçirilmiş, 1603 yılında ilk baskısı çıkmıştır. 1604 yılında çıkan ikinci baskısı ise “doğru ve kusursuz kopyasına göre yeniden basılmış ve hemen hemen iki misli genişletilmiş” olmak iddiasındadır. Gerçekten, ilk baskıda cümle yanlışları, kelime yanlışları çoktur, uzun konuşmaların kimi kısaltılmıştır (bütün eser gözönünde tutulursa yarıya yakın bir kısaltma vardır,) birçok mısraların bölünüşü sakattır. Bundan başka, sonraki metinlerde (Polinius yerine Corambis adının kullanılma, Kraliçenin cinayetten açıkça habersiz bulunması, meç ucunun zehirlenmesini Kralın düşünmesi... gibi noktalarda) esaslı ayrılıklar da vardır. Bu baskıdan göze çarpan bir taraf da sahne hakkındaki izahların etraflı oluşudur. Bütün bu hususiyetler, metnin, temsil esnasında bir veya, birkaç kişi tarafından acele not alınmak suretiyle elde edilmiş olacağı fikrini uyandırıyor. İlk iki perde için hattâ kumpayanın nüshası da ele geçirilmiş olabilir; çünkü bu kısım ikinci baskıdaki şeklinde pek az farklıdır. Belki iş meydana çıkınca, “korsanlar” ile tabi, oyunun geri kalan kısmını kendi stenograflı nüshalarından birtirmeye mecbur olmuşlardı. Kimi tefsircilerin iddiası da şudur: bazı ayrılıklar (nazım olgunluğu, Hamlet'in düşünce derinliği sahnelerin yerlerindeki değişiklik... bakımından) çok esaslı olduğuna göre, birinci baskı eserin ilk şeklini göstermektedir; Shakespeare sonra bunu değiştirmiş, ikinci baskıda şekline sokmuştur. İkinci baskı dikkatsizce dizilmişse de *Hamlet* dramının en tam metnidir. Sonraki baskıların en mühim olan 1623 toplu

baskısında oyunu, oynamak bakımından daha el-verişli kılacak kısaltmalara raslanıyor; meselâ, uzun hitabeler bazan kesilmiş. Yoksa, metinde pek bozukluk görülmüyor; noktalama işine de dikkat edilmiştir. Kullanılan *Hamlet* metinlerinin hepsi işte bu 1604 baskısı ile 1623 baskısı karşılaştırılarak hazırlanmaktadır Tercüme için de böyle bir metin kullanılmıştır.

SHAKESPEARE VE HAMLET HAKKINDA

XVII. asır

Shakespeare beğeniliyor, en büyük İngiliz şairi olarak tanınıyor. Yunan ve Lâtin şairlerine karşı çıkarılabileceği söyleniyor. Hâkim fikir şu: eserlerinin kuvveti tabîliklerinden geliyor; sanat tarafları (oyunların kuruluşu, sahnelerine gülünçlükler katılışı... bakımından) bazan kusurludur. Oyunların 1623 ilk toplu baskısına kattığı şiirde çağdaşı ve meslektaşı şöyle diyor:

O bir çağın değildi, bütün çağlar için yaratılmıştı!

Ben Johnson (1573 - 1637)

İngiliz edebiyatında klâsik çağı açan ve şiirleri kadar dramları, tenkitleriyle de tanınan adamın hükmü şudur:

Onu bilgisizlikle suçlandıranlar daha çok övmüş oluyorlar: o doğuştan bilgiliydi, tabiatı okumak için kitapların gözlüğüne muhtaç değildi. O, içe bakmış, tabiatı orada bulmuştur. Her yerde aynı kuvvettedir diyemem; eğer öyle olsa onu insanlık tarihinin en büyükleriyle kıyaslamam haksızlık olurdu. Tatsızlaşıp yavanlaştığı seyrek değildir; tuhaflikları zorlanma derecesini bulabilir, ciddi olacağım derken mübalâğaya düşer. Ama, fırsatını ele geçirdi mi, daima uludur.

Dryden (1631 - 1700)

Shakespeare dünyanın en büyük şairlerinden biri olarak kabul edilmeye başlar. Hâkim fikir şudur: dehası tabiattan geliyordu, sanatı kusurluydu, bilgisi kıttı; fakat, insan ruhunu tanımakta ve çeşitli tipler canlandırmakta bulunmaz bir kudreti vardı. Oyunlarını bir arada çıkaran ilk tefsireisi, klâsik kaideleri bilmediği için tutmadığını ileri sürerek şairi müdafaa ettikten sonra, *Hamlet* ile *Elektra* arasında şu mühim mukayeseyi öne sürüyor:

Hamlet, *Sophokles*'in yazdığı *Elektra* ile hemen hemen aynı mevzudadır. İkisinde de genç bir hükümdar oğlu babasının intikamını almak işine girisir. İkisinin de anneleri aynı derecede suçludur, kocalarının öldürülmesinde elleri vardır, sonra da bu cinayetin kaatiliyle evlenmişlerdir. Yunan tragedyasının ilk kısmında *Elektra*'nın kederi insana çok tesir ediyor; fakat... oyunun son kısmında şair bu hükümdar kızı ile *Orestes*'e öyle şeyler yaptırıyor ki, insan tabiata ve sağduyuya aykırı buluyor. *Orestes*'in eli annesinin kaniyle bulanıyor; hem bu barbarca iş sahnenin üstünde değilse bile o kadar yakınında işleniyor ki seyirciler *Klytemnestra*'nın *Aegisthos*'u imadada çağırdığını, oğlunu merhamete getirmek için yalvardığını duyuyorlar; hem kız, hem bir hükümdar evlâdı olan (ve bu vasıflarının her ikisiyle de daha asıl olması gereken) *Elektra* ise sahnede durup, annesini öldürsün diye kardeşine gayret veriyor. Bu halin insanda uyandıracak dehşeti düşünün *Klytemnestra* ha-
in bir kadındı, ölümü haketmişti; zaten hikâyenin aslında da oğlunun eliyle ölüyor. Ama bu türlü bir hareketi sahnede göstermek, sahneye yaraşan şahısların gözetmesi lâzım gelen usul

ve erkâna muhakkak ki aykırıdır. Halbuki baktın Shakespeare ne yolda davranıyor. Hamlet de babasına Orestes kadar saygı ve sevgi besliyor, ölümünün intikamını almak kararı onun ki kadar kat'î... annesinin suçundan duyduğu nefret de onunkinden farksızdır. Fakat şair, insanı hayran eden bir sanat ve muhakeme isabetiyle Hamlet'i annesine el kaldırmaktan alıkoynuyor: böyle bir şeye meydan vermemek için babasının hayaletine, annesinden intikam almayı yasak ettiriyor:

“Yalnız, bu iş için hangi yola baş vurursan vur, sakın annen hakkında bir fenalık düşünme; içinden, onun zararına olacak bir niyet geçirme. Onu Tanrıya havale et; bırak onu kendi göğsündeki dikenler iğnelesin.”

Dehşet ile korku denen şeyleri yerinde olarak birbirinden ayırdetmek işte budur. Bunların ikincisi tragedyalara uygun düşen bir duygudur, halbuki birincisinden daima dikkatle kaçınmalıdır. Şu muhakkak ki hiçbir dramacı seyircilerin zihninde korkuyu uyandırmakta Shakespeare'den daha iyi muvaffak olmamıştır.

Rowe (1674 - 1718)

Derdimi iki kat eden, beni dehşet içinde bırakan şey: vaktiyle, herkesten önce, bu Shakespeare'den benim bahsetmiş olmam. Onun o koca gübre yığnında bulduğum birkaç inciye Fransızlara evvelâ ben göstermiştim. Ama bir gün, barbar bir oyuncu parçasının alnı süslensin diye, Racine ile Corneille'in taşlarının ayaklar altında çiğnenmesine sebep olacağımı hiç düşünmedim.

Voltaire (1694 - 1778)

Shakespeare tabiat şairi olmakta bütün yazarların, hiç değilse bütün yeni devir yazarlarının, üstündedir; okuyucularına göreneklerin ve hayatın en sadakatli bir aynasını tutar.

Johnson (1709 - 1884)

Fazileti rahatlığa feda eder; bir şey öğretmektense eğlendirmeye öylesine bakar ki ahlâki hiçbir gaye gözetmiyor hissini verir.

Johnson

Shakespeare öbür yazarların hepsinden esasa şeklide ayrılıyor: onu anlamaktan ziyade hissettığımızı söyleyebiliriz; birçok hallerde biz onu kavramaktan ziyade o bizi kavıyor demek doğru olur. Şaşılacak bir şey değil bu: her şeyin tohumunu öylesine saçıyor, şahısların ve hareketlerin sebeplerini öyle ustalıkla (fakat görünüşte öyle tasasızca) serpiştiriyor, duygularımıza hâkim olup muhakememizden kendini öyle kaçırıyor ki her yaptığı şey bir üstünlük kazanıyor. Tutturduğu yolu seçemiyoruz, sebep netice münasebetlerini farkedemiyoruz, bilmeden hayran kalıyor, kendimizden geçiyoruz.

Morgann (1726 - 1802)

Shakespeare ayaktakımının keyfine hizmet ediyor.

La Harpe (1739 - 1803)

"Dünya çığrından çıkmış. Ah kör talih, onu düzene sokmak için ne yazık ki ben doğmuşum!" Hamlet'in hareket tarzının izahı bu sözlerdedir sanıyorum. Bence aşikâr ki, Shakespeare, gayet ağır bir işin, üstesinden gelemeyecek bir insanın sırtına yüklenişini göstermek istemiştir. Oyun

baştan başa bu düşünce ile yazılmıştır. Ancak hoş çiçekler koymak için yapılmış olan kıymetli bir vazoya bir meşe dikiliyor; ağaç kök salınca tabii vazo kırılıyor.

Goethe (1749 - 1832)

XIX. asır

Romantik çağın yazıcıları Shakespeare'i, yaratılıştan eşsiz olduğu kadar sanatkârlığında da eşsiz buluyorlar. Hâkim fikir şudur: oyunlarında hiçbir şey tesadüf eseri değildir: Shakespeare duyusu ile de düşüncüsü ile de bütün insanlığı temsil edebilecek kudrette bir filozoftu; zaman kayıtlarına bağlı kalmıyan bir insan ve hayat anlayışı vardı; bize çok şey öğretebilir; Shakespeare bir üstün insandır.

Shakespeare, öyle anlaşıyor ki, Hamlet'te hislerimizin hedefi ola nşeylere dikkat etmek ile zihnimizden geçen şeylere fikir yormak arasında bir muvazene — gerçek olan ile hayali olan âlem arasında bir denklik — gözetmenin zaruretiğini göstermek istemiştir. Hamlet'te bu muvazene bozuluyor; düşünceleri, hayalinin yarattığı şekiller, gerçekten gördüğü şeylere nispetle çok daha canlıdır. Hattâ, gerçekten gördüğü şeyler bile, hemen düşüncelerinin menşurundan geçiyor, geçerken de kendi bünyelerine yabancı bir renk ve şekil alıyor.

Coleridge (1772 - 1834)

Belki aykırı bir söz gibi görünecek ama, Shakespeare'in oyunları sahnede oynanmaya, bütün dramcılarinkine nispetle, daha az elverişlidir, diye düşünmekten kendimi alamıyorum. Onları öbür eserlerden ayırdeden mükemmellikler böyle olmalarını da zaruri kılıyor. Onlarda oynanamıyacak, gözle sesle hareketle ilişigi olmıyan o kadar çok şey var ki.

Lamb (1775 - 1834)

Bana ondan (Garrick'ten) bahsedenler gözlerini, gözlerindeki büyüyü, sesindeki azameti anlatıp dururlar. Bunlar öyle bedeni vasıflardır ki bir oyuncuda çok aranır, bunlar olmaksızın oyuncu sözlerinin mânasını seyircilere sezdiremez — ama bunların Hamlet ile ne ilişkileri var? Zekâ ile ne ilişkileri var? Gerçekten, tiyatro temsiliğinde gaye seyircinin dikkatini oyuncunun şekli ve hareketleri üzerinde toplamak, böylece, söylenen sözleri daha alâka ile dinlemesini temin etmek. Temsilde ehemmiyet verilen, karakterin ne olduğu değil nasıl gözüktüğü; ne söylediği değil nasıl söylediği.*

Lamb

Hamlet bir isimdir. Sözleri, hikmetleri şairin aklından uydurduğu şeylerdir. E öyleyse, gerçek şeyler değil mi? Hem de kendi düşüncelerimiz kadar gerçek. Onların gerçeklikleri okuyucunun zihnindedir. Hamlet olan biz kendimiziz. Bu oyunun gerçekliği peygamberce; tarihin gerçekliğini aşılıyor. Kim kendinin yahut bir başkasının başına gelenlerden kedere düşüp dertlenmişse; kim düşüne düşünce yaslanmış "fazla güneşte olmaktan" rahatsızlık duymuşsa; kim içindeki kara kuruntularla günün altın ışığının karardığını, karşısında dünyanın bir şey belirmez bir karanlık halini aldığını görmüşse; kim "karşılıksız kalan aşkın ıstırapına, mevki sahibinin kibrine, sabırla gösterilen liyakatin değersizlerce hor görülmesine" katlanmışsa; kim ta içinden çöktüğünü, gönünün hastalığa tutulur gibi kedere tutulduğunu hissetmiş, ümitlerinin kırıldığını, beklenmedik

* On sekizinci asır oyuncuların Garrick (1771-1779) bilhassa Hamlet temsiliyle büyük bir ün kazanmıştı.

şeyler karşısında gençliğinin solduğunu duymuşsa; kim, etrafında kötülük bir hayalet gibi dolaşıp dururken, rahat edemiyorsa; kimin hareket kudreti düşünceye yem olmuş, gözündeki kâinat sonsuzlaşmış fakat kendi hiçleşmişse; kim yüreğindeki acılıkla bir şeye aldırılmaz olur, yahut hayatın kötülüklerini bir derece uzağına atmak için onların uydurma bir temsilini görmeye tiyatroya giderse — asıl hamlet işte odur.

Hazlitt (1778 - 1830)

Her şeye rağmen, bu adamın neşeli sükûnunu insanın gözüne çarpıyor... Dert görmüş olduğuna şüpheleniz olmasın... Bir adam, kendi kahraman yüreği hiç acı çekmemiş olsa, nasıl eder de bir Hamlet bir Coriolanus bir Macbeth tasvirini başarır? Halbuki, bunların hepsiyle tezat halinde olan neşesine bakınız; kahkahaya olan candan ve taşkın sevgisine bakınız. Denebilir ki, Shakespeare gülmekten başka hiçbir hususta mübâlağaya düşmüyor. Ateşli hitabeler, insanı yakan ve içine işliyen sözler onda yok değildir; ama bunlarda hep ölçüyü gözetir... Fakat kahkahası tufan halinde dökülüyor... Hem, her zaman en ince tarafından olmasa bile, her zaman dostça bir kahkaha... Gülmek halden anlamak demektir... Ahmaklığa gösterişe bile bu Shakespeare ancak dostça olan bir kahkahayla gülüyor... Bu türlü gülüş, benim için, derin sular üzerinde pırıldayan gün ışığı gibi güzel bir şeydir.

Carlyle (1795 - 1881)

Dediğimiz gibi, ilki yaman Âdem örneği Aiskhylos'un yarattığı Prometheus ile Shakespeare'in yarattığı Hamlet'tir. Prometheus harekettir, Hamlet tereddüt. Prometheus'ta engel dışıdır, Hamlet'te içte, Prometheus'ta irade elle-

rinden ayaklarından tunç çivilerle mahlanmıştır, kımıldanamaz; üstelik yanında iki bekçisi vardır: Kudret ile Hâkimiyet. Hamlet'te irade daha çok köleleşmiştir: düşünceyle, kararsızlıkların sonu gelmez zinciriyle, kısıkrak bağlanmıştır.

Hugo (1802 - 1885)

Hamlet'in gayesi yalnız cinayetin kuruca intikamını almak değildir, Danimarka'da yeniden doğrulukla adalete yer vermektir: aynı zamanda hem intikam almak, hem adalet göstermektir. Bunu ise, kıralı rasgele öldürmekle yapamaz.

Brandes (1842 - 1927)

XX. asır

Shakespeare'in eşsizliğinde yine birleşiyorlar. Ama onu tanrılaştıran romantik görüşten yavaş yavaş vazgeçiliyor. Hâkim fikir şu: Shakespeare'in eserleri eline geçen ham malzemedен, o devrin yaşayışından izler taşır. Şairin zamanını, edebi içtimai ahlâki ve siyasi şartlarıyla tanımak, eserlerini anlamak için mutlak lâzımdır. Böylece sanatkârın kusurları ile birlikte dehası da daha iyi belli olur.

Hamlet dramında kahramandan başka bütün şahıslar ikinci derecede kalıyor, tragedya şahısları denecek seviyeye yükselemiyor.

Bradley (1851 - 1935)

Hamlet rolünü oynayan oyuncu kahramanın her bir sözünü, her bir hareketini nasıl mânalandırıldığına karar vermiş olmalıdır. Bazı noktalarda iki mânadan hangisinin doğru olduğundan emin bulunmasa bile birini seçmeye mecburdur. Halbuki tenkitçinin böyle bir zorluğu yoktur. Emin değilse olmadığını söyleyebilir; hattâ, o nokta mühimse, söylenmelidir de. Hamlet'in

Ophelia'ya olan sevgisi bakımından ben kendimi bu vaziyette buluyorum. Hamlet'in bazı sözleri ve hareketleri hakkında bir kanaate varamıyorum, oyunun sadece metninden güvenilir bir mâna çıkarmayada imkân olmadığına zannediyorum.

Bradley

Hamlet'in tragedya oluşu bir adam öldürmekle başlayıp bir yığın adam öldürmekle bitişinden değildir; onda daha derin daha mânevi bir şey vardır. Dünyada en acıklı en dokunaklı şey asil ruhlu bir insanın mahvoluşudur. Hamlet'in mevzuu da budur; bu eser muvaffakiyetsizliğin, aşagılık bir muhite düşen yüksek bir insanın tragedyasıdır — yüksekliği, hayatın tersliği yüzünden, tesirsiz kalan hattâ kendi felâketine sebep olan bir insanın tragedyası.

Chambers (1866 -)

Hamlet karakterinin ana vasfı zihninin fazla işlemiş olmasıdır.

Chambers

Onların (Shakespeare ile yakın zaman dramcılarının) eskilerine benzer bir din felsefesi yok; tragedyada, eskiler gibi, insan ıstırabını Tanrı iradesiyle bir ahenkte gösteremiyorlar. Çünkü artık iman sarsılmıştır: hayat eskisinden çok daha karışık, çok daha esrarlıdır. Yalnız Tanrı ile tabiatın hayırseverliği değil, insanın mesuliyeti fikri de kökünden baltalanmıştır.

Stoll (1874 -)

Shakespeare — aykırı bir fikir gibi görünecek ama — sonunda Hamlet'i drama sokamamıştır. Daha önce kaç defa olgunlaştırmadan, parça parça denediği bir karakter nihayet canlı

ve bütün olarak burada önümüze çıkıyor... Fakat onu, oyunun bölünmez bir parçası haline getirecek surette, ölçüye vuramamıştır.

Granville - Barker (1877 -)

Hamlet'in karakterinin ana vasıflarından biri hakikate delicesine düşkünlüğüdür.. Ne bahasına olursa olsun hakikate ulaşmak ister; o türlü düşünen bir kafası vardır ki, içinden geçenleri söylerken kendi şahsına bile zalim davranmaktan çekinmemesini bize yadırgatmaz.

Schücking (1878 -)

Shakespeare her seyircisinden, her okuyucusundan kahramanına (Hamlet'e) muhabbet göstermesini, onun duyduklarını duymasını, kendisini onun yerine koymasını, ne vaziyette olduğunu anlamasını, ve muhayyilesinde onun müşkülüne bir hal çaresi bulmaya çalışmasını bekliyor.

Dover Wilson (1881 -)

H A M L E T

ŞAHİSLAR

CLAUDIUS, Danimarka kralı.

HAMLET, eski kralın oğlu, yenisinin de yeğeni.

FORTINBRAS, Norveç prensi.

HORATIO, Hamlet'in arkadaşı.

POLONIUS, saray nazırı.

LAERTES, oğlu

VOLTIMAND

CORNELIUS

ROSENCANTZ

GUILDENSTERN

OSRIC

BİR BEY

Saray adamları.

BİR RAHİP

MARCELLUS

BERNARDO

Subaylar

FRANCISCO, bir asker¹.

REYNALDO, Polonius'un uşağı.

BİR KUMANDAN.

İNGİLTERE ELÇİLERİ.

OYUNCULAR.

İKİ SOYTARI, mezar kazıcılar.

GERTRUDE, Danimarka kraliçesi, Hamlet'in de annesi.

OPHELIA, Polonius'un kızı.

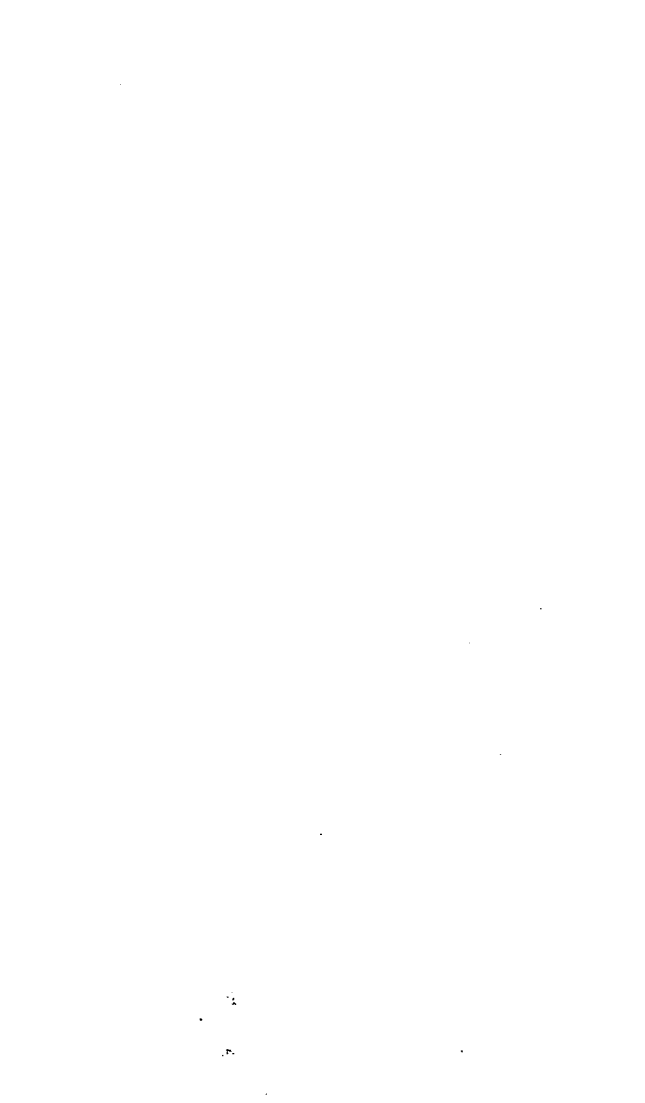
Kadın erkek asiller, subaylar, askerler, gemiciler, haberciler, ve hizmetkârlar.

Hamlet'in babasının hayaleti.

Sahne: Elsinore².

¹ Shakespeare zamanından kalan metinlerde şahıs listeleri yoktur. Bir asır kadar sonra (1709), Shakespeare dıramlarını kendi hazırladığı tertip üzere çıkaran Rowe tarafından ilâve edilmiştir. Bunlar da arasına zorluklara yol açıyor. Meselâ: ilk sahnede nöbeti devreden Francisco için *bir asker* deniyor da nöbeti devralan Bernardo subay gösteriliyor. Aynı Bernardo, hükümdar oğlu Hamlet'e arkadaşlık eden Horatio ile ahbaptır. Bu bakımdan Francisco'nun, hiç değilse, rütbesiz bir asker olmadığını kabul etmek lâzımdır.

² 1585 yılında bir İngiliz oyuncu kolu Danimarka'nın bir şehrinde temsiller vermişti.

PERDE I

SAHNE I

Elsinore. Şatoda bir düzlük.

Francisco nöbet beklemektedir. Bernardo gelir.

BERNARDO. — Kim var orada?³

FRANCISCO. — Yok, sen cevap ver. Dur, kim-
sin söyle.

BERNARDO. — Yaşasın kiral.⁴

FRANCISCO. — Bernardo, sen misin?

BERNARDO. — Evet.

FRANCISCO. — Tam zamanında geldin.

BERNARDO. — Saat şimdi on ikiye vurdu. Hay-
di sen yatmaya git Francisco.

FRANCISCO. — Nöbetten kurtulmak çok makbu-
le geçti: hava müthiş ayaz, dondum.

³ O devir tiyatrolarının üstü açık olduğu için Shakespeare, vakanın gününü hangi vaktinde geçtiğini metin içinde belli eder.

⁴ Bu söz parola değil, sadece dostluk bildiren bir söz. Nitekim daha sonra Horatio ile Marcellus nöbet-
çinin sorgusuna başka başka sözlerle cevap veriyorlar.

BERNARDO. — Nöbetinde bir şey olmadı ya?

FRANCISCO. — Çıt bile olmadı.

BERNARDO. — Eh, gecen hayırlı olsun. Eğer nöbet arkadaşlarım Horatio ile Marcellus'u görürsen söyle, acele etsinler.

FRANCISCO. — Galiba onların sesi. Durun hey! Kim var orada?

(*Horatio ve Marcellus girerler.*)

HORATIO. — Bu ülkenin dostları.⁵

MARCELLUS. — Ve Danimarka kiralının bendeleri.

FRANCISCO. — Geceniz hayrolsun.

MARCELLUS. — Güle güle, mert asker; nöbeti senden kim aldı?

FRANCISCO. — Yerime Bernardo geçti. Geceniz hayrolsun.

(*Çıkar.*)

MARCELLUS. — Hey, Bernardo.

BERNARDO. — Ne var? Oradaki Horatio mu?

HORATIO. — Bir parçası.⁶

BERNARDO. — Merhaba Horatio, merhaba Marcellus'cuğum.

⁵ Daha sonra görüleceği üzere Horatio Kıraltın değil, eski kiralın oğlunun dostudur. Bu cevap o bakımdan, mânalıdır.

⁶ Horatio üniversitede okumuş bir aydındır. *Renaissance*, böylelerinin çoğunun, belllenmiş kanaatlere şüpheyile baktıklarını göstermişti. Horatio'nun şüpheciliği, karanlıkta iyi seçilmediğini anlayınca şaka olarak verdiği bu cevapta da kendini gösteriyor.

MARCELLUS. — Ey, o şey bu gece yine gözük-tü mü?

BERNARDO. — Ben bir şey görmedim.

MARCELLUS. — Horatio bunu kuruntumuza ve-riyor. Bize ikidir görünen bu korkunç hayalete inan-maya bir türlü razı olmuyor. Ben de, bu gece gelip-daikaka kaçırmadan bizimle beraber nöbet beklemesini rica ettim. Eğer hayalet yine gelirse, hem gördüğümü-zün doğru olduğunu anlar, hem de onunla konuşur.

HORATIO. — Hadi, hadi, geleceği yok.

BERNARDO. — Biraz oturun. Biz de, hikâyemize hiç aldırış etmiyen size, bir kere daha, iki gecedir gör-düklerimizi anlatmaya çalışalım.

HORATIO. — Peki. Oturalım da, Bernardo şunu anlatsın, dinliyelim bakalım.

BERNARDO. — Son defa dün gece, kutbun batı-sında olan şu yıldız ilerliyerek gökte şimdi parladığı yeri aydınlatmaya geldiği sırada, saat biri vururken Marcellus ile ben...

(*Hayalet girer.*)

MARCELLUS. — Sus! Sesi kes! Bakın, işte yine geliyor.

BERNARDO. — Aynı; ölen kıralın tam eşi.

MARCELLUS. — Siz okumuş bir adamsınız, ona hitabedin, Horatio.⁷

⁷ Kötü ruhları kovmak, iyi ruhları çağırmak için kilise dili, yani Lâtince konuşacak biri varsa o da üni-versitede okuduğuna göre, Horatio'dur.

BERNARDO. — Kırالا benzemiyor mu? İyi bakın, Horatio.

HORATIO. — Tıpkısı! Beni hem korkuya saldı, hem hayrete.

BERNARDO. — Kendisine söz söylenmesini bekliyor.³

MARCELLUS. — Ona bir şeyler sorun, Horatio.

HORATIO. — Sen kimsin ki, hem gecenin bu vaktine, hem de gömülen Danimarka kiralının o yakışıklı, cenge hazır heyetine sahip çıkıyorsun? Sana diyorum, gökler hakkiyçün söyle!

MARCELLUS. — Gücendi.

BERNARDO. — Bakın, geçip gidiyor.

HORATIO. — Dur! Söyle! Sana diyorum, söyle!

(*Hayalet çıkar.*)

MARCELLUS. — Gitti, cevap vermek istemiyor.

BERNARDO. — Ne var, Horatio? Titriyorsunuz, renginiz de uçmuş. Bu, kuruntudan fazla bir şeymiş, değil mi? Ne dersiniz?

HORATIO. — Tanrı biliyor ya, kendi gözlerim görüp doğruluğuna inandırmasaydı buna inanmazdım.

MARCELLUS. — Kırالا benzemiyor mu?

HORATIO. — Sen kendine ne kadar benziyorsan.

³ Eskiden inanıldığına göre, hortlayan ruhlara hitap edilmeyince konuşamazlarmış.

Gözü doymaz Norveç kıraliyle döğüştüğü zaman üstünde bu zırh vardı. Bir kere kızaklı Leh kiralını sert bir söyleşme arasında buza çarptığı zaman da kaşlarını böyle çatmıştı.⁹ Şaşılacak şey!

MARCELLUS. — Bundan önce iki defa daha, hem tam bu ıssız saatte, yine böylece cenge gider gibi, nöbet yerimizden geçti.

HORATIO. — Ne türlü mâna vereyim, bilmiyorum; ama, aklımın yettiğine göre bu hal devletimizin beklenmedik bir değişiklik geçireceğine alâmettir.

MARCELLU. — Ne olur, oturun; sonra kim biliyorsa söylesin bana: niçin her gece memleket halkına bu kadar sıkı, bu kadar dikkat isteyen bir nöbet işi yükleniyor? Niçin her gün bu kadar tunç top dökülüyor? Yabancı illerle silâh alışverişi ediliyor? Gemi yapanlar öyle çalışıyorlar ki, pazar günleri hafta günlerinden farksız oldu; niçin bu kadar sıkıdalar? Bir şey mi olacak ki, gündüzleri olduğu kadar geceleri de kanter içinde bırakan bir telâş var? Bunu bana kim söyleyebilecek?

HORATIO. — Ben söyleyebilirim. Hiç değilse kulağın kulağa dolaşan rivayet şu: biliyorsunuz ki, Norveç kiralı Fortinbras, boy ölçüşmek gayretine düşerek, hayali daha demin bize gözüken eski Kırılımıza, döğüşsün diye, meydan okumuştı. Yiğit Hamlet'imiz — çünkü dünyamızın bu kısmı onu yiğit adıyla anardı — bu

* Ölen kiralın hem güçlü kuvvetli, hem cenksever bir adam olduğunu, böylece, daha başlangıçta öğrenmiş oluyoruz.

döğüşte Fortinbras'ı öldürdü. Fortinbras, kanunlara ve şövalyelik nizamlarına göre hazırlanıp mühürlenmiş bir andla, eğer ölürse, sahip olduğu bütün memleketleri kendisini yenen adama bırakıyordu. Bizim Kırallımız da bu mülke müsavi bir mülkü bahse koymuştu; eğer Fortinbras onu yenseydi bu mülk de Fortinbras'ın olacaktı. İşte bu andlaşmanın hükmü gereğince, Fortinbras'ın mülkü Hamlet'e düştü. Şimdi efendim, tecrübe görüp uslanmamış, kanı kaynıyan genç Fortinbras¹⁰, Norveç hudutlarında şurada burada, atak işi olsun da boğazı tokluğuna her türlüşünü yapmaya hazır bir sürü kayı - tanımaz kabadayı toplamış. Kalkıştığı iş de — devletimizce pekâlâ biliniyor ki — babasının kaybettiği o yerleri, bizden kol kuvvetiyle geri almaktır; başka bir şey değil. Anladığıma göre, hazırlıklarımızın başlıca hedefi, şu nöbetlerimizin sebebi, memleketteki telâş ve karışıklığın başı budur.

BERNARDO. — Bana da kalırsa başka bir şey değil, bu olsa gerek. Hem bu heybetli hayalin, silâhlanmış olarak, önceki harbler kadar şimdikilerin de sebebi olan Kırallımızın suretinde nöbetimizde görünmesine de uygun düşüyor.

HORATIO. — Zihni bulandıran bir şey. Roma'nın en yüksek, en şerefli devrinde, büyük Julius devrilmeden az önce mezarlar boşalmış ve kefenli ölümler Roma sokaklarında sızlayıp inildemişlerdi. Yıldızlardan ateş

¹⁰ Nasıl hayaleti gözüken Danimarka kralı Kırallı Hamlet, oğlu ise genç Hamlet diye tanınıyorsa, ölen Norveç kralı Kırallı Fortinbras, oğlu ise genç Fortinbras diye anılıyor

kuyruklar peyda olmuş, çiy yerine kan yağmış, güneşte felâket alâmetleri belirmişti. Deniz saltanatı emrinde olan ay da tutulmuş, kıyamet günü gelip çatmış gibi kapkaranlık olmuştu¹¹. Yer, gök ikisi birden, Kaderin hep önünden gider ve yaklaşan uğursuzluğu olmadan haber verir gibi, aynı korkunç hâdiselerin bizim tarafımıza, bizim halkımıza da gelmekte olduğunu gösteriyor.

(Hayalet tekrar girer.)

Aman susalım! Bakın! İşte yine geliyor. Yolunu keseceğim, isterse beni çarpsın¹²! Dur, ey hayalet! Sesin çıkıyorsa, konuşabiliyorsan söyle bana; eğer seni rahata kavuşturacak, benim için de savap olacak hayırlı bir iş varsa, söyle bana; eğer memleketini, bilinirse kaçınılması mümkün olan kötü bir nasip beklediğini öğrendinse söyle! Yahut sağlığında şunun bunun elinden alarak bir hazine toplayıp yere gömdünse nerede, söyle! Derler ki, siz ruhlar, öldükten sonra, çok kere bu yüzden, kalkıp dolaşmışsınız.

(Horoz öter.)

¹¹ Julius Caesar'ın hayatını anlatırken Plutarkhos'un söylediğine göre, Caesar'ın ölümünden az sonra gökte ateşler gözükmüş, kuyruklu yıldızlar peyda olmuş, geceleri sokaklarda ruhlar dolaşmış, güneş ılık ve sıcaklık vermez olmuş.

¹² Eskiden inanıldığına göre: ister o hayaletin, ister hayalet onun yolunu kessin insan için meşum sayılırdı.

Dur, söyle! Durdu onu, Marcellus!

MARCELLUS. — Harbemle vurayım mı?

HORATIO. — Durmazsa vur!

BERNARDO. — İşte burada.

HORATIO. — İşte burada.

(*Hayalet çıkar.*)

MARCELLUS. — Gitti! Öyle hükümdarca dururken ona karşı taşkınlık göstermekle fena ettik. Çünkü o hava gibidir, yaralanmaz; bizim boşa kılıç savurmamız densizliktir.

BERNARDO. — Tam konuşmak üzereydi, horoz öttü.

HORATIO. — O vakit kabahatliymiş de hesap vermeye çağırılmış gibi dehşetle irkildi. İşitmiştim: sabaha borazanlık eden horoz, o yüksek perdeden çınlayan sesiyle öttü mü, gün tanrısını uyandırır mı; ondan ihtar gelince, ister suda, ister ateşte, ister toprakta, ister havada bulunsun, başıboş dolaşan ruhlar hemen yerlerine dönermiş. Şu hayal de, bu sözün doğruluğunu gösterdi.

MARCELLUS. — Horoz ötünce gözden siliniverdi. Bazıları derler ki: Müncimizin doğumunun kutlandığı mevsim gelince¹³, muhakkak, seher kuşu bütün gece ötermiş; bu mevsim öyle mübarek, öyle, hayırlıymış ki, o vakit etrafta hiçbir habis ruh dolaşamazmış; geceler selâmetle geçer, seyyareler çarpışmaz, büyücüler büyü yapamaz olurmuş.

¹³ İsanın doğumunun yıldönümü sıralarında.

HORATIO. — Ben de öyle diye işittim; artık oldukça inanıyorum da. Ama bakın, sabah kızıl bir örtüye bürünmüş, doğudaki şu yüksek tepenin çiyleri üstünde yürüyor. Nöbetimizi artık bırakalım da, beni dinlerseniz, bu gece gördüklerimizi genç Hamlet'e açalım. Başım üzerine yemin ederim ki, bizim karşımızda dil-siz duran bu ruh onunla konuşacaktır. Hem vazife, hem sevgi icabı bilip olanları haber vermeye razı mısınız?

MARCELLUS. — Haber verelim, hadi. Hem bu sabah onu kolayca nerede bulabileceğimizi ben biliyorum.

(Çıkarlar.)

SAHNE II

Şatoda bir arz odası.

Borazanlar çalar. Kıral, Kıraliçe, Polonius, Laertes, Voltimand, Cormelius, beyler, Hamlet ve hizmet-kârlar girerler.

KIRAL. — Gerçekten, sevgili kardeşimiz Hamlet'in ölümü hatırlarda henüz tazedir; kalblerimize sızı ve bütün hükümdarlığımıza çatık yüz yaraşır. Bununla beraber, icaplara uymak, tabiata uymak arzusuyla öylesine çarpıştı ki, o kardeşimizi, kendimizi de hatırdan çıkarmıyarak, en akıl-yatar bir kederle anıyoruz. Bunun için, âdeta hüzünlü bir neşe içinde — bir gözümüz aydın, öbüründe kaygı perdesi, cenazeye şenlik, düğüne yas katar gibi, sevince kederi denk getirerek — bugün

hem kiralıçemiz, hem de bu harpsever devletin yarı-yarıya sahibi olan, bir zamanlar ki, hemşiremizi kendimize zevce aldık. Arada sizin doğru görüşlerinizi de saymamazlık etmedik, bu işe onlar kendiliklerinden arka çıktılar¹⁴: hepsi için teşekkürler ederiz. Şimdi hepimizin bildiği bir meseleye geliyoruz: genç Fortinbras — ya kuvvetimizi iyi kestiremiyerek, yahut sevgili kardeşimizin ölümüyle devletimiz sarsıldı, içine ayrılık düştü zannederek — kendisi üstünlük hulyasına kapılmış. Babası tarafından kaybedilen ve kanuna uygun olarak, bütün haklariyle yiğit kardeşimize geçen topraklar kendisine verilsin diye artsız haber yolluyarak canımızı sıkmaktan geri kalmıyor. Onun hakkında söyleyeceklerimiz bu kadar. Şimdi kendimize, bu toplantımızın sebebine geçelim. Mesele şu: güçsüz küvvetsiz, yatağa düşmüş hasta olduğu için yeğeninin bu niyeti hakkında hemen hiçbir şey bilmiyen Norveç kiralına, genç Fortinbras'ın amcasına şu mektubu yazdık. Yeğenini bu yolda daha ileri gitmekten alıkoymasını istedik. Çünkü bölükler hep onun tebaası arasından asker toplanarak kurulmaktadır. Aziz Cornelius, Voltimand sizi, ihtiyar Norveç kiralına bu nameyi götürmek üzere yolluyoruz. Ama, kıralla meseleyi görüşürken, maddelerin iyice belirttiği hududu aşmak için şahsınıza ayrıca salâhiyet vermiyoruz. Güle güle. Çabukluğunuz, bağlılığınızı meydana koysun.

¹⁴ Böylece Claudius, yengesiyle evlenmeden önce hükümet erkânı ile bu işi görüştüğünü herkese duyurmuş oluyor.

CORNELLUS. — Bağlılığımızı sade bunda değil, her hususta göstereceğiz.

KIRAL. — Şüphe etmiyoruz. Can ve gönülden güle güle.

(*Voltimand ile Cornelius çıkarlar.*)

E,Laertes, ne haber bakalım? Bize bir ricadan bahsetmiştiniz; bu rica nedir, Laertes? Danimarka kralına akıl-yatar bir şey söyleyin de nefesiniz boşa gitsin, bu imkânsızdır. Ne dileyebilirsin ki, Laertes, sen daha dilemeden vermeye hazır olmuyayım? Danimarka tahtıyla senin baban arasında, kafayla kalb, ağızla hizmetinde olduğu el arasındakinden daha sıkı bir yakınlık vardır. İsteğin nedir, Laertes?

LAERTES. — Ulu efendimiz, Fransa'ya dönmek için, lûtfedip izin vermenizi dilerim. Size olan bağlılığımı göstermek için, taç giyişinizde oradan Danimarka'ya sevinçle geldim. Ama, şimdi bu borç ödendikten sonra, doğrusu düşünce ve arzularım tekrar Fransa'ya çevriliyor; onun için de sizin lûtufkâr izninizi bekliyorlar¹⁵.

KIRAL. — Babanızdan izin aldınız mı? Polonius ne diyor bakalım?

POLONIUS. — Yalvara yakara benden zorla izin aldı, efendimiz, en sonunda arzusuna istemiyerek rıza gösterdim. Gitmesi için müsaade buyurmanızı rica ederim, müsaade buyurun gitsin.

¹⁵ Laertes belli başlı saray adamlarından biri olduğu için Kralın izni olmaksızın yabancı bir memleket'e gidemezdi.

KIRAL. — Ne zaman istersen yola çık, Laertes. Vaktini gönlünün dilediği gibi harca. Gelelim size, yeğenim ve oğlum Hamlet.

HAMLET, kendi kendine. — Akrabadan daha yakın, bir soy olmaktansa uzak¹⁶.

KIRAL. — Neden hep gözleriniz kederden sisli?¹⁷

HAMLET. — Yok efendimiz, lüzumundan fazla güneşteyim.

üstünden at¹⁸, Danimarka kiralına da dost gözü ile bak. Asıl babanı, gözlerin daima yere çevrili, toprakta arama. Bilirsin ki, bu tabii bir şeydir: her canlı mevcut ölür, tabiattan ebediyete geçer.

HAMLET. — Evet Kırالیçem, bu tabii bir şeydir.

KIRALIÇE. — Öyleyse sana niçin böyle başka türlü gözücüyor?

¹⁶ Hamlet'in, bilmece gibi söylenen, bu ilk cümlesi şöyle anlatılabilir: şimdi annemle evli olduğuna göre bana akraba olmaktan daha yakınsın. Ama, benimle ve babamla bir soydan olduğunu gösteren hiçbir tarafın yok.

¹⁷ Kır'al, evvelki sözleri gibi bunda da süslü ve girift olmak istiyor. Hamlet de, onun alâkasından canının sıkıldığını anlatmak için, bunu vesile bilip bir kelime oyunu yapıyor: *sisli* tâbirini *gözü yaşlı* diye alacağına *göze gözükmeyen* diye alıp, lüzumundan fazla dikkatinize hedefim demiş oluyor.

¹⁸ Kır'alıçe, oğlunun hem dertli haline, hem de karalar giymiş olduğuna işaret etmiş oluyor.

HAMLET. — “Böyle gözüküyor” mu, Kırالیçem? Hayır, böyle. Ben “gözükmek” nedir bilmem. Ne sade kuzguni pelerinim, anneciğim, ne yaşlıların giymesi âdet olmuş karalar, ne tıkanan göğüsten kopan hıçkırıklar, hayır, ne gözden durmadan akan yaşlar, ne yüzdeki bezgin ifade, ne de ıstırabın bütün şekilleri, hal ve görünüşleri beni gerçekten anlatabilir. Sahiden bunlar “gözükür, bunlar taklide elverişli hareketlerdir. Ama benim içimde gösterişi aşan bir şey var; bunlarsa ıstırabın sadece süsü, takıntıları.

KIRAL. — Babanız için böyle yas tutmak tabiatınızın güzel ve takdire değer bir tarafıdır, Hamlet. Ama bilirsiniz ki, sizin babanız da bir baba kaybetti. o kaybolan baba da kendi babasını. Sağ kalan, evlâtlık vazifesi diye bir zaman için yas tutup kederlenir. Fakat dinmez bir kederde ısrar etmek günahkâr bir inatçılık olur, erkeklige yaraşmaz bir acı. Bu, Tanrıya karşı gelmek demektir; dayanıksız bir kalbe, sabır göstermez bir zihne, basit ve terbiye yoksulu bir düşünüşe işarettir. Hislerimize en alelâde gelen şeyler kadar tabiidir, hem tabii olması da lâzımdır diye bellediğimiz şeyi, neden ters bir inatçılıkla kendimize dert edelim?¹⁹

Ayıp! Bu hem Tanrıya karşı bir suçtur, hem ölüye karşı bir suç, hem de tabiat kanunlarına karşı bir suç. Baş düşüncesi baba ölümü olan ilk ölüden bugün ölen sonuncusuna kadar hepsinin önünde “Nasip bu!” diye tekrarlıyan akıl ve mantığa aykırıdır. Rica ederiz, bu

¹⁹ Ölüm, öbür tabiat hâdiselerinden farksızdır; yadırganacak bir şey değildir; bunu böyle bilmemek boş bir inatçılık olur.

boş üzüntüyü bırakın, bizi bir baba bilin. Bütün dünyanın haberi olsun ki, tahtımıza en yakın sizsiniz;²⁰ benim size karşı beslediğim sevgi de en sevgili bir babanın oğluna karşı beslediği asıl sevgiden daha az değildir. Wittenberg'e²¹ mektebe dönmek niyetinize gelince, bu arzumıza büsbütün aykırıdır, size yalvarırız: razı olun da burada, saray erkânımızın başı, yeğenimiz ve oğlumuz olarak kalın; gözümüz, gönlümüz şenlensin.

KIRALIÇE. — Annenin ricaları boşa gitmesin, Hamlet; ne olur bizimle kal, Wittenberg'e gitme.

HAMLET. — Buyruğunuzu yerine getirmeye elimden geldiği kadar çalışacağım, efendim.

KIRAL. — İşte, hem sevgi eseri, hem de güzel bir cevap. Bundan sonra Danimarka'da bizimle birsiniz. Kıraliçem, gelin. Hamlet'in böyle zorlanmadan razı olup sevgi göstermesi beni sevindirdi. Bunu kutlamak

²⁰ Danimarka tahtına kırıllar seçilerek geçerlerdi. Böylece kiral Hamlet'ten sonra oğlu değil kardeşi kiral olmuştu. Fakat kiralın, sağlığında verdiği reyin kıymeti olacağı bu sözlerden anlaşılıyor.

²¹ Wittenberg *Renaissance* devrinin en ünlü üniversitelerindendi. Efsanesi dünya edebiyatına geçen Faustus ile Protestanlığı kuran Luther bu üniversiten yetiştirilmişlerdi. Gerçi Wittenberg 1502 yılında kurulmuştur; Hamlet hikâyesi ise onbirinci asır Danimarka tarihinde geçer. Fakat oyun için ehemmiyeti olmıyan bu türlü zaman aykırıkları Shakespeare oyunlarında az değildir.

için, Danimarka kralının bugün şerefe içtiği her kadehi büyük toplar bulutlara bildirsin, gökler de yerin gürliyen sesini aksettirerek Kral kadeh kaldırıyor desin.

(Borazanlar çalar, Hamlet'ten başka herkes çıkar.)

HAMLET. — Ah! şu et yığını keşke erise, erise de bir damla çiy haline gelse. Yahut, Tanrı kendi canına kıymayı insana yasak etmeseydi²². Yarabbi, yarabbi! Bu dünyanın her hali bana ne kadar bitmiş, bozulmuş, ne kadar tatsız boş geliyor. Yazık ona, yazık! Yolunmıyan otları tohuma kaçmış bir bahçeyi andırıyor. Tabiatta ne kadar yabani, zararlı şey varsa içini sade onlar bürümüş. Böyle olacaktı ha! Öleli daha iki ay geçti. Yok, o kadar bile değil, iki ay bile değil. Hem öyle mükemmel bir hükümdardı ki, bunun yanında, Satyr'in yanına Hyperion gelmiş de durmuş sanılırdı²³. Hem annemi öyle severdi ki rüzgârların yüzüne hızla değmesine bile razı olmazdı. Ey gökler, ey yer! Hatırlamasam olmaz mı? Doydukça iştihası artıyormuş gibi kollarını babamın boynundan nasıl ayır-

²² On emrin altıncısı "adam öldürmeyesin" der. Hristiyanlar ve bilhassa Katolikler intiharı günah bilirler.

²³ Hyperion denen güneş tanrısı çok güzel ve yakışıklı bir erkek olarak tasavvur edilirdi. Satyr'lerse boynuzlu kuyruklu çirkin mahlûklardı.

mazdı. Sonra bir ay içinde²⁴... Düşünmiyeyim daha iyi. Ey ruh düşkünlüğü, senin adın kadın olmalı! Bir ayağız... zavallı babamın ölüsünün ardından, Niobe²⁵ gibi gözyaşı içinde giderken giydiği ayakkabıları bile eskimeden... o kadın, evet aynı kadın... Tanrım! Muhakemedен nasibi olmıyan bir hayvan bile daha uzun zaman acınırdı... amcamla evlendi, babamın kardeşiyle. Ama ben Herakles'e ne kadar benzemiyorsam o da babama o kadar benzemez²⁶. Bir ay içinde. Sahte gözyaşlarının tuzundan yanan gözlerinin daha kızıllığı geçmeden evlendi. Ah! bu kadar ateşle haram döşegine koşmak ne suçlu bir seğırtiş! Bu işin ne başında hayır var ne sonu hayır çıkar. Ama benim içim parçalanacak, çünkü dilimi tutmaya mecburum.

²⁴ Demek ki Hamlet'in babası öleli iki aya yakın bir zaman olmuş. Ölümünün üstünden henüz bir ay geçmişken annesi de evlenmiş. Böylece, oyun başladığı sırada, düğün şenlikleri yeni bitmiş bulunuyor. Nitekim toplanan meclis Kırılın ilk meclisidir. Hayalet de o sıralarda görünmeye başlamıştır.

²⁵ Niobe, Yunan mitolojisinde yedi oğul yedi kız sahibiyim diye, Leto'nun karşısında gururlanan bir kadındır. Leto, baş tanrı Zeus'tan yalnız tanrı Apollo ile tanrıça Artemis'i doğurmuştu. Bunlar gazaba gelip oklarıyla Niobe'nin çocuklarını öldürdüler. Bunun üzerine artık gözyaşı dinmiyen Niobe de Zeus'un emriyle taş kesildi. Yazın bu taştan hep yaş sızardı.

²⁶ Yunan mitolojisi kahramanlarından Herakles iri yarı, dev gibi de kuvvetliymiş. Hamlet kendi kuvvetsizliğini onun gücüyle bir tezat olarak gösteriyor. Aynı nisbetsizlik anlı şanlı babasiyle soytarı kılıklı amcası arasında vardır.

(*Horatio, Marcellus, Bernardo girerler.*)

HORATIO. — Efendimizi selâmlarız.

HAMLET. — Sizi afiyette gördüğüme memnunum. Horatio! Yoksa ben kendimi mi kaybettim?

HORATIO. — O, efendimiz, o: her zaman için sizin değersiz bendeniz.

HAMLET. — Yok efendim, benim iyi arkadaşım: birbirimiz için öyleyiz biz. Böyle Wittenberg'den uzaklarda ne arıyorsunuz Horatio? Marcellus ha?

MARCELLUS. — Efendimiz...

HAMLET. — Sizi gördüğüme çok sevindim, (*Bernardo'ya*). Akşamınız hayrolsun efendim. Kuzum doğru söyleyin, Wittenberg'den uzakta ne arıyorsunuz?

HORATIO. — Haylazlığım tuttu, efendimiz.

HAMLET. — O lâfı düşmanınıza söyletmem. Kendi kendinize düşmanlık etmeye kalkacaksınız, onu da dinletemezsiniz, kulağıma girmez. Haylazlık etmiyeceğinizi biliyorum. Ama Elsinore'da işiniz ne? Dönmeye kalmadan sizi içki düşkünü ederiz.

HORATIO. — Efendimiz, babanızın cenaze merasimini görmeye geldim.

HAMLET. — Kuzum benimle alay, etme, arkadaş, galiba annemin düğününü görmeye olacak.

HORATIO. — Sahi efendimiz, peşinden o da geliverdi.

HAMLET. — Fazla masraf olmasın diye, Horatio, fazla masraf olmasın diye. Ölü için kızartılan etler düğün sofrasına söğüş oldu²⁷. O günü görceğime keşke en büyük düşmanımı cennette görseydim, Horatio. Babam... babamı görür gibi oluyorum.

HORATIO. — Aman efendimiz, nerede?

HAMLET. — Hayalimde, Horatio.

HORATIO. — Ben bir kere gördümdü, yakışıklı bir hükümdardı.

HAMLET. — Adamdı o, her halini düşünüyorum da, bir eşini daha göremeyeceğim.

HORATIO. — Efendimiz, yanılmıyorsam kendisini ben dün gördüm.

HAMLET. — Gördün mü? Kimi?

HORATIO. — Kırallı, efendimiz, babanızı.

HAMLET. — Kırallı mı? Babamı mı?

HORATIO. — Şaşmaktan bir an kendinizi alın, da, buradaki efendilerin de şahadet edeceği bu inanılmaz hikâyeyi anlatıncaya kadar beni dikkatle dinleyin.

HAMLET. — Tanrı aşkına söyle, dinliyorum.

HORATIO. — İki gece üstüste bu efendiler, Marcellus ile Bernardo, nöbet bekledikleri sırada, gece yarısı etrafa ölüm ıssızlığı çöktüğü bir zamanda, şu manzara ile karşılaşmışlar: önlerinde, babanıza benzeyen, baştan aşağı her tarafı zırh kaplı bir şekil belirmiş,

²⁷ Hıristiyanlarda cenazeye gelen akraba ve dostlara, merasimden sonra yemek çıkarmak yakın zamanlara kadar âdetti.

haşmetle ağır ağır yanlarından yürüyüp gitmiş, dehşet-ten açılan gözleri önürde bir asâ boyu uzaklarından üç defa geçmiş; onlarsa korkularından âdeta dona kalmışlar, dilleri tutulmuş, bir şey söyleyememişler. Bu haberi bana, ürke ürke gizlice verdiler. Üçüncü gece ben de onlarla nöbet bekledim. Anlattıkları bir bir çıktı: hayalet, dedikleri zamanda, dedikleri şekilde gözüktü. Babanızdı, şu eller de ancak o kadar birbirine benzer.

HAMLET. — Peki ama, bu nerede oldu?

MARCELLUS. — Nöbet beklediğimiz düzlükte, efendimiz.

HAMLET. — Onunla hiç konuşmadınız mı?

HORATIO. — Konuştum, efendimiz; ama hiç cevap vermedi. Yalnız, bana öyle geldi ki, bir kere başını kaldırdı, sanki konuşacakmış gibi bir harekette bulundu; ama tam o sırada yüksek sesle horozlar ötme-ye başladılar, bu sesi duyunca acele uzaklaştı, gözüm-den kayboldu.

HAMLET. — Şaşılacak şey.

HORATIO. — Muhterem efendimiz, benim var olduğum nasıl doğruysa söylediklerim de öylece doğru. Bunları size bildirmeyi kendimiz için bir vazife bildik.

HAMLET. — Elbette efendiler, elbette; ama bu iş benim zihnimi bulandırıyor. Bu gece nöbet tutuyor musunuz?

MARCELLUS, ile Bernard. — Tutuyoruz, efendimiz.

HAMLET. — Zırh mı giymiş dediniz?

MARCELLUS, ile Bernardo. — Zırh giyinmişti, efendimiz.

HAMLET. — Tepeden tırnağa, öyle mi?

MARCELLUS, ile Bernardo. — Baştan aşağıya kadar, efendimiz.

HAMLET. — Öyleyse yüzünü görmemişsinizdir.

HORATIO. — Gördük efendimiz, miğferin önün kalkıktı.

HAMLET. — Nasıl, yüzü çatık mıydı?

HORATIO. — Bakışı kızgın olmaktan ziyade kederliydi.

HAMLET. — Solgun muydu. yoksa kızarmış mıydı?

HORATIO. — Hayır, çok solgundu.

HAMLET. — Gözlerini de üstünüze dikti, öyle mi?

HORATIO. — Hiç ayırmadı.

HAMLET. — Keşke orada olsaydım.

HORATIO. — Şaşar kalırdınız.

HAMLET. — Herhalde, herhalde. Çok durdu mu?

HORATIO. — Acelesiz yüz sayıncıya kadar.

MARCELLUS ile BERNARDO. — Daha çok, daha çok.

HORATIO. — Benim gördüğüm sefer değil.

HAMLET. — Sakal kırçıl mıydı, değil miydi?

HORATIO. — Sağlığında gördüğüm gibi, yer yer kır düşmüş siyahtı.

HAMLET. — Bu gece nöbet bekliyeceğim, belki yine gelir.

HORATIO. — Geleceğine eminim.

HAMLET. — Eğer asıl babamın şeklinde gözüdürse, cehennem ağzını açıp sus dese yine onunla konuşacağım. Hepinize rica ederim: bunu şimdiye kadar kimseye açmadınızsa yine içinde gizli kalsın. Bu gece olacakları da aklınıza yazın, ama ağzınıza almayın. Sevginizi mükâfatlandırırım. Şimdilik hoşça kalın. Saat on birle on iki arasında gelir sizi düzlükte bulurum.

HEPSİ. — Efendimize bağlılığımızı bildiririz.

HAMLET. — Sevginizi deyin; ben de size. Güle güle.

(Horatio, Marcellus ve Bernardo çıkarlar.)

Babamın ruhu silâhlanmış ha! İşler düzgün değil, kötü bir oyun oynanmış gibi geliyor bana. Ah, gece bir gelse! O vakte kadar sâkin ol, ruhum. Kötü işler, üstlerini bütün dünya örtse, yine kendilerini belli ederler.

(Çıkar.)

SAHNE III

Polonius'un evinde bir oda.

Laertes ile Ophelia girerler.

LAERTES. — Eşyalarım gemiye yüklendi. Tanrıya emanet ol. Uygun rüzgâr eser de gönderecek bir vasıta bulunurs aihmal etme, bana mektup yaz.

OPHELIA. — Bundan şüpheniz mi var ki?

LAERTES. — Hamlet'e, sana gösterdiği o geçici alâkaya gelince: bunu bir heves, bir delikanlılık ateşi; baharın ilk günlerinde gözüken, erken açıp geçen, tatlı fakat ömürsüz, kokusu bir anda uçan bir menekşe say, fazla değil.

OPHELIA. — Fazla değil mi, o kadarcık mı?

LAERTES. — Daha fazla bir şey sanma. Çünkü büyümekte olan bir insanın sade adeleleri, gövdesi gelişmez, bu bina geliştikçe, onunla birlikte, zihin ve ruhun içten içe çalışması da artar. Şimdi belki seni seviriyor, niyeti temizdir, yalan yahut riya bulaşık değildir. Ama ne yüksek mevkide olduğun uhesaba kat da gönlünün dileğini yerine getirmemesinden kork. Çünkü nihayet o da içinde doğduğu şartlara bağlıdır: herhangi bir kimse gibi yalnız kendi çıkarına bakamaz; çünkü bu devletin bütün dirlik düzenliği onun seçişine bakıyor. Bu bakımdan reyi, başında bulunduğu insanların düşünce ve arzularıyla sınırlanmıştır. Buna göre, seni sevdiğini söylediği zaman, bu mevkide olan biri sözünü ne kadar tutabilir diye düşünüp öyle inanman akıl kârı olur; o ise Danimarka halkının dediğinden dışarı çıkamaz. Onun tatlı dillerine kulak verip her dediğine inanır, gönlünü kaptırırsan, yahut durmadan üstüne varmasına dayanamayıp iffet hazineni ona açarsan şerefinden ne büyük şey kaybedeceğini düşün. Bundan sakın Ophelia, bundan sakın sevgili kardeşim. Kendin, sevgin kadar tez gitme, arzuna yenilmek tehlikesinden uzak kal. En utangaç tabiatlı kız mehtaba bile olsa, bir kere açıldı mı, güzelliğine yazık etmiş sayılır.

Faziletin kendisi bile iftiradan kurtulmuş değildir. Baharın can verdiği çiçekleri, çok kere daha koncaları bile açılmadan fidan kurtları kemirir. Gençliğin de çiy kaplı sabahına sert rüzgârların zararı dokunduğu çok olur. Onun için ihtiyatlı davran. Selâmetin en kestirme yolu korkudur. Kimse bile olmasa gençlik kendi kendini baştan çıkarır.

OPHELIA. — Bu güzel nasihat kalbimin bekçisi olsun. Ama, ağabeyciğim, herkese cennetin dik ve dikenli yollarını gösterip, sonra kendi kayıt bilmez çapkınlar gibi zevk ve safanın çiçekli yollarına sapan, sözüyle amel etmez günahkâr papazlardan olmayın.

LAERTES. — Benim için korkun olmasın. Çok oyalandım, gideyim. Ama işte babam geliyor.

(*Polonius girer.*)

İki kere hayır dua almak iki kere Tanrı inayetine ermek demektir.²⁸ İyi rasladı, izin katmerli olacak.

POLONIUS. — Hâlâ burada mısın, Laertes? Ayıp sana! Gemiye, haydi bakalım, gemiye! Rüzgâr yelkenlerini şişirmiş, herkes seni bekliyor. Haydi bakalım, hayır duamı aldın. Şu birkaç öğüdü de aklına koy: her düşündüğünü söyleme, olmayacak düşüncelerini de yapmaya kalkma. Candan ol ama sırnaşık olma. Denedikten sonra dost edindiklerini bağrına bas, ama her ilk tanıştığınla, hemen el sıkışıp dost olma. Kavgaya girmekten sakın, ama girdikten sonra sıkı dayan ki karşındakinin gözü senden korksun. Herkesi dinle, pek

²⁸ Laertes, kardeşinden önce babasına vedâ etmiş olmalıdır.

azıyla konuş; herbirinin fikrini öğren ,ama kendi düşüncen kendine kalsın. Üstün başın kesene göre ısmar-lansın, züppeliğe kaçmasın; ağır olsun, ama gösteriş-li olmasın. Çünkü elbise, sahibinin ne türlü bir insan olduğunu belli eder. Fransa'nın en yüksek mevki ve mertebelerindeki adamlar bu hususta çok ince bir zevk sahibidirler, masraftan da çekinmezler. Ne kimseden borç al, ne kimseye borç ver. Çünkü ödünç para veren, çok kere, hem parasından olur, hem dostundan; ödünç almak da tutum itiyadını kaybettirir. Hele şunu unut-ma: nefsine karşı doğru ol, o zaman, gün gibi meydan-da ki, kimseye karşı yalancı olmazsın.

LAERTES. — Saygıyla izninizi alıp gidiyorum efendim.

POLONIUS. — Vakit çoktan geldi; haydi adam-ların bekliyor.

LAERTES. — Tanrıya emanet ol, Ophelia, dedik-lerimi hatırında tut.

OPHELIA. — Onları hafızama kilitledim, anah-tarı da sizde.

LAERTES. — Tanrıya emanet ol.

(Çıkar.)

POLONIUS. — Sana söyledikleri neydi, Ophelia?

OPHELIA. — Efendimiz Hamlet hakkında bir şey-di, efendimiz.

POLONIUS. — Aferin, iyi düşünmüş. Ben de ha-ber aldım: son zamanlarda sık sık seni görmeye geli-yormuş; sen de kendisini kabul etmekte pek serbest, pek cömert davranıyormuşsun. Eğer öyleyse — bilmem,

ikaz yollu bana öyle söylendi — sana şunu haber vereyim: hem benim kızıma, hem kendi şerefine ne yarasır, pek farkında değilsin. Bana doğruyu söyle, aranızda ne var?

OPHELIA. — Efendimiz, son zamanlarda, bana sevgisini gösteren birçok tekliflerde bulundu.

POLONIUS. — Sevgi mi? Hadi oradan! Böyle tehlikeli vaziyetlere hiç düşmemiş, toy kızlar gibi lâf ediyorsun. O, teklif dediğin şeylere inanıyor musun?

OPHELIA. — Ne düşüneceğimi bilmiyorum, efendimiz.

POLONIUS. — Âlâ, ben sana öğreteyim: bil ki, bu teklifleri, kalp oldukları halde sahici sanmakla çocukluk etmişsin. Kendini daha pahalı sat, yoksa — haydi teşbihimi bir kere daha kullanayım — beni iki paralık edersin.

OPHELIA. — Efendimiz, sevgisinden ısrarla bahsetti, ama şerefsiz denecek hiçbir harekette bulunmadı.

POLONIUS. — Ya ne denecek harekette bulundu? Hadi canım, hadi!

OPHELIA. — Hem, büyük yeminler edip sözlerinin doğruluğunu gösterdi.

POLONIUS. — Elbette; kuşbeyinlileri avlıyacak öksedir onlar. Delikanlılık çağındayken, gönül dile ne kadar bol yeminler ettirir, ben bilirim. Sıcaklıktan çok ışık veren, ama başlangıçta daha tutuşurken sıcaklığı da ışığı da kaybolan bu parlamaların ateş olduğunu aklına bile getirme kızım. Bugünden sonra gen çıkışlığını

daha sıkı gözet. Sohbetlerinin değeri, her konuşmak arzusunu kabul etmiyece kadar yüksek olsun. Efendimiz Hamlet'e gelince: şu kadarını hatırında tut ki, kendisi gençtir, bildiğini işlemek için senden serbesttir. Kısacası onun yeminlerine inanma, Ophelia. Çünkü onlar göründükleri gibi değildirler; daha iyi aldatmak için sofı kılığına girmiş araçlar, dinden dem vuran ahlâksızlardır. Diyeceğim şu: bundan böyle efendimiz Hamlet'le konuşup görüşerek tek bir dakika için bile kendine söz getirmene razı değilim, doğrusu bu. Sana söylüyorum, dikkat et, haydi bakalım.

OPHELIA. — Başüstüne, efendimiz.

(Çıkarlar.)

SAHNE IV

Hisarda bir düzlük

Hamlet, Horatio, Marcellus girerler.

HAMLET. — Soğuk bıçak gibi kesiyor; çok ayaz.

HORATIO. — Keskin bir soğuk, insanı adetâ ısırtıyor.

HAMLET. — Saat kaç var?

HORATIO. — Galiba daha on ikiye gelmedi

MARCELLUS. — Yok, vurdu.

HORATIO. — Sahi mi? Ben duymadım. Öyleyse ruhun dolaşmayı âdet edindiği vakit yaklaşıyor.

(İçerden borazanlar çalar, top atılır.)

Bu da nedir, efendimiz?

HAMLET. — Kırıl bu gece geç vakte kadar sofrasında, şerefe kadeh kaldırıp duruyor; sonradan görme kabadayı içki içip zevk ediyor. Ren şarabı dolu her kadehi devirdikçe borazanlar dümbelekler işte böyle anırıp, onun ne yaman içki içtiğini dünyaya ilân ediyorlar.

HORATIO. — Bu bir âdet midir?

HAMLET. — Evet, âdetliğine âdettir.²⁹ Ama, buranın yerlisiyim; bu hayatın içine doğdum; yine de, benim bildiğime göre, bu âdeti tutmaktansa tutmamak daha itibardadır. Şu içki düşkünlüğü bize, doğuda batıda her milletten söz getiriyor; bize “Ayyaş” diyorlar, adımızı “Domuz” lâkabiyle kirletiyorlar. Bu hal, büyük başarılar göstererek kazandığımız şöhrette ne öz bırakıyor, ne değer. Çok kere insanlarda da aynı şeye raslanır: doğarken tabiat vergisi ben gibi bir kusurla doğarlar, — halbuki insan kendi aslını tâyin edemediğine göre, onların da bu işte bir kabahatleri yoktur — akıl ve muhakemenin sınırlarından taşan bir muvazenesizlikleri bulunur, onları hoş görünmekten uzak taşkınlıklara sürükliyen herhangi bir huyları olur; bu yüzden de bu insanlar — dediğim gibi, sırtlarında ya tabiatın

²⁹ ☉ zamanlar umumiyetle Germenler ve bilhassa Danimarkalılar çok içki içmekle anılırdı. *Othello*'daki şu sözler dikkate değer:

Iago - Oralılar (İngiltereliler) içki içmekte çok yaman. Danimarkalılar, Almanlar, şiş karınlı Holandalılar... İngilizlerin yanında hiç kalırlar.

ya bahtın izi olan bir damga — melekler kadar temiz, en meziyetli kimseler kadar meziyet dolu olsalar bile, yine herkesin gözüne o tek kusur yüzünden lekeli gözükürler. Bir zerre kötülük koca bir asaleti mahvına sürükler.

(*Hayalet girer.*)

HORATIO. — Bakın efendimiz, geliyor.

HAMLET. — Bizi melekler, Tanrı habercileri korusun! İster temiz bir ruh ol ister lânetlenmiş bir hortlak, beraberinde ister cennetin tatlı havasını getir ister cehennemin kavurucu rüzgârlarını, niyetin ister hayır olsun ister şer, öyle şüphe uyandıran bir heyette geliyorsun ki sana hitabedeceğim: sana Hamlet diyeceğim, hükümdarım, baba, şahane Danimarkalı. Ne olur, cevap ver! Beni her şeyden habersiz, ıstırapta bırakma. Söyle: ölümünle toprağa giren o dua almış kemiklerin neden kefenini yırttı? Hareketsizce içine gömüldüğünü gördüğümüz mezar, seni tekrar dışarı atmak için, neden ağır mermerden ağzını açtı? Ne var ki, ölü bir cesetken tekrar baştan aşağı zırh içinde,³⁰ geceye korku salarak ayın yüzünü görmeye geliyorsun³¹ da tabiat dışı hiçbir şeyden haberi olmıyan biz zavalıların aklımızın ermediği düşüncelerle böyle tirtir titretiyorsun? Söyle, neden bu? Ne maksatla? Bizim ne yapmamız lâzım?

(*Hayalet Hamlet'e işaret eder.*)

³⁰ Danimarka kırıllarını zırhları ile gömmek âdetmiş.

³¹ Yani, yeryüzüne çıkıyorsun.

HORATIO. — Yalnız size söylemek istediği bir sırvarmış gibi kendisiyle beraber gitmeniz için işaret ediyor.

MARCELLUS. — Bakın, daha ~~tenha~~ bir yere gelmenizi ne kadar nazik bir edayla işaret ediyor. Ama onunla gitmeyin.

HORATIO. — Hayır, sakın gitmeyin.

HAMLET. — Konuşmıyacak, öyleyse peşinden giderim.

HORATIO. — Gitmeyin, efendimiz.

HAMLET. — Neden, korkacak ne var? Hayatımın bence bir toplu iğne kadar değeri yok. Ruhuma gelince, madem kendisi gibi ebedî olan bir şeydir, ona ne yapabilir ki? Gideyim diye tekrar işaret ediyor; peşinden gideceğim.

HORATIO. — Ya sizi denize doğru çekerse, efendimiz? Yahut denize inen uçurumun korkunç tepesine doğru götürür de orada aklınızı başınızdan alacak başka bir korkunç şekle girerek sizi cinnete sürüklerse? Düşünün bir kere: o tepe zaten, başka bir sebep olmadan da, dibindeki kulaçlarca derin denize bakıp dalgaların gümbürtüsünü işiten her insanı hayattan ümit kesmek çılgınlığına kaptırır.

HAMLET. — Bana hâlâ işaret ediyor. Yürü, arkandan geliyorum.

MARCELLUS. — Gitmiyeceksiniz, efendimiz.

HAMLET. — Çekin ellerinizi!

HORATIO. — Söz dinleyin, gitmeyin.

HAMLET. — Bahtım sesleniyor, vücudumun her teline Neme aslanının adalesindeki kuvveti veriyor.³² Hâlâ mı çağırıyorsun? Bırakın beni efendiler. (*Ellerinden kurtulur.*) İnan olsun ki, beni tutmaya kalkanın canına kıyarım. Çekilin diyorum! Yürü, arkandan geliyorum.

(*Hayalet ile Hamlet çıkarlar.*)

HORATIO. — Hayali işledikçe işliyor, gözü bir şey görmez oldu.

MARCELLUS. — Peşinden gidelim; sözünü dinleyip durmak olmaz.

HORATIO. — Evet, peşinden. Ne olacak bunun sonu?

MARCELLUS. — Danimarka'nın gidişinde bir bozukluk var.

HORATIO. — Tanrı ne yazdı ise o olur elbet.

MARCELLUS. — Aman, peşinden gidelim.

(*Çıkarlar.*)

SAHNE V

Düzlüğün başka bir tarafı

Hayalet ile Hamlet girerler.

HAMLET. — Beni nereye götürmek istiyorsun? Söyle; daha ileriye gitmem.

HAYALET. — Diyeceklerime dikkat et.

HAMLET. — Edeceğim.

³² Efsaneye göre, Yunanistan'da Nemea vâdisine musallat olan korkunç bir aslan varmış ki vücuduna ne ok işler, ne gürz tesir edermiş. Nihayet onu Herakles boğarak öldürmüştü.

HAYALET. — İşkenceyle yakan kükürtlü alevlerle kendimi bırakma vaktim nerdeyse geliyor.

HAMLET. — Vah, zavallı ruh.

HAYALET. — Bana acıma; yalnız, sana açtığım sırrı dikkatle dinle.

HAMLET. — Söyle, dinlemeye hazırım ben.

HAYALET. — Dinleyince de intikam almaya hazır ol.

HAMLET. — Ne?

HAYALET. — Ben senin babanın ruhuyum. Sağlığında işlediğim iğrenç günahlar ateşte yanarak temizleninceye kadar bir zaman geceleri dolaşmaya, gündüzleri de aç aç ateşler içinde yanmaya mahkûmum. Zindanımın sırlarını söylemem yasak edilmeseydi öyle bir hikâye anlatabilirdim ki en ehemmiyetsiz bir kelimesi yüreğini parçalar, genç kanını dondurur, gözlerini yıldızlar gibi yuvalarından uğratar, birbirine bağlı saç örgülerini darmadağın edip herbir telini ürkek kirpinin dikenleri gibi dimdik kaldırırdı. Ama, ebediye-
tin bu sırrını etten kemikten kulaklara duyurmaya izin yok. Dinle dinle, ah dinle! Eğer aziz babanı hiç sevdinse...

HAMLET. — Yarabbi!

HAYALET. — Kurban gittiği o iğrenç, o tabiatta. eşi olmıyan cinayetin intikamını al.

HAMLET. — Cinayet mi?

HAYALET. — Cinayetlerin en iğrenci. En iyisi bile öyledir ama bu hepsinden daha iğrenç, daha olmıyacak, daha tabiata yabancı bir cinayet.

HAMLET. — Çabuk öl, öğreneyim de düşünce ve sevginin hayali kadar tez kanadlarla intikamıma doğru uçayım.

HAYALET. — Görüyorum ki hazırsın. Zaten bu işe kayıtsız kalmak için Lethe³³ sularında tembelce kök salan o kalın kalın otlardan bile daha hissiz olman gerek. Şimdi beni dinle, Hamlet: yemiş bahçemde uyurken beni bir yılan soktuğu rivayeti ortaya çıkarıldı; böylece Danimarka'da herkes ölümüm hakkında uydurma bir hikâyeyle âdice aldatıldı. Oysa, asıl delikanlı sen bil ki babanı sokup öldüren yılan şimdi başında onun taciyle dolaşıyor.

HAMLET. — Ah, içime doğmuştu! Amcam, değil mi?

HAYALET. — Evet, akrabasına göz diken, zina düşkünü o canavar benim o kadar faziletli gözüken Kırالیçemi zekâsının büyüsiyle büyüledi; hiyanet dolu hediyelerle elde etti — ah, insanı bu türlü baştan çıkarabilen zekâ ne melûn zekâdır, o hediyeler ne melûn hediyeler! — sonunda onu iğrenç arzularına rametti. Ah Hamlet, bu düşüş ne müthiş bir düşüştü! Evlenirken verdiği sözden bir gün bile ayrılmıyacak kadar sevgisi asıl olan beni bırakmak, tabiattan nasibi bana nispetle hiç sayılan bir zavallıya tenezzül etmek! Ama, nasıl, safahat hattâ ilâhî bir mevcudun kılığına girerek ona öyle yaşmak istediği vakit bile, fazilet aldırış etmezse; öylece şehvet de, nur içinde bir meleğe eş olup cennet yataklarında yattığı vakit bile, bık-

³³ Yunan efsanelerinin cehennemindeki bir göl, mısyan gölü.

kınlık duyar çöplükte eşelenmek ister. Ama dur bakayım! Sabah rüzgârının kokusunu alır gibi oldum; sözümü kısa keseyim. Öğleden sonraları âdetim olduğu üzere yemiş bahçemde uyurken, kendimi emniyette sandığım bir saatte, amcan, o ölüm otunun³⁴ usaresi dolu bir şişeyle, usulca gelip ulağımın deliğine o cüzzam gibi suyu akıttı. Bu su insanın kanına o derece düşmandır ki cıva gibi çabucak damarlara yayılır; süte damlatılan ekşi bir şey gibi bir an içinde, sâf ve seyyal kanı koyultup pıhtılaştırır. Benim kanımı da o hale getirdi. Dümdüz cildimi birdenbire cüzzamlılar gibi çirkin iğrenç kabarcıklar kaplayıp göz göz etti. Ben işte böylece uyurken kardeş eliyle tacımdan da, kraliçemden de mahrum ediliverdim. Günahlarımın sıyrılmaya vakit bulamadan, âyinsiz, hazırlıksız, duasız ömür ipliğim kesiliverdi.³⁵ Helâllaşmadan, bütün vebalim boynumda, hesap vermeye gönderildim. Ah, müthişti bu, müthiş! Çok müthiş! Eğer sende evlâtlık duygusu varsa elini kolunu bağlayıp durma: Danimarka'nın hükümdar yatağının iğrenç bir zevke, lânetlik bir zinaya döşeklik etmesine razı olma, Yalnız, bu iş için hangi yola başvurursan vur, sakın annen hakkında bir fenalık düşünme; içinden, onun zararına olacak bir niyet geçirme. Onu Tanrıya havale et; bırak onu kendi göğsünde-

³⁴ Shakespeare'in hangi otu aklından geçirdiği kestirilemiyor. Ayrı ayrı tefsirler banotu, baldıran, güzel avretotu, yorsuk usaresi olabileceğini ileri sürmüşlerdir.

³⁵ Ölüm halinde olan Hristiyanlara papaz çağırılır. İtirafta bulunarak günah çıkartırlar, papazdan hayırdüa alırlar.

ki dikenler iğnelesin. Sana, yolun açık olsun diyeyim! Ateş böceklerinden belli ki sabah yakın, sönük ışıkları görünmez olmaya başladı. Elveda elveda! Beni hatırla!

(Çıkar.)

HAMLET. — Ey yeri cennet olanlar! Ey dünya! Daha ne kaldı? Cehennemi de bunlara katayım mı? Ahhh, ah! Dayan kalbim, dayan! Ey adalelerim, sizler de birden bire gevşeyip kuvvetten düşmeyin şakın, beni dimdik tutun. Seni hatırlıyayım ha? Olur, zavallı hayalet, çığrından çıkan şu kürede hafıza yer bulduğu kadar³⁶. Seni hatırlıyayım ha? Elbette. Hafızamın levhasından, gençliğe kapılıp mühim diye kaydettiğim bütün saçma boş hâtıraları, kitaplardan derlenme bütün vecizeleri, geçmişin bütün hayal ve intibalarını silip atacığım. Zihin kitabımın baştanbaşa bütün cildinde senin emrin, âdi hiçbir mevzu karışmaksızın, tek başına yazılı kalacak, gökler şahit olsun ki, kalacak! Ah, menhus kadın. Ah alçak, sırtıkan melûn alçak! Nerede hâtıra defterim?³⁷ Şunu yazmalı: insan sırtır sırtır da yine alçak olabilir; hiç değilse Danimarka'da böyle, buna eminim. (Yazar.) Al sanaamca, işte. Şimdi parolam: o da "Elveda elveda! Beni hatırla!" Ahhdettim artık.

³⁶ Hamlet başını işaret ediyor.

³⁷ Elizabeth devri bilgiçleri okurken yahut konuşurken rasladıkları veciz yahut mühim sözleri, daha sonra kullanmak veya üzerinde düşünmek için yanlarında dolaştırdıkları bir deftere geçirirlerdi.

HORATIO, içerden. — Efendimiz efendimiz!

MARCELLUS, içerden. — Efendimiz Hamlet!

HORATIO, içerden. — Onu Tanrı korusun!

HAMLET. — Öyle olsun.

MARCELLUS, içerden. — Hey, efendimiz!

HAMLET. — Hey yavrum hey! Gel kuşum gel³⁸.

(Horatio ile Marcellus girerler.)

MARCELLUS. — Ne oldu, asıl efendimiz?

HORATIO. — Ne haber, efendimiz?

HAMLET. — Harikulâde bir şey!

HORATIO. — Efendimiz, ne olur söyleyin.

HAMLET. — Olmaz, etrafa yayarsınız.

HORATIO. — Tanrı şahidim olsun ki, söylemem, efendimiz.

HAMLET. — Buna ne dersiniz öyle ise; insanın aklına gelir miydi hiç? Ama gizli tutacaksınız değil mi?

HORATIO ile MARCELLUS. — Elbette, Tanrı şahit olsun ki, tutacağız, efendimiz.

HAMLET. — Bugün Danimarka'da hiçbir alçak yoktur ki³⁹... yaman bir namussuz olmasın.

³⁸ Şahinle avlanırken, kuşu geri çağırarak için kullanılan bir nida olduğu sanılıyor.

³⁹ Hamlet sözün burasında öğrendiklerini söylemekten vazgeçiyor; yoksa sözünü herhalde "... Kırat Claudius ondan daha namussuz olmasın" gibi bir şeyle bitirecekti.

HORATIO. — Bize bunu bildirmek için bir hayaletin mezardan kalkıp gelmesine ihtiyaç yok, efendimiz.

HAMLET. — Ya öyle, hakkınız var. Onun için, sözü daha fazla dolaştırmadan el sıkışıp ayrılmamız uygun olur. Siz, işiniz neredeyse yahut keyfiniz nereyi isterse o tarafa gidin: çünkü herkesin kendine göre bir işi bir keyfi vardır. Bakın ben de, zavalılık, kendi payıma, gidip dua edeceğim⁴⁰.

HORATIO. — Bunlar garip, birbirini tutmayan sözler, efendimiz.

HAMLET. — Senin canını sıktıklarına üzüldüm, çok üzüldüm. Sahi, inan ki, çok üzüldüm.

HORATIO. — Can sıkılacak bir şey yok, efendimiz.

HAMLET. — Var, veli Patrick hakkı için var⁴¹, Horatio; hem çok var⁴². Görünen hayalete gelince, size

⁴⁰ Hamlet, hayaletten öğrendikleri ile o kadar sarsılmıştır ki arkadaşlarıyla konuşuşu pek de tabii bir konuşuş değildir.

⁴¹ Veli Patrick Ârafa baktığı söylenen bir Hristiyan velisidir. Hayalet Âraftan geldiği için hatırlanmış olabilir. Bir de, veli İrlanda'dan bütün zehirli hayvanları sürüp çıkartmış; yeni Danimarka kıralı, hayaletin tavsifince, zehirli bir yılan olduğuna göre onu yok etmek emelinde olan Hamlet de bu velinin izinde yürüyecek demektir.

⁴² Can sıkacak, üzüntü ve dert olacak büyük bir iş olduğunu Hamlet öğrenmiştir, onun için *var* diyor. Horatio'nunsa bundan haberi yoktur.

şunu söyliyeyim ki, özü doğru bir hayalettir⁴³. Aramızda neler geçtiğini öğrenmek arzusunu elinizden geldiği kadar yenmiye bakın. Şimdi, aziz dostlarım, mademki arkadaşınız, okumuş asker insanlarsınız, ne olur küçük bir isteğimi yerine getirin.

HORATIO. — Nedir, efendimiz? Yaparız.

HAMLET. — Bu gece gördüklerinizi kimseye söylemeyin.

HORATIO ile *MARCELLUS.* — Söylemeyiz, efendimiz.

HAMLET. — Yok, yemin edin.

HORATIO. — Dinim hakkıyçün, efendimiz.

MARCELLUS. — Ben de dinim hakkıyçün, efendimiz.

HAMLET. — Kılıcımın üstüne⁴⁴.

HAYALET, yerden doğru. — Yemin edin.

HAMLET. — Peki yavrum! Öyle mi diyorsun? Orada mısın babacan? Haydi, bodrumdakinin ne dediğini işittiniz ya; yemin etmeye razı olun.

HORATIO. — Neye yemin edeceksek siz söyleyin, efendimiz.

⁴³ Daha önce Hamlet kendisi ve bilhassa Horatio hayaletin mahiyetinden şüphe etmişler; onun, insanları baştan çıkarmak için, eş dost yakın akraba suretinde gözüken bir şeytan olabileceğini düşünmüşlerdi. Hayaletin böyle bir kötülük aleti olmadığını anladıktan sonra Hamlet arkadaşlarının da emniyet getirmesini istiyor.

⁴⁴ Kılıç, kabzasiyle bir salıp teşkil ettiğine göre Hamlet arkadaşlarına sali püzerine yemin ettiriyor.

HAMLET. — Bu gördüklerinizden asla bahsetmiyeceğinize kılıcım üstüne yemin edin.

HAYALET, yerden doğru. — Yemin edin.

HAMLET. — Her yerde “hâzır nâzır” ha? Öyle ise biz de yerimizi değiştiririz. Bu tarafa gelin efendiler, elinizi tekrar kılıcının üstüne koyun. Bu işittiklerinizden asla bahsetmiyeceğinize kılıcım üstüne yemin edin.

HAYALET, yerden doğru. — Yemin edin.

HAMLET. — Âferin sana, ihtiyar köstebek! Demek toprağı o kadar tez oyup yol açabiliyorsunuz? Yaman lâğımcılardansın doğrusu! Yine yerimizi değiştirelim, değerli arkadaşlar.

HORATIO. — Ne günlere kaldık, bu iş havsalaya sığmıyacak kadar garip!

HAMLET. — Bunun için de onu bir garipmiş gibi karşıla. Yerle gökte senin şu felsefenin hayal ettiğinden daha çok şey vardır, Horatio. Ama, haydi: ben ne kadar garip, ne kadar tuhaf davranırsam davranayım — olur da bundan sonra acayip bir hal takınmayı uygun görürüm çünkü — öyle zamanlarda beni görünce asla kollarınızı şöyle kavuşturup, yahut kafanızı şöyle sallayıp, yahut mânalı mânalı konuşmaya kalkıp “Eh eh, biliriz biz!” yahu “İstesek söyledik!” yahut “Söyliyecek olsak!” yahut “Bilenler söyliyebilseydi!” kabilinden müphem bir ifade kullanarak benim hakkımda bildiğiniz bir şey olduğunu belli etmiyeceğinize deminki gibi burada da Tanrı hakkıyçün yemin edin. En

muhtaç olduğunuz zamanda Tanrının merhamet ve inayetini sizden esirgememesini istiyorsanız böyle bir harekette bulunmayacağınıza yemin edin.

HAMLET, yerden doğru. — Yemin edin.

HAMLET. — Er rahata, er, ıstırap çeken ruh! *(Yemin ederler.)* Şimdi efendiler, sizi candan selâmlarım. Sevgimden her zaman emin olabilirsiniz. Tanrı izin verirse zavallı Hamlet, size karşı duyduğu sevgi ve dostluğu göstermek için gücü yettiği hiçbir şeyi yapmaktan geri kalmıyacaktır. İçeri beraber gidelim. Parmağınız hep dudağınızda olsun kuzum. Dünya çığı-rından çıkmış. Ah, kör talih, onu düzene sokmak için ne yazık ki, ben doğmuşum. Yok yok, hadi, beraber gidelim.

(Çıkarlar.)

PERDE II

SAHNE I

Polonius'un evinde bir oda

Polonius ile Reynaldo girerler.

POLONIUS. — Bu para ile bu mektupları ona verirsiniz, Reynaldo.

REYNALDO. — Başüstüne, efendimiz.

POLONIUS. — Kendisini görmeye gitmeden önce, etraftan, ne türlü yaşadığı hakkında malûmat toplasanız çok isabet edersiniz, Reynaldo'cuğum.

REYNALDO. — Ben de öyle niyetleniyordum, efendimiz.

POLONIUS. — Doğrusu iyi dediniz, çok iyi dediniz. Kuzum, önce bana öğrenin bakalım, Paris'te Danimarkalı kimler var, ne türlü yaşarlar, kimin nesidirlere, ne ile geçinirler, nerede otururlar, kimlerle düşüp kalkarlar, ne harcarlar. Sözü böylece dolaştırarak oğlumu tanıdıklarını anladınız mı, onunla daha yakından alâkalı sualler sorun. Kendisini uzaktan tanıyormuş gibi yapın; meselâ "Babasını, dostlarım tanırım; kendisiyle de âşinalığım vardır" deyin. Anlıyorsunuz ya, Reynaldo?

REYNALDO. — Evet efendimiz, çok iyi anlıyorum.

POLONIUS. — “Kendisiyle de âşinalığım vardır; ama” dersiniz “fazla değil. Eğer o benim tanıdığım adamsa pek havaidir. Şu iptilâsı vardır, bu iptilâsı vardır.” Artık ne kusur isterseniz uydurup sırtına yükleyin; yalnız, kuzum şerefini kötülecek kadar kötü şeyler olmasın, aman buna dikkat edin. Başıboş kalan gençlerde görülüp bilinen cinsten çılgınlıklar, havailikler, alışılmış kabahatler olsun.

REYNALDO. — Kumar gibi, değil mi, efendimiz?

POLONIUS. — Evet, yahut içki, düello, küfür, kavga, kadın: o kadarına gidin, daha ileri gitmeyin.

REYNALDO. — O kadarı şerefini lekeler, efendimiz.

POLONIUS. — Yok, yok, lekelenmez. Tenkid ederken biraz yumuşak davranıverirsiniz, olur. Meselâ, kalıp onu, sefahete düşkündür diye rezil etmeyin. Bunun demek istemiyorum. Ama kusurlarını öyle ustalıkla anlatın ki, hepsi başıboş kalmaktan doğan kabahatler, akli fikri oyunda olmaktan çıkan yaramazlıklar, delikanlılıktan gelen taşkınlıklar gibi görünsün.

REYNALDO. — Ama, benim iyi efendim...

POLONIUS. — Ne diye böyle davranacaksınız, değil mi?

REYNALDO. — Evet, efendimiz, onu öğrenmek istiyorum.

POLONIUS. — Doğru efendim. Maksadım şu, hem iyi bir netice de verecektir sanırım: fazla elde-mek bir şeyi nasıl kirletirse, öylece, siz de oğluma bu ehemmiyetsiz isnatlarla kara sürünce, göreceksiniz ki, konuştuğunuz, o ağzını aradığınız adam, suçlu dediği-niz gencin saydığınız kabahatlerden birini işlediğini gördüyse, fikrinize iştirak ederek, şu yolda bir şeyler diyecek: artık adamın memleketi neresi, kendisi nenin nesi ise ona göre, “Efendiciğim!” yahut ona benzer bir şey, yahut “Arkadaş!” yahut “Beyzadem!” gibi bir tâbir, bir unavn kullanacaktır.

REYNALDO. — Pekâlâ efendimiz.

POLONIUS. — Ondan sonra efendim, şey edecektir... şey... Ne diyecektim ben? Hay Allah, bir şey söyleyecektim. Nerede kaldımdı?

REYNALDO. — “Şu yolda bir şeyler diyecektir” de, “Arkadaş, yahut ona benzer bir şey” de, “Beyzadem” de.

POLONIUS. — “Şu yolda bir şeyler diyecektir” de, ha evet, şöylece fikrinize iştirak edecektir: “O beyzadeyi tanırım. Kendisini dün, yahut geçen gün, yahut filn gün, filân zamanda, filânla yahut falanla gördüm. Filân yerde dediğiniz gibi kumar oynuyordu, falan yerde içip içip sarhoş olmuştu, top oynarken kavgaya tuşmuştu” yahut belki de “kötü bir eve giderken gördüm” der; yani umumhaneye demek ister, ve saire. Şimdi anladınız ya: ortaya attığınız yalanla bu hakikatı avlamış olursunuz. İşte, bizim gibi zeki ve uzağı gören insanlar, böylece dolambaçlı yollardan giderek,

açıktan alarak, belli etmeden maksatlarına ererler. Siz de demin söylediklerime, nasihat ettiklerime göre öğlum hakkında malûmat toplayın. Ne dediğimi anladınız, değil mi?

REYNALDO. — Anladım, efendimiz.

POLONIUS. — Tanrı yolunuzu açık etsin, güle güle.

REYNALDO. — Eksik olmayın, efendimiz!

POLONIUS. — Neyle vakit geçirdiğini kendiniz de görün.

REYNALDO. — Başüstüne, efendimiz.

POLONIUS. — Ama, bırakın, bildiği yolda davranсын.

REYNALDO. — Olur, efendimiz.

POLONIUS. — Güle güle.

(*Reynaldo çıkar, Ophelia girre.*)

Hayrola. Ophelia, ne var?

OPHELLA. — Ah, efendimiz, efendimiz, öyle korktum ki!

POLONIUS. — Neden, kuzum Allah aşkına?

OPHELLA. — Efendimiz odamda dikiş dikerken, efendimiz Hamlet çıkageldi. Mintanının önü çözülmüş; başı açık⁴⁵; çorapları çamur içinde, dizbağsız, topuklarına düşmüş; yüzü gömleği gibi solmuştu. Dizleri birbirine çarpacak kadar titriyordu. Gördüğü dehşetleri anlatsın diye cehennemden salıverilmiş gibi acınacak bir bakışı vardı.

⁴⁵ O zamanın asîlleri şapkalarını başlarından hiç çıkarmazlardı.

POLONIUS. — Senin aşkından mı delirmiş?

OPHELLA. — Bilmiyorum, efendimiz; ama doğrusu, öyle olmasından korkuyorum.

POLONIUS. — Ne dedi?

OPHELLA. — Beni bileğimden yakaladı, sımsıkı tuttu; sonra, kolu yettiği kadar benden uzaklaştı, öteki elini alına şöyle koyarak, resmini yapacakmış gibi yüzümüzü tetkike başladı. Epey zaman öylece durdu. Nihayet kolumu biraz sarsarak, başını da üç kere şöyle yukarı aşağı sallıyarak, öyle derin ve acıklı bir iç çekti ki, bu nefes bütün vücudunu hurdahaş etti, onda can bırakmadı sanki. Sonra beni salıverdi; başı omuzunun üstünden arkaya çevrik, âdeta görmeden yolunu buluyordu, çünkü kapıdan çıkıncaya kadar gözlerinin bir yarım dokunmadı. Son dakikaya kadar bakışları benim üstümde dikili kaldı.

POLONIUS. — Hadi, benimle gel. Gidip Kırallı bulacağım. Bu tam aşktan gelme bir çılgınlık; öyle bir şiddeti vardır ki, kendi kendini mahveder. Dünyada insana musallat ihtirasların hepsinden daha sık iradeyi tehlikeli işlere sürükler. Doğrusu üzüldüm. Yoksa, son zamanlarda kendisine ağır bir söz filân mı söyledin?

OPHELLA. — Hayır, iyi efendimiz. Ama, emrettiğiniz üzere, mektuplarını geri çevirdim; kendisini de yanıma kabul etmedim.

POLONIUS. — Onu, bu çıldırmıştır. Kendisini daha ciddiye alıp hakkında daha isabetli bir hükme varmadığıma üzüldüm. Gönlünü eğlendiriyor, niyeti de senin başına belâ getirmek diye korkmuştum. Hay, nereden düştüm bu şüpheyeye! Tanrı bilir ya, ihtiyatsız-

lık, basiretsizlik nasıl gençlere hassa, endişelerimizde lüzumundan fazla ileri gitmek de öylece, biz ihtiyarların merakı. Hadi, Kırالا gidelim. Bunu haber vermeli; çünkü saklamakla sebep olacağımız üzüntü, bildirmekle sebep olacağımız öfkeden fazladır. Hadi, gel.

(Çıkarlar.)

SAHNE II

Şatoda bir oda

Borazan çalar. Kırالا, Kırالاçe, Rosencrantz, Guildenstern ve hizmetkârlar girer.

KIRAL. — Hoş geldiniz, sevgili Rosencrantz ve Guildenstern! Sizi hem göreceğimiz gelmişti, hem bir işte kullanmak lâzım geldi de onun için böyle acele çağırttık. Duymuşsunuzdur elbet: Hamlet bir değişikliğe uğradı; buna öyle demek gerek, çünkü ne içi eski haline benziyor, ne dışı. Onu bu derece kendi kendinin yabancı bir hale getiren, babasının ölümünden başka ne olabilir, kestiremiyorum, Her ikinizden der rica ederim: ta çocukluktan beri onunla beraber yetiştiniz, yaşça olsun, tahsilce olsun akranı bulduğunuz için burada sarayımızda lütfen biraz kalın. Hamlet'i eğlencelere götürürsünüz; fırsat buldukça da, onu böyle dertlendiren, ama bilmediğimiz, bilsek, çaresini bulacağımız bir şey var mı, öğrenmeye çalışırsınız.

KIRALIÇE. — Efendiler kendisi sizlerden çok bahsetti, eminim ki, sizler kadar bağlılık duyduğu iki insan daha yoktur. Ümidimize yardım etmek, faydalı olmak üzere bir müddet yanımızda kalarak bize nezaket ve iyi niyetinizi göstermek lûtfunda bulunursanız misafirliğiniz bir kırala yakışacak yolda teşekkürlerle karşılanacaktır.

ROSENCRANTZ. — Şahane arzularınızı yerine getirmemiz için, rica etmektense emretseniz yeridir.

GUILDENSTERN. — Ama, her ikimiz de itaat ediyor, bütün gayretimizi göstermek üzere emrinize hazır, kendiliğimizden hizmetinize giriyoruz.

KIRAL. — Teşekkürler ederim, Rosencrantz ve nazik Guildenstern.

KIRALIÇE. — Teşekkürler ederim, Guildenstern ve nazik Rosencrantz. Hem, sizden yalvarırım, çok değişmiş olan oğlumu hemen gidip görün. Hadi, bir kaçınız gitsin de bu efendileri Hamlet'in olduğu yere götürürsün.

GUILDENSTERN. — Dileriz ki, bizden ve hareketlerimizden memnun kalsın, fayda görsün.

KIRALIÇE. — Evet, âmin.

(Rosencrantz ile Guildenstern, beraberlerinde birkaç hizmetkârla çıkarlar. Polonius girer.)

POLONIUS. — İyi efendimiz, elçiler Norveçten çok hayırlı haberlere döndüler.

KIRAL. — Sen her zaman böyle iyi haberlere habes olmuştundur.

POLONIUS. — Öyle mi, efendimiz? Emin olun, benim iyi hükümdarım, ruhum gibi vazifemi de sade Tanrımın değil lûtuftsever Kırâhımın da hizmetinde bilirim. Eğer şu aklımı doğruyu bulup çıkarmakta eski ustalığını kaybetmediyse Hamlet'in cinnetine de asıl sebep nedir, buldum sanırım.

KIRAL. — Aman söyle, öğrenmeye can atıyorum.

POLONIUS. — Önce elçileri kabul buyurunuz. Benim vereceğim haber de o büyük ziyafetin tatlısı olsun.

KIRAL. — Öncüleri kendiniz olun da onları buraya getirin.

(Polonius çıkar.)

Gertrude'cuğum, Polonius oğlunuzun hırçınlığının baş sebebini bulduğunu söylüyor.

KIRALIÇE. — O esas sebepten başka bir şey olmadığına eminim, yani babasının ölümüyle bizim acele evlenişimizden.

KIRAL. — Eh, onu bir sorguya çekelim de.

(Yanında Voltimand ile Cornelius olduğu halde Polonius girer.)

Hoş geldiniz, benim iyi dostlarım! Söyle bakalım Voltimand, Norveç hükümdarı kardeşimizden ne haber?

VOLTIMAND. — Selâmlarınıza ve arzularınıza cevabı çok candan. Daha ilk görüşmemizde, yeğeninin topladığı askerler dağılsın diye emir gönderdi. Bunları

Lehlilere karşı hazırlanıyor zannetmiş; fakat etrafiyle araştırınca, gerçekten siz efendimize karşı olduğunu anladı. Bunun üzerine, hastalığından, ihtiyarlığından ve iktidarsızlığından böyle fena yolda istifade edildiğine üzümlere Fortinbras'ın tevkif edilmesi için haber saldı. O da, kısacası, boyun eğdi; hükümdardan tekdir işitti; sonunda, bir daha asla haşmetlinize karşı silâhlanmayacağına amcasının önünde yemin etti. Bundan çok memnun olan ihtiyar hükümdar, kendisine senede üç bin altın bağladı; evvelce toplamış olduğu o askerleri de Lehlilere karşı kullanmasına izin verdi. (*Bir kâğıt verir.*) Bu mektupta yazıldığı üzere, emin ve kabule şayan kayıtlarla, kıtalarının memleketimizden geçmesi hususunda da sizin müsaadenizi rica ediyor.

KIRAL. — Bu haber bizi memnun etti. Daha geniş bir zamanımızda mektubu okur, meseleyi düşünür, ona göre cevap veririz. Şimdilik size, başardığınız işler için teşekkür ederiz. Gidin, dinlenin. Akşam yemeğini beraber yiyeceğiz. Yurda hoş geldiniz.

(*Voltimand ile Cornelius çıkar.*)

POLONIUS. — Bu iş iyi sona erdi. Devletim, siz de Kırالیçem: kırallık ne olmak gerek, sadakat nedir, gündüz niçin gündüzdür, gece niçin gecedir, zaman niçin zamandır yollu mütalâalar geceyi de gündüzü de zamanı da boşuna harcamaktan başka bir şey değildir. Bu sebeple, mademki zakânın özü kısa sözdendir uzun lâf onun takıntılarıdır dışta kalan süsleridir, ben de sözümü kısa keseceğim. Asıl oğlunuz delidir: sadece, delidir diyorum; çünkü gerçek deliliği tarife kalkarsak, deli olmaktan başka nedir ki? Ama neyse, bunu geçelim.

KIRALİÇE. — Sanatı daha az düşünseniz de daha çok şey söyleseniz.

POLONIUS. — Efendim hiçbir sanat kullanmadığıma yemin ederim. Deli oluşu doğrudur; doğru oluşu hazin; hazin oluşu da doğru: işte zavallı bir hitabet oyunu! Ama hadi, ona uğurlar olsun; çünkü sanat kullanacak değilim. Şu halde kendisini deli kabul edelim. Şimdi, bu tesirin müessirini, başka bir tâbirle, bu derdin illetini bulmak kalıyor. Zira bu illetli tesirin sebebi olacak elbet. Kalan iş bu, gerisi de şu. Fikredin bir kere: benim bir kızım var — benim kaldığı müddetçe, tabii — bana borçlu olduğu sadakat ve itaat icabı, dikkat buyurulsun, şunu verdi. Kendiniz öğrenip hükmünüzü verin.

(Okur.)

“Gönlümün mâbudu olan, güzellikle süslü ilâhî Ophelia’ya”

Kötü bir cümle, berbat bir cümle. “Güzellikle süslü” berbat bir tâbir. Ama dinleyin. İşte:

(Okur.)

“Onun kardan beyaz göğsünde bu satırlar ve saire...”

KIRALİÇE. — Bu mektup ona Hamlet’ten mi gelmiş?

POLONIUS. — Benim iyi efendim, sabredin biraz; her şeyi olduğu gibi bildireceğim.

(Okur.)

*İstersen yıldızları aslında ateş bilme,
İstersen güneşi de durmayıp döner sanma,
İstersen doğruluğa inanma, uydurma de;
Ama şüpheyle bakma bir an bile sevgime.*

*"Ah, sevgili Ophelia, şiir yazmakta beceriksizim,
iç çekişlerimi hece sayısına uydurmuyorum. Ama seni
çok sevdiğime, en çok sevdiğime inan. Elveda.*

*"Aziz kadın, ebediyen senin,
Bu tende can kaldıkça senin olan,*

"Hamlet."

Kızım vazife bilip bana gösterdi; üstelik ne zaman, ne vasıtaıyla, nerelerde kendisine ricada bulunmuşsa hepsini de anlattı.

KIRAL. — Peki ama, Ophelia onun sevgisini ne türlü karşılamış?

POLONIUS. — Beni nasıl bilirsiniz.

KIRAL. — Sadakatlı, şeref sahibi bir adam olarak bilirim.

POLONIUS. — Ben deher zaman öyle olduğumu ispat etmek isterim. Ama, ne derdiniz acaba: iyice alıp yürüyen bu aşkı öğrendiğim zaman — şunu da söyleyeyim ki, bu işi kızım söylemeden farkettim — susup kaydetmekle kalsaydım, yahut ağzımı açıp tek kelime söylemeden bu aşka göz yumsaydım, yahut ehemmiyetsiz nazariyle baksaydım, gerek siz efendim gerek eşiniz sevgili Kırالیçem ne derdiniz. Yok, hemen işe koyuldum, bizim haspaya şöyle dedim: "Efendimiz Hamlet hükümdar oğludur. Aranızda dünyalar var. Olacak

şeylerden değil bu." Sonra bazı tembihlerde bulundum: onunla buluşmaktan çekinip kilit altında oturmasını, içeri haberci filân almamasını, hediye kabul etmemesini söyledim. Dediklerimi yapınca neticelerini de aldı. Hamlet'se, yüz görmeyince — sözü uzatmıyayım — ke-dere düştü, sonra yemekten kesildi, arkasından uyku uyumaz oldu, arkasından dermansız düştü, arkasından sayıklamaya başladı, böylece günden güne fenalaşarak şimdi bir türlü kurtulmadığı ve hepimize de yas tuttu-ran o cinnete kadar vardı.

KIRAL. — Sebep bu mu, dersiniz?

KIRALİÇE. — Belki de, olmaz değil.

POLONIUS. — Sorarım size: hiç benim "Böyle-dir!"⁴⁶ dediğim şeyin aksi çıktığı olmuş mudur?

KIRAL. — Doğrusu, hiç hatırlamıyorum.

POLONIUS. — Eğer böyle değilse, bunu bundan ayırın. Ben işin doğrusunu bulmak için, vaziyet icab-ettirdi mi, cehennemin dibine bile giderim.

KIRAL. — Bu meseleyi biraz daha araştırmak için acaba ne yapsak?

POLONIUS. — Biliyorsunuz: bazan saatlerce şu-rada dehlizde dolaşiyor.

KIRALİÇE. — Doğru, dolaşıyor.

⁴⁶ Birçoklarına göre Polonius böyle derken ba-şıyle gövdesini işaret eder. Bir âlim, eli ile elinde tuttuğu nazırlık asâsını gösterdiğini ileri sürüyor.

POLONIUS. — Tam o sırada kızımı salıveririm, buluşsunlar. Sizinle ben de bir perdenin arkasında oluruz; bu buluşmayı gözetleriz. Eğer Hamlet âşık değilse, aklını o yüzden kaybetmemişse alın devlet idaresini elimden; çiftlik kâhyası olup araba koşayım.

KIRAL. — Bunu bir deneyelim.

KIRALİÇE. — İşte bakın, zavalıcık o acıklı haliyle bir şeyler okuyarak geliyor.

POLONIUS. — Çekilin, yalvarırım size, her ikiniz de çekilin. Ben de hemen yanına sokulacağım.

(Kıral ve Kırالیçe, hizmetkârlar çıkarlar. Hamlet okuyarak girer.)

Ooo, müsadenezle: efendimiz Hamlet nasıldır?

HAMLET. — İyiyim, eksik olmayın.

POLONIUS. — Beni tanıdınız mı, efendimiz?

HAMLET. — Elbet. Siz balıkçısınız.⁴⁷

POLONIUS. — Değilim, efendimiz.

HAMLET. — Öyleyse onun kadar namuslu bir adamsınızdır, inşallah.

POLONIUS. — Namuslu mu, efendimiz?

HAMLET. — Evet, efendim. Namuslu olmak, bu zamanda, binde bir raslanan bir şeydir.

POLONIUS. — Çok doğru, efendimiz.

⁴⁷ Balıkçı tâbiri o zamanlar ahlâksız araçılar için kullanılırmış. Hamlet, bu sözü "Beni anlamaya, kafamın içindekileri öğrenmeye çalışıyorsunuz" demek isterek de kullanmış olabilir. Zaten bundan sonraki sözleri hep saçma, yahut birden fazla tefsirî elverişli gözüken sözlerdir.

HAMLET. — Çünkü, güneş bir köpek ölüşünde kurtlar peyda ederse, öpülmeye elverişli bir leş olduğuna göre...⁴⁸ Kızınız var mı sizin?

POLONIUS. — Var, efendimiz.

HAMLET. — Güneşte gezinmesin: çocuk edinmek Tanrı nimetidir, ama kızınızınkinin cinsinden olanı değil. Dostum, gözünüzü açın.

POLONIUS. — Buna ne buyrulur? Aklı fikri hep kızımda. Halbuki önce beni tanımadı; balıkçı zannetti. İyice oynatmış. Doğrusu ben de gençliğimde aşk yüzünden çok çektim; hemen hemen bu hale gelmiştim. Onunla yine konuşayım bakayım. Ne okuyorsunuz, efendimiz?

HAMLET. — Sade kelimeler kelimeler kelimeler.

POLONIUS. — Bahsi geçen şey nedir, efendimiz?

HAMLET. — Kiminle kimin arasında?

POLONIUS. — Okuduğunuz şey neden bahsediyor demek istedim, efendimiz.

HAMLET. — İftiralar, efendim. Hicivci kâfir burada diyor ki: ihtiyarların kır sakalı olurmuş, yüzleri buruşukmuş, gözlerinden koyu kehribar ve erik

⁴⁸ Aslı da bozuk ve anlaşılmaz bir halde bulunan bu kesik cümle belki şöyle tamamlanacaktır: "...bir kızda âkıbeti daha mühim şeyler peyda edebilir." Yani köpek ölüşü güneşte kalınca kurtlanıyor; senin ruhtan yana ölü kızın Ophelia da ortalarda dolaşırsa onun da bir şey peyda edinmesi tehlikesi vardır. Onun için güneşte gezinmesin.

zamkı akarmış, akılları kıt, butları pek pörsükmüş. Bunların hepsine de var kuvvetimle inanıyorum ama böyle kitaka geçmelerini doğru bulmuyorum; çünkü yengeç gibi geri geri gidebilseniz de benim yaşında olursunuz.

POLONIUS, kendi kendine. — Bu delilik ama, zaptı raptı olan bir delilik. Biraz çıkmaz mısınız efendimiz, açılırsınız?

HAMLET. — Denizde boğulmak için mi?

POLONIUS. — Sahi, o da açılmak. (*Kendi kendine.*) Verdiği cevaplar bazan ne kadar da mânalı! Akıl mantığın bir türlü iyi ifade edemediği şeylerde çok kere cinnet isabet gösteriyor. Onu bırakayım. Muhterem efendimiz, âcizane, müsaadenizi dilerim.

HAMLET. — Bundan daha memnuniyetle vermeye razı olacağım bir şey yoktur, efendim — canımdan başka, canımdan başka.—

POLONIUS. — Allaha ısmarladık, efendimiz.

HAMLET. — Aman bu müziç sersemler.

(*Rosencrantz ile Guildenstern girer.*)

POLONIUS. — Efendimiz Hamlet'i mi arıyorsunuz? İşte orada.

ROSENCRANTZ, Polonius'a. — Sağ olunuz, efendimiz!

GUILDENSTERN. — Muhterem efendimiz!

ROSENCRANTZ. — Çok sevgili efendimiz!

HAMLET. — Benim sevgili arkadaşlarım! Nasılsın Guildenstern? Rosencrantz ha? İkiniz de ne âlemdesiniz, ahbablar?

ROSENCRANTZ. — Ne iyi ne fena, ikisi ortası.

GUILDENSTERN. — Haddinden fazla bahtiyar olmadığımız için kendimizi bahtiyar sayıyoruz. Talih bizi kendine baş tacı etmedi.

HAMLET. — Ayağının altında da sürümüyor ya?

ROSENCRANTZ. — Ne öyle ne böyle, efendimiz.

HAMLET. — Öyleyse ikisi ortası olacak, yahut dostluğu size ortalama.

GUILDENSTERN. — Bize gülümsüyor denebilir.

HAMLET. — Fena niyetle mi? Evet, çok doğru: Talih kahpenin biridir. E, ne haber?

ROSENCRANTZ. — Hiç, efendimiz, sade iyilik sağlık.

HAMLET. — Öyleyse kıyamet yaklaşmış. Ama haberiniz doğru değil. Sizi biraz daha yakından sorguya çekeyim: ne ettiniz ki, benim iyi arkadaşlarım, talih sizi bu zindana yolladı?

GUILDENSTERN. — Zindan mı, efendimiz?

HAMLET. — Danimarka bir zindandır.

ROSENCRANTZ. — Öyleyse dünya da.

HAMLET. — Hem âlâsı: içinde birçok hücreler koğuşlar mahzenler vardır; Danimarka bunların en berbatıdır.

ROSENCRANTZ. — Biz öyle düşünmüyoruz. efendimiz.

HAMLET. — Eh, öyle ise sizin için değil. Çünkü iyi yahut kötü diye bir şey yoktur, onu öyle gösteren düşüncedir. Bana göre burası bir zindan.

ROSENCRANTZ. — Şu halde onu sizin ihtiraslarınız öyle gösteriyor; tasavvurlarınıza çok dar buluyorsunuz.⁴⁹

HAMLET. — Tanrım, bir fındık kabuğuna sığıp yine de kendimi hudutsuz ülkelerin hükümdarı sayabiliydim, tek fena rüyalar görmeseydim.⁵⁰

GUILDENSTERN. — Zaten ihtiras da bu rüyadır işte. Gözünü ihtiras bürüyen insanın peşine düştüğü sadece bir rüyanın gölgesidir.

HAMLET. — Rüyanın kendisi zaten gölgedir.

ROSENCRANTZ. — Evet ama ihtiras bence o kadar boş ve hafif bir şeydir ki, ancak bir gölgenin gölgesi olabilir.

HAMLET. — O halde cismimiz dilenci olacak; hükümdarlar, kahramanlık gösterip yükselenler de o di-

⁴⁹ Yani, büyük adam olmak, büyük işler yapmak istiyorsunuz, bu ihtirasınıza Danimarka'da imkân bulamayınca orası size tıpkı bir zindan gibi dar görünüyor.

⁵⁰ Hamlet *rüya* derken, herhalde, aklından çıkmıyan ve gözü önünden ayrılmıyan o cinayeti, o cinayetle alâkalı sahneleri düşünmüştür. Arkadaşları bunu bilmedikleri için kelimeyi dış mânasında, aklı hasta bir insanın kuruntuları olarak anlıyorlar.

lencilerin gölgesi⁵¹. Saraya gidelim mi? Çünkü, inan olsun, artık düşünecek halde değilim.

GUILDENSTERN ile ROSENCRANTZ. — Emrinize âmadeyiz.

HAMLET. — Öyle şey olmaz; sizi maiyetimdeki öteki adamlarla bir tutacak değilim. Çünkü, size yalan bilmez bir insan gibi söyliyeyim mi: maiyetim berbat. Ama, dost işi açıkça konuşalım, Elsinore'a niçin gelirsiniz?

ROSENCRANTZ. — Sizi ziyarete, efendimiz; başka bir şey için değil.

HAMLET. — Kendim fakir olduğum için teşekkürden yana da fakirim, ama teşekkür ederim, yine de bunun bir değeri olmadığına eminim ,sevgili dostlarım. Sizi çağırtnmadılar mı? Kendiniz istediniz de mi gelirsiniz? bu ziyaret kendi içinizden mi doğdu? Gelin, benimle açık konuşun; hadi. Yoo söyleyin.

GUILDENSTERN. — Ne söyliyelim, efendimiz?

HAMLET. — Ne olursa olsun, tek doğru olsun da. Sizi çağırtdılar; gözlerinizde, dürüstlüğünüzün gizliye-medığı bir itiraf okunuyor. Biliyorum, sizi, eksik olmasınlar, Kıralla Kırالیçe çağırttı.

ROSENCRANTZ. — Ne diye, efendimiz?

⁵¹ İki arkadaşına göre, ancak tabii şeylerde gerçeklik vardır, ancak tabii şeyleri cisim sayarız, Böyle olunca hiçbir gaye peşinde olmıyan dilencileri cisim saymak; ihtiraslarının verdiği gayretle yüksek mevkilere çıkan, büyük işler başaran hükümdarla kahramanları da o olsun, artık düşünecek halde değilim.

HAMLET. — Onu siz bana söyleyeceksiniz. Ama size and veriyorum: aramızdaki arkadaşlık haklarına, hiç kopmıyan sevgi bağlarına, birlikte geçen çocukluğumuza, hitabette benden usta bir insan daha neler düşünebilirse hepsine hürmeten benimle apaçık dosdoğru konuşun: çağırıldınız mı, çağırılmadınız mı?

ROSENCRANTZ, hafifçe Guildenstern'e. — Ne dersiniz.

HAMLET, kendi kendine. — Yo, öyle ise sizi gözden ayırmamalı... Eğer beni seviyorsanız saklamayın.

GUILDENSTERN. — Çağırıldık, efendimiz.

HAMLET. — Söyliyeğim size niçin. Ben peşin davranmakla siz sır vermiş olmaktan kurtulursunuz; sözünüzü tutmuş olur, yine Kıralla Kırالیçeye mahrem kalırsınız. Son zamanlarda, neden bilmem bütün neşemi kaybettim; itiyadım olan eğlenceleri bıraktım. Gerçekten, her şey bana öyle dokunuyor ki, şu müstesna yapı, şu dünya, ıssız bir kara parçası gözüküyor; şu muhteşem örtü, sema — görüyor musunuz — üstümüzü kaplıyan şu muhteşem gökler, altın ışıklarla beneklenmiş olan şu şahane çatı, ne dersiniz, bana sadece pis, hastalıklı buharlarla dolu gibi geliyor. İnsan ne türlü bir şaheserdir! Ne asıl bir muhakemesi vardır, ne sonsuz melekeleri! Şekli hali ne kusursuzdur, ne hayranlık uyandırır! Efali nasıl melekler gibidir! Anlayışı nasıl ilâhları andırır! Dünyanın güzelliği, mahlûkların şahıdır o! Bununla beraber, ruh bulmuş bu toprağın benim için kıymeti ne? İnsanoğlu bana bir zevk vermiyor. Yo, kadın da — tebessümlerinizi aksini söylemek istiyorsunuz ama!

ROSENCRANTZ. — Efendimiz, aklımdan böyle bir şey geçmemiştir.

HAMLET. — Öyle ise, ben “İnsanoğlu bana zevk vermiyor” deyince neden güldünüz?

ROSENCRANTZ. — Düşündüm ki, efendimiz, insanlar size zevk vermiyorsa oyuncular kimbilir ne kadar sudan bir hüsnü kabul görecekler. Onlara yolda rasladık; size bir hizmette bulunurlar ümidiyle buraya geliyorlar.

HAMLET. — Kral rolünü oynayan hoş geldi: Haşmetlime saygı gösteririm; macera düşkünü bahadır kılıç kalkanını kullanır; âşıka boşuna iç çektirmeyiz; huysuzu bırakırız, bildiği gibi oynasın; soytarı gülmiye teşne olanları güldürür, kız da aklına geleni söyler, mısraın vezni bozulsun bozulmasın.⁵² Bunlar hangi oyuncular?

ROSENCRANTZ. — Şehirde bir oyuncu takımı vardı, hani seyretmekten pek hoşlanırdınız, işte onlar.

⁵² Bu ve daha aşağıdaki sözler o günün oyuncu kumpanyaları hakkında bizi epeyce aydınlatmaktadır. cisimlerin gölgesi saymak lâzımdır.

Bu sözlerden, hem, o devir oyunlarında raslanan belli başlı tipleri öğreniyoruz: a) hükümdar, b) macera peşinde dolaşan yiğit, c) genç âşık, ç) aksiliği ve inatçılığı yüzünden başına türlü işler gelen huysuz, d) ikide bir fırsat bulup halkı güldüren soytarı, e) söyleyeceklerini unutursa uyduran kız. Hem de, bugünkü gibi kalabalık olmıyan o kumpanyalarda her tipi muayyen bir oyuncunun canlandırıldığını anlıyoruz.

HAMLET. — Nasıl olmuş da işi gezginciliğe dökmüşler? Şehirde iken vaziyetleri, hem şöhetleri hem kazançları bakımından, daha istifadeli idi.

ROSENCRANTZ. — Galiba son zamanlarda ortaya çıkan yenilik kârlarına kesat verdi.

HAMLET. — Ben orada iken gördükleri itibarı hâlâ görüyorlar mı? Yine o kadar rağbetteler mi?

ROSENCRANTZ. — Yok, nerde, hiç değiller.

HAMLET. — Ne oldu? Pas mı tuttular?

ROSENCRANTZ. — Hayır, onlar her zamanki kadar gayret gösteriyorlar. Ama, efendim, acemi çaylak denecek bir alay çocuk peyda olmuş, sesleri yettiği kadar bağırıp çağırıyorlar, bunun için de müthiş alkışlanıyorlar. Şimdi gün bunların. "Halk tiyatroları" dedikleri şeyleri öyle alaya alıyorlar ki, birçok beli kılıklı beyzadeler bile kalem erbabının korkusundan oralara gidemez oldular.⁵³

HAMLET. — Ne, demek hepsi çocuk ha? Bunlara bakan kim? Masraflarını veren kim? Bu meslekte sesleri çatallaşıp şarkı söyleyemez oluncaya kadar mı kalacaklar? Bir gün umumi tiyatrolara oyuncu olurlar-

⁵³ Shakespare zamanında halka temsiller veren kumpanyalardan başka, kibar sınıfın himayesinde hususi kumpanyalar türemişti. Her iki tarafın da ayrı ayrı yazıcıları vardı; bu yazıcılar arasında yazı ile atışma çok olurdu. Halk tiyatrolarının yazıcısı olan Shakespare burada o hususî tiyatrolardan birine (Kırallık Kilisesinin ilâhici çocuklarından toplanan kumpanyaya) taş atıyor.

sa —halleri vakitleri yerinde değilse muhakkak ki olacaklardır— yazıcıların onlara, kendi akıbetleri aleyhinde söz söyletmekle fena etmiş olduklarını itiraf etmezler mi acaba?⁵⁴

ROSENCRANTZ. — Doğrusu her iki taraf da çok söz etti. Halk da onları kavgaya kışkırtmaktan geri kalmıyor. Hattâ bir sıra, eğer arada bir yazıcı ile bir oyuncu döğüşe kalkmazsa oyun para verilmez olmuştı.

HAMLET. — Demeyin?

GUILDENSTERN. — Ya, bu işte az kafa patlatılmadı.

HAMLET. — Sonunda çocuklar mı üstün çıktı?

ROSENCRANTZ. — Evet, efendim, onlar üstün çıktı; karşılarındaki Herakles'ti ama yine para etmedi.⁵⁵

⁵⁴ Çocukların sesleri bozulunca kilise korosunda kalamazlar. Kilisenin korosundan ayrılmak demek kilisenin oyuncu kumpanyasından da ayrılmaları demektir. Fakat çocuklarında oyunculuk ettiklerine göre, büyüdükten sonra da oyunculuk mesleğine atılmaları çok muhtemeldir. O vakit halk kumpanyalarına girince anlayacaklardır ki, vaktiyle, halk kumpanyalarına çatan oyunlarda oynamakla kendi kuyularını kazmışlardır.

⁵⁵ O sırada en çok rağbet gören ve Shakespeare'in de oyunlarını oynıyan halk tiyatrosu Globe tiyatrasu, bunun alâmeti de sırtında dünyayı taşıyan Herakles resmi idi.

HAMLET. — Bunda şaşılacak bir şey yok. Çünkü şimdi amcam Danimarka Kırâlı, onunla, babam sağken alay edenler şimdi küçücük resimlerinin tanesine yirmi, kırk, elli, yüz duka veriyorlar. Tanrı bilir ya, felsefe bulup meydana çıkarabilse, bu iş gözüktüğü kadar tabîî değil ama.

(İçerden trampetler çalar.)

GUILDENSTERN. — Oyuncular olacak.

HAMLET. — Efendiler, Elisone'a hoş geldiniz. Verin elinizi hadi. Hoş geldin demek usulsüz erkânsız olmaz; sizlere karşı ben de gereğince davranayım. Yoksa, olur da bu oyuncular karşılarken, iltifatım esirgemeyeceğim için, size karşı davrandığımdan daha nazik gözükürüm. Hoş geldiniz. Ama amca-babamla yenge-anne yanılıyorlar.

GUILDENSTERN. — Neden, sevgili efendimiz?

HAMLET. — Ben sade rüzgâr estiği zamanlar deliyim, lodos estiği zamanlar şahini balıkçıdan ayırmasını bilirim.⁵⁶

(Polonius tekrar girer.)

⁵⁶ Bu cümle için şöyle bir fikir yürütülmüştür: şahinden ürküp havalanan balıkçıl rüzgârın estiği tarafa doğru kaçır. Rüzgâr yıldızdan esiyorsa güneye kaçacak demektir. O vakit şahiniyle avını takibeden avcı güneşe karşı döneceği için gözleri kamaşır; şahini balıkçıdan ayırdedemez. Ama rüzgâr lodos esiyorsa şahini de avı da kuzeye doğru uçacaklarından, avcı güneşe sırtını verip onları pekâlâ seyredebilir... Bu üstü kapalı kelimelerle Hamlet, deli olmadığı zamanlar da bulunduğunu anlatmış oluyor.

POLONIUS. — İyisiniz ya efendiler?

HAMLET. — Bana bakın, Guildenstern, siz de: kulağınıza bir şey söyleyeceğim. Şurada gördüğünüz koca bebek daha kundağından çıkmamıştır.

ROSENCRANTZ. — Belki de yeniden kundaklamak zamanı gelmiştir. Çünkü, ihtiyar ikinci defa çocuk olur, derler.

HAMLET. — Görürsünüz, bana oyuncularını haber vermeye geliyor; dikkat edin. Hakkınız var efendim.⁵⁷ Pazartesi sabahı; öyle değil mi idi?

POLONIUS. — Efendimiz, size verecek haberim var.

HAMLET. — Efendimiz, size verecek haberim var. Roscius Roma'da oynarken...

POLONIUS. — Oyuncular geldi, efendimiz.

HAMLET. — Demeyin!

POLONIUS. — Şerefim üstüne...

HAMLET. — *Ardından her oyuncu eşeğinin üstüne oturmuş çıkageldi.*⁵⁸

POLONIUS. — Dünyanın en mükemmel oyuncularını: oyun ister acıklı, ister gülünç, ister tarihî, ister rustaî, ister hem rustaî hem tarihî, ister hem acıklı

⁵⁷ Hamlet burada sesini yükselterek, daha önce başladığı bir söze devam ediyormuş da Polonius'u görmemiş gibi yapıyor.

⁵⁸ *Şerefim üstüne* diye teminat veren Polonius Hamlet'in aklına hemen *eşeğinin üstüne oturmuş* bahseden bir türküyü getiriyor.

hem tarihî, ister hem acıklı hem gülünç hem tarihi hem rustaî, ister mekânda birlik gözeten, ister hiçbir birlik gözetmiyen⁵⁹ — hangi cinsten olursa olsun. Seneca'nın⁶⁰ acıklı oyunları kadar Plautus'un ¹⁶ gülünç oyunlarında da usta bunlar. Kaide tanıyan oyunlar için de tanımayanlar için de âlâsı bulunmaz.

HAMLET. — Ey Beni İsrail hâkimi Jephthah⁶², senin ne büyük bir hazinesi vardı!

POLONIUS. — Büyük hazinesi neymiş, efendimiz?

HAMLET. — Ne olacak.

⁵⁹ Klâsik tertipte oyun yazarlar vakanın, arasına aylar yahut seneler giren sahnelerden değil bir gün içinde geçen hâdiselerden kurulmasına (yani *zamanda birliğe*); birbirlerinden uzak başka başka yerlerde değil aynı yerde geçmesine (yani *mekânda birliğe*); esas vakanın anlaşılmasında lüzumlu olmıyan ek vakalarla genişletilmeyip yalı n bırakılmasına (yani *mevzuda birliğe*) dikkat ederdi. Shakespeare, bu klâsik ölçülere bağlanmayarak, romantik yahut modern denen tertipteki oyunu yaratmıştır.

⁶⁰ Seneca (? - İ. Ö. 66, Lâtinlerin en ünlü tragedya yazıcısıdır.

⁶¹ Plautus (İ. Ö. 241 - 187), Terentius ile birlikte, Latinlerin en ünlü komedyâ yazıcısıdır. Shakespeare, *Yanlışlıklar Komedyası* için onun *Menaechmi* adlı komedyasını örnek tutmuştur.

⁶² Beni İsrail hâkimlerinden Jephthah bir cenge giderken Tanrıya şöyle demişti: "Ammon çocuklarını elime düşürecek olursan ben de Ammon çocuklarıyla cenkten sulh içinde dönüşte evimden beni karşılamaya çıkacak ilk kimseyi sana sunmak üzere kurban ederim." İlk karşıcısı kızı oldu.

*Bir güzel kıza vardı, iki değil bir tane;
Onu da öylesine severdi ki görmeyin⁶³.*

POLONIUS, kendi kendine. — Aklı hâlâ kızımda.

HAMLET. — Dediğim doğru değil mi, ihtiyar Jephthah?

POLONIUS. — Jephthah bana diyorsanız, efendimiz, sahiden çok sevdiğim bir kızım var.

HAMLET. — Yok, öyle değil.

POLONIUS. — Ya nasıl, efendimiz?

HAMLET. — Şöyle,

Kadermiş kismetmiş

sonra da, bileceksiniz canım:

Olacağı varmış ki öyle çıktı...

ilâhının birinci kıtasına bakarsanız dahasını öğrenirsiniz; çünkü gelenler sözümü kestiler.

(Dört beş oyuncu girer.)

Hoş geldiniz ustalar, hepiniz de hoş geldiniz. Seni iyi gördüğüme sevindim. Hoş geldiniz dostlar. Vay benim eski dostum! Ben görmiyeli sakalın gelmiş, Danimarka'ya bana gösteriş yapmaya mı geliyorsun? Vay benim

⁶³ O zaman hal karasında rağbette olan bir şarkı. Hamlet coştığı zaman bu şarkılardan zemin ve zamana uygun yerleri söyleyivermek itiyadındadır. Bu türkü münasebetiyle Polonius'un kendi siyasetine kızını kurban ettiği hatırlanmalıdır.

küçük hanımım, güzelim! Meryem hakkıyçin ben görmiyeli bir ökçe boyu daha yükselmişsiniz, başınız göğesermiş⁶⁴ Allah vere sesiniz de, geçmez altın sikkeleriniz. Her gördüğüne atılan Fransız avcıları gibi ne olursa olsun oynayın. Hemen bize şöyle bir gösterin; hadi bakalım, ateşli bir hitabe?

BİRİNCİ OYUNCU. — Hangi hitabeyi istersiniz efendimiz?

HAMLET. — Bir hitabe vardı, bir kere sen okurken duymuştum. Ama sonra hiç oynanmadı; yahut olsa olsa bir defa oynanmıştır. Çünkü, aklımda kaldığına göre, eserden çoğu kimse hoşlanmamıştı; halkın zevkine varacağı şeylerden değildi. Ama benim de, reyleri benimkinden çok daha ağır basan kimselerin de kanaatimizce mükemmel bir oyundu. Sahneleri tertiplenmiş, gösterişsiz fakat usta bir üslûpla yazılmıştı. Hatırladığıma göre, biri “mısralar arasında çeşni hatırı için müstehcen sözleri yok; ifade de yazana züppe dedirtecek bir ifade değil” demiş; üslûbu ağır başlı, temiz olduğu kadar güzel, süslü olmaktan ziyade vekarlı bul-

⁶⁴ O zamanlar İtalyan ve bilhassa Venedik kadınları gayet kalın mantardan yahut deri kaplı tahtadan tabanlıklılı iskarpinler giyermişler. Bu moda İngiltere’de pek yayılmamışsa da tiyatrolara girmişti. gibi çatlamış olmasa⁶⁵. Ustalar, hepiniz de hoş geldi-

⁶⁵ O zamanlar kadınlar sahneye çıkmadıkları için kadın rollerini oğlan çocuklar oynarlardı. Bunlar mühim oyuncuların emrindeydiler ve ancak sesleri ince kaldığı kadar kadın rollerinde oynayabilirlerdi. Sesleri çatallaşınca, tıpkı fazla çatallaşınca geçmiyen Elizabeth altınları gibi, onlar da geçmez olurlardı.

muştı. Eserdeki bir hitabe bilhassa hoşuma gitti: Aeneas'ın macerasını Dido'ya anlatması. Bunun da bilhassa Priam'ın öldürülüşünden bahseden kısmı⁶⁶. Hatırımdaysa şu mısradan başla. Dur bakayım, dur bakayım:

Curcan⁶⁷ Canavarını andıran vahşi Pyrrhus...
Yok öyle değil, Pyrrhus ile başlamıyor:

Merhamet, insaf nedir bilmez Pyrrhus — kuzgunî
Kolları o kurduğu düşünce kadar kara,
Geceyi andırarak meşum atın içinde
Gizlenmiş olan Pyrrhus⁶⁸ — korkunç esmer yüzünü
Şimdi daha dehşetli bir renge bulaştırmış;
Şimdi baştan aşağı kızillara boyanmış.

⁶⁶ Yunanlılara mağlup düşüp mahvolan Trovanın hükümdar oğullarından Aeneas bu felâketten kaçıp kurtulduktan sonra sığındığı ülkenin melikesi Dido'ya bütün o macerayı anlatır. Aşağıdaki kısım, Trova şehri alındıktan sonra hükümdar Priamos'un Achilles oğlu Pyrrhus tarafından nasıl öldürüldüğünü, bu manzara karşısında hükümdar karısı Hekabe'nin ne hale geldiğini anlatıyor. Trova'dan kaçışından, Roma'ya beşiklik edecek Latin kiralığını kurşuna kadar Aeneas'ın geçirdiği maceralar. Lâtin şairi Virgilius'un *Aeneid* adlı destanına mevzu olmuştur.

⁶⁷ Eski Pers imparatorluğu eyaletlerinden biri olan bu eyalet Curcan yahut Hazar denizinin güney-doğusuna rashiordu. Eski zamanlarda kaplanlariyle anılırdı.

⁶⁸ Neoptolemos adıyla da anılan Pyrrhus, Yunanlılara Trova'yı kazandıran tahta atın içinde gizlenmiş olan kahramanlardandı.

Ana baba, kız oğul, insanların kaniyle;
 Efendileri olan adamın ölümünü
 Zalim bir ışık ile aydınlatarak yanan
 Sokakların pişmiş de kalıplaşmış toziyle
 Üstüne yer yer iğrenç benler serpiştirilmiş,
 Hem ateşten kızarmış hem de kızgınlığından.
 Böylece pıhtı kalan cüssesi irileşmiş
 Şebçırağ gibi yanan gözlerle cehennemi
 Pyrrhus, torun sahibi yaşlı Priam nerede.
 Diye bakıp duruyor.

POLONIUS. — Allah için efendimiz, güzel inşad-
 ettiniz. Hem düzgün bir dille, hem de gösterişsiz.

BİRİNCİ OYUNCU. — Az zaman geçmişti ki,
 Düşmanla takatsizce çarpışır buldu onu.
 O emektar kılıcı koluna isyan etmiş,
 Emir dinlemez olmuş, bir düştü mü kalkmıyor.
 Dengi değilken Pyrrhus üzerine saldırdı,
 Gazabından hedefi şaşırdı, vuramadı.
 Ama zalim kılıcı esintisiyle gücsüz
 Babayı yere çaldı⁶⁹. Histen mahrumken İlium⁷⁰
 Anlaşılan hissetti inen bu darbeyi ki,
 Burçları alev alev, yere geçti. O korkunç.

⁶⁹ Pyrrhus öldürdüğü zaman Priamos elli oğul babası bir ihtiyardı.

⁷⁰ Bugünkü yeri Hisarlık olan Trova şehrinin bir adı da İlium yahut İllion'dur; Homeros'un destanı *İliad* da adını oradan alır.

Çatırdısı Pyrrhus'u sağır etti besbelli!
 Saygıdeğer Priam'ın ak saçlarına doğru
 İnən kılıcı sanki havada dondu kaldı.
 Bir zalim resmi gibi Pyrrhus hareketsizdi.
 Maksat ve gayesine yabancı, öyle durdu,
 Ne davrandı ne etti.

Ama çok görmüşsünüzdür: fırtına başlamadan
 Havaya bir durgunluk bir sessizliktir çöker,
 Bulutlar kımıldamaz, rüzgârlar dilsizleşir,
 Altlarında küre de ölüm gibi sessizdir.

Sonra birden korkunç bir gümbürtü göğü yırtar.
 Tıpkı öylece bir an duraklatıktan sonra
 Şahlanan intikamı Pyrrhus'u canlandırdı.
 Mars'ın ebediyete kadar dayanmak üzere
 Döğülen silâlar'ına Cyclops çekici bile⁷¹.
 Şimdi Pyrrhus'un kanlı kılıcının Priam'a
 İnişi kadar insaf bilmeden inmemiştı.

Tuh sana, kahpe Talih! Tanrılar, toplanın da
 Karar verip Feleğin elinden kuvvetini
 Geri alın; çarhının bütün parmaklarını,
 Çemberlerini kırın, toparlak başlığını da
 Cennetin üst katında esfelessafilene.
 İblise yuvarlayın!

⁷¹ Cenk tanrısı Mars'ın kalkanyla silâhları Cyclops denen tekerlek gözlü devler tarafından yapılmıştı.

POLONIUS. — Bu çok uzun.

HAMLET. — Berbere göndeririz, sakalınızla beraber... Kuzum, devam et. O ya bir tekerleme olsun ister, yahut açık saçık bir hikâye; yoksa uyur. Sen devam et, Hekabe'ye gel.

BİRİNCİ OYUNCU. —

Ama kim gördü ki, kim, başına örtü çekmiş...

HAMLET. — “Başına örtü çekmiş!”

POLONIUS. — Güzel, “başına örtü çekmiş.”

BİRİNCİ OYUNCU. —

Yalınayak yukarı aşağı koşup duran,
Kör eden gözyaşları alevleri nerdeyse
Söndürecekmiş gibi akan kiralıçeyi?
Tacı düşen başına bir bez parçası almış;
Çocuk yetiştirmekten yorgun vücuduna da
Korkudan telâşla bir örtü kapıp sarmıştı.
Bunu kim gördü ki, kim? Kim gördüyse. Talihin
Hükmüne zehirli bir dille lânet etmiştir.
Ama eğer tanrılar onu, Pyrrhus haince
Eğlenmeye kalkarak kocasını kılıçla
Paramparça ederken gördüğü vakit görüp
O anda kopardığı çığlığı duydularsa
— Fânilere büsbütün kayıtsız değillerse —
Acıdan sarsılmışlar, göğün yanan gözlerine
“Ağlayın!” demişlerdir.

POLONIUS. — Bakın, rengi nasıl uçtu gözleri nasıl da yaşlandı. Kuzum artık yetişir.

HAMLET. — Güzel. Gerisini birazdan okursun da dinlerim. Rica ederim, efendim oyuncuların rahatlarını temin edin. Kendilerine iyi muamele edilsin, anladınız mı? Çünkü onlar zamanımızın hulâsası, tarihçesidirler. Sağlığınızda adınız onların diline düşmekten-se öldükten sonra mezar taşınıza fena şeyler yazılsın, daha iyi.

POLONIUS. — Efendimiz, onlara lâayık oldukları muameleyi gösteririm.

HAMLET. — Aman iki gözüm efendim, daha fazlasını! Herkese lâayık olduğu muameleyi etsek kim dayaktan kurtulur? Onlara, kendi şeref ve itibarınıza uygun şekilde muamele edin. Onlar bu muameleye ne kadar az lâayiksalar siz o nispete cömert davranmış olursunuz. Kendilerini içeri götürün.

POLONIUS. — Gelin efendiler.

HAMLET. — Arkasından gidin dostlarım: yarın bize bir oyun verirsiniz.

(Polonius, Birinci oyuncudan başka bütün oyuncularla beraber çıkar.)

Bana bakar mısın arkadaş. "Gonzago'nun öldürülmesi" ni oynayabilir misiniz?

BİRİNCİ OYUNCU. — Başüstüne, efendimiz.

HAMLET. — Yarın akşam onu görelim. Benim yazıp oyunun içinde bir yere koyacağım on beş on altı mısralık bir hitabeyi, icabederse, ezberleyebilirsin değil mi?⁷²

⁷² Hamlet'in Birinci oyuncuyu yanına çağırırdıktan sonra söylediklerini yalnız onun işiteceğı surette söyle-

BİRİNCİ OYUNCU. — Başüstüne, efendimiz.

HAMLET. — Âlâ. O zatın arkasından yetiş, ama kuzum kendisiyle alay etmel

(Birinci oyuncu çıkar.)

Sevgili dostlarım, akşama görüşmek üzere sizden ayrılıyor. Elsinore'a hoş geldiniz.

ROSENCRANTZ. — Eksik olmayın, efendimiz!

HAMLET. — Peki peki, güle güle.

(Rosencrantz ile Guildenstern çıkarlar.)

Şimdi yalnızım. Ah, ben ne âdi, ne satılmış kölenin biriyim! Utanmaya değmez mi: şu oyuncu şurada yaldandan, bir heyecanın hayaline kapılıp, muhayyilesinin uydurduğu şeye kendini o derece inandırdı ki, acısından bütün yüzü soldu. Gözleri yaş dolu, kendi perişan, sesi hıçkırıklar içinde, hali — her hareketiyle — hayal ettiklerine uygun. Hem de bütün bunlar bir hiç için! Hekabe onun nesi, Hekabe'den ona ne ki öyle göz yaş döksün? Coşmak için onda benim sebeplerim olsaydı ne yapardı kim bilir? Sahneyi göz yaşma boğar; herkesin kulağını korkunç bir hitabeyle yırtardı; suçluyu çıldırtır, suçsuzu dehşete düşürür, cahili şaşkın ederdi; görüp işitenleri gerçekten hayretlere salardı. Halbuki ben sersem, mayası bozuk herif, sade rüyalarda mevcut insanlardanmışım gibi, gayem gerçekleşmeden, eriyip ortadan siliniyorum; bir şeyler de diyemiyorum — hattâ malına, en aziz canına melûncasına kastedilmiş bir kiral için bile. Bir korkak mıyım ben ne? Kim bana alçak diyor? Kafamı yaran kim? Sakalımı çekip

diğini, Rosencrantz ile Guildenstern'e duyurmadığını kabul etmek lâzımdır.

yüzüme vuran, burnumu sıkan kim?⁷³ Sözüme yalan deyip ağızma tıkan kim? Bana öyle yapan kim? Ah, kahrolası ben bunu hakkettim: belli ki yufka yürekli-
nin biriyim; kötülüğü pahalıya maledecek kin bende noksan. Yoksa şimdiye kadar çoktan bu herifin barsak-
larımı deşer, gökteki çaylaklara yem diye verirdim. Kanlı, zampara habisi! Nedamet bilmez, hain ruhlu, zevk düşkün, soysuz alçak! Ah, intikam! Ben de ne eşğim ama! Sevgili babası öldürülen bir oğul, cennetin de cehennemin de oç almaya sevkettikleri ben, kahpe-
ler gibi, lâfla derdimi döküyor; sokağa düşmüş ka-
dınlardan, ahçı yamaklarından farksız, küfürbazlığa kalkıyorum! Tuh, yazıklar olsun! Artık zihnimi işlet-
meli! Duymuştum: suçlu insanlar, oyun seyrederken bazan, ustalık bir sahnenin tesiriyle öyle canevinden vurulurlarmış ki hemen işledikleri cürmü itiraf eder-
lermiş. Cinayetin dili yoktur ama en umulmadık yer-
den kendini meydana vurur. Bu oyunculara, amcamın önünde, babamın öldürülmesini andını bir oyun oyna-
tırım. Kendim de gözümü ondan ayırmam, zaaf gös-
terecek mi diye bakarım. Bir ürpermesi benim için ye-
ter. Gördüğüm ruh şeytan olabilir; çünkü şeytan hoş görünecek bir şekle girecek iktidardadır. Evet, hattâ belki de zaafımı malihülyamı fırsat bilip — böyle ruh-
lara nüfuzu çok geçtiği için — beni aldatarak ce-
henneme yolliyacaktır... Daha kat'i deliller bulmam ge-
rek. İş oyunda; Kırılın sırrını bana bu oyun öğrete-
cek.

(Çıkar.)

⁷³ Bunlar hep hakaret sayılan hareketlerdir.

PERDE III

SAHNE I

Şatoda bir oda

*Kıral, Kırallıçe, Polonius, Ophelia, Rosencrantz,
Guildenstern girerler*

KIRAL. — Bir sırasını getirerek kendisinden, bu perişan hali niçin takındığını, günlerini sükûnetle geçirecek yerde niçin huzur bilmez, tehlikeli bir cinnetle kendini yiyip bitirdiğini öğrenemediniz mi?

ROSENCRANTZ. — Aklının başında olmadığını hissettiğini itiraf ediyor. Ama bunun sebebi ne olduğunu bir türlü söylemiyor.

GUILDENSTERN. — Sorguya da pek gelmediğini gördük. Aksine, hakikî vaziyeti hakkında konuşturmaya kalktık mı usta bir delilikle başını alıp gidiyor.

KIRALIÇE. — Sizi iyi karşıladı mı?

ROSENCRANTZ. — Tam bir asîle yakışacak surette.

GUILDENSTERN. — Ama kendini çok zorladığını belliydi.

ROSENCRANTZ. — Kendi söz açmakta çok çekingendi, ama sorduklarımıza cevap vermekte hiç çekingenlik göstermedi.⁷⁴

KIRALİÇE. — Kendisine herhangi bir eğlence teklifinde bulundunuz mu?

ROSENCRANTZ. — Efendimiz, iyi düştü de, yolda birtakım oyunculara rastgeldikti. Kendisine onlardan bahsettik, bu haberden âdeta sevindiğini gördük. Bu oyuncular şimdi sarayda bulunuyorlar; hem, zannedersem, bu gece huzurunuzda bir oyun vermek üzere emir de aldılar.

POLONIUS. — Çok doğru. Kendisi benden haşmetlilerinizin de seyre gelmelerini niyaz etmemi istedi.

KIRALİÇE. — Memnuniyetle. Onun böyle şeylerle oyalandığını öğrenmek beni çok sevindirir. Aziz efendiler, onu daha şevklendirin de, alâkası bu eğlencelere dönsü.

ROSENCRANTZ. — Başüstüne, efendimiz.

(*Rosencrantz ile Guildenstern çıkarlar.*)

KIRAL. — Sevgili Gertrude, siz de çekilin. Çünkü Hamlet'i, tesadüfmüş gibi Ophelia ile karşılaşsın diye, el altından buraya çağırttık. Polonius ile ben, meşru bir casuslukta bulunacağız; o türlü gizleneceğiz ki, gö-

⁷⁴ Rosencrantz'm bu sözü doğru değildir. Hamlet söz açmakta hiç çekingenlik göstermemiş; sonra da, onlar sorup öğrenecekken, o onları sorguya çekmiş ve öğreneceğini öğrenmiştir. Rosencrantz'ın böyle deyişi ya Hamlet'in açık kalbliliğinin onda uyandırdığı utançtır, ya da — daha kuvvetli bir ihtimalle — kendi beceriksizliklerini itiraf etmeye çekinişindendir.

rünmeden göreceğiz. Böylece onların karşılaşması hakkında doğru bir hüküm verecek; Hamlet'in haline göre, çektiği ıstırap, aşkından mı değil mi, öğreneceğiz.

KIRALİÇE. — Emrinize itaat ediyorum. Size gelince Ophelia, dilerim ki, aklının başından gitmesi hayırlı bir sebepten, sizin güzelliğinizden olsun. Öyle ise, faziletiniz onu tekrar kendine getirir, her ikinize de şeref kazandırır ümidindeyim.

OPHELIA. — Ben de o temennideyim, efendimiz.

POLONIUS. — Ophelia, sen şurada gezin. Lûtuflâkâr efendimiz, arzu ederseniz, biz de gizlenelim (*Ophelia'ya*) Gözün şu kitapta olsun. Böyle dinî bir kitap okuyor gözükmen yalnızlığına mâzeret olur. Bu suç yeni bir şey değil, kaç kere işlenmiştir.⁷⁵ Dindar davranıp sofû gözükerek şeytanın kendisi bile melek diye yutturulur.

KIRAL, *kendi kendine.* — Ah, çok doğru! Bu sözler vicdanımı yaman kırbaçlıyor. Güzelleşmek için sürdüğüm düzgünün yanında fahişenin yanağı, benim sahte sözlerimin yanında işlediğim işin durduğu kadar iğrenç durmaz. Ah, bu yük ne ağır!

POLONIUS. — Ayak sesi duydum, çekilelim, efendimiz.

(*Kırala Polonius çıkarlar. Hamlet girer.*)

⁷⁵ Ophelia dua etmiyorken, elinde dua kitabıyla, dua eder gibi gözükcektir. Böylece dini başka işlere alet etmek gibi bir günah işlemiş olacaktır. Ama babası kızını, böyle günahlar olağan şeylerdir diye teselli ediyor.

HAMLET. — Yaşamak mı, yoksa ölmek mi, mesele bunda.⁷⁶ Kör talihin sapanlarına, oklarına zihninde tahammül göstermek mi daha mertçe olur, yoksa kaygıların ummanına karşı silâhlanıp onları yok etmek mi? Ölmek: uyumak. O kadar! Bir uykuyla kalb üzüntüsünü, tabiatın bedene miras olarak verdiği bin bir acıyı sona erdiriyoruz diyebilmek, candan gönülden istenecek bir son olur. Ölmek, uyumak: belki de rüya görmek! Ya, dert orada: çünkü, bu fâni kalıbı üstümüzden sıyrıp attıktan sonra, o ölüm uykusunda kim bilir ne rüyalar görürüz düşüncesi bizi durmaya mecbur ediyor. Yaşamak felâketini uzatan, işte bu dü-

⁷⁶ Hamlet'in oyunda tek başına söylediği parçaların en meşhuru olan bu parça tefsircilerle tercümciler için de en güç parçadır. Kabul edilegelen tefsire göre: yaşamaktan vazgeçmeli mi, geçmemeli mi, dedikten sonra Hamlet (üstünde fazla durmamak üzere) başa gelenlere susup dayanmak mı doğrudur, yoksa ayaklanıp karşı durmak mı, sualine geçiyor. Hemen hemen bütün oyun boyunca da bir karar veremedi, kendine bu suali sorup durmaktadır. Ama arkadan gelen sözler, o sırada aklından asıl intiharı geçirdiğini; yalnız, ya ölümün bir sonrası varsa diye korktuğunu anlatmaktadır. Yani baş cümledeki fikre A dersek, kör talihten bahseden cümle ile bir B fikri ileri sürülüyor. Sonra *ölmek: uyumak* diyerek tekrar A fikrine geçiliyor. Bununla beraber, ilk cümleye, İngilizcesi elverdiği için, daha başka bir mâna vererek onu da B fikrine bağlayanlar, böylece Hamlet'in düşüncesini iki yerine bir kere sektirenler olmuştur. Onlara göre: Hamlet sahneye girerken, babasının öldürülmesi karşısında alması gereken vaziyeti düşünmektedir. Bir yolunu bulup intikamını alabilir; ama

böyle olsun mu olmasın mı: harekete geçmek mi, yoksa kederini içine akıtmak mı daha asîlcedir? şünce. Yoksa — insan bir hançerle kendi işini kendi halledebilirken — zamanın sillesine hakaretlerine, zalimin haksızlıklarına, kendini beyenmişin küstahlıklarına, krşılıksız kalan aşkın ıstırabına, kanunun ihmaline, mevki sahibinin kibrine, sabırla gösterilen liyakatin değersizlerce hor görülmesine kim tahammül ederdi? Meşakkatli bir hayatın yükü altında inleyip ter dökmeye kim razı olurdu? Ne çare ki, ölüm — sınırlarını aşan yolculardan hiçbirinin geri gelmediği o bilinmez ülke — ardında da belki bir şey vardır korkusu, zihnimizi şaşkın ederek bizi, bilmediğimiz musibetlere düşmektense içinde olduklarımıza tahammül ettiriyor. Düşünmek, işte hepimizi böyle korkak ediyor; azmin gürbüz rengi tereddüdün soluk gölgesiyle hasta bir renk alıyor. En büyük en mühim teşebbüsler, bu düşünce yüzünden, mecralarını değiştiriyor; bir fiil adını almaktan çıkıyorlar. Ama, dur bakayım! Güzel Ophelia ha! Peri sultan, dualarında bütün günahlarımı hatırla.⁷⁷

OPHELIA. — Efendimiz, kaç gündür devletliniz nasıldır?

HAMLET. — Saygıyla teşekkürler ediyorum; iyiyim, iyi iyi.

OPHELIA.— Efendimiz, bende yadigârlarınız var, ne kadar zamandır vermek istiyordum. Rica ederim, buyurun alın.

⁷⁷ Hamlet hemen resmîleşiyor. Biraz sonra da, Ophelia'nın sahteliği ve donukluğu ile, çileden çıkacak. Onun bir tuzak olduğunu bilmiyorsa da hissedecek.

HAMLET. — Yoo, hayır, ben size bir şey vermiş değilim.

OPHELIA. — Muhterem efendimiz, pekâlâ biliyorsunuz ki, verdiniz. Hattâ onlara öyle tatlı sözler katmışsınız ki, değerleri artmıştı. Mademki artık mâ-naları kalmadı, onları geri alın. Çünkü yüksek kalp için, hediye veren kimsede alâka sönünce, hediye de değerini kaybeder. Buyurun efendimiz.

HAMLET. — Ya! Sizin özünüz doğru mudur?

OPHELIA. — Efendimiz?

HAMLET. — Yüzünüz güzel midir?

OPHELIA. — Efendimiz ne demek istiyorlar?

HAMLET. — Eğer özünüz doğru, yüzünüz de güzelse doğruluğunuz güzelliğinizin alışverişini kessin⁷⁸.

OPHELIA. — Güzellik için doğrulukla alışverişten daha iyi bir alışveriş olur mu, efendimiz?

⁷⁸ Hamlet, iffet taslayarak kendisi ile alâkasını kesmiş olan Ophelia'yı alaya alıyor: "Aman, dikkat et, güzelliğin herkesle alış verişe teşnedir; mademki doğru özlü namusluymuşsun, doğruluğun güzelliğin bu ticaretini önlesin — tıpkı benimle münasebetinde yaptığı gibi" demek istiyor. Ophelia onu yanlış anlıyor: "Güzelliğin doğruluğun ile bir münasebeti olmasın" dedi zannediyor da onun için "Güzelliğe doğruluktan daha iyi bir arkadaş bulunur mu?" diyor. Hamlet de ikinci alaylı cevabında Ophelia'nın bu fikrini baltalıyor.

HAMLET. — Elbet olur. Çünkü doğruluğun kudreti güzelliği kendine benzetinciye kadar, güzelliğin kuvvetti onun kaç kere kendine âlet eder. Bu, bir vakitler herkese aykırı gelirdi, ama, zaman doğru olduğunu gösterdi. Sizi vaktiyle sevmiştim.

OPHELIA. — Gerçekten, efendimiz, beni de buna inandırmıştınız.

HAMLET. — Bana inanmamalıydınız. Çünkü kökümüz fena, ne kadar fazilet aşılırsa aşılansın, cinsi büsbütün düzelmiyor, onda eski tadından kalıyor. Sizi sevmiyordum.

OPHELIA. — Büsbütün aldanmışım.

HAMLET. — Git, bir manastıra çekil. Ne diye günahkâr insan yetiştirip duracaksın? Ben faziletten yana şöyle böyle bir adamım; gene de kendimde öyle kusurlar buluyorum ki, keşke annem beni hiç doğurmasaydı diyorum. Çünkü gururluyum, kinciyim, ihtiraslıyım; aklıma sığdıramıyacağım, muhayyilemde şekillendiremiyeceğim, işlemeye vakit bulamıyacağım kadar çok kötülük de karşımda, bir işaretimi bekliyor. Benim gibiler yerle göğün arasında sürüklenip duracak da ne olacak? Biz hepimiz düpedüz kötü insanlarız; hiç birimize inanma. Bul bir manastır, çekil. Baban nerede?

OPHELIA. — Evde, efendimiz.

HAMLET. — Kapıyı üstüne kapasınlar da, evinden başka yerde maskaralık etmesin.

OPHELIA. — Yarabbi, onun yardımcısı sen ol!

HAMLET. — Evlenirsen, sana cihaz diye şu musibeti veriyorum: ismetinden donsan, kar gibi lekesiz olsan gene de iftiradan kurtulamayacaksın. Bir manastıra git, haydi; hoşçakal. Yok, ille evleneceksen, sersem biriyile evlen; çünkü akli başında olanlar onlara ne isim taktırdığınızı pekâlâ bilirler. Manastıra, hadi; hem hiç durmadan. Hoşça kal.

OPHELIA. — Ey kudretli Tanrım, ona sen şifasını ver!

HAMLET. — Nasıl boyandığınızı da öğrendim, hepsini biliyorum. Tanrı size bir yüz vermiş, siz kendinize bir tane yapıyorsunuz. Hoplayıp zıplıyor, kırıtıyorsunuz; çocuklar gibi konuşmaya özenip Tanrının mahlûklarına uydurma adlar takıyorsunuz. Çılgınlığınızı cahillik gibi gösteriyorsunuz. Hadi oradan, istemem, yetti artık; beni aklımdan etti. Bundan sonra evlenme yok, diyorum; evli bulunanlar, biri müstesna, yaşasınlar; ötekiler oldukları gibi kalacak⁷⁹. Manastıra, hadi.

(Çıkar.)

⁷⁹ Hamlet babasına hiyanet eden annesini, Polonius'un elinde oyuncak olan Ophelia'yı gördükten sonra kadınların bir değeri, evliliğin bir kustiliği kalmadığına kanaat getirmiştir. Onun için, *bundan sonra evlenme yok* diyor. Tabii, evvelce evlenmiş olanlar öylece kalacaklar — kalamayacak bir çift var: annesiyle amcası. O münasebetin devam etmemesi lâzımdır; Hamlet'in vazifesi de bunu temin etmektir.

OPHELIA. — Ah, ne mükemmel zekâdır bu harabolan! Onunla saray, göz bebeğini; asker, kılıcını; âlim, dilini; bu büyük devlet, ümidini; gelecek, şanını; zevk, timsalini; kemal, nümunesini; usul erkân sevenler, örneklerini kaybetti; büsbütün kaybetti! Bense, kadınların en bahtsız, en zavallısıyım. Çünkü bir zamanlar onun tatlı vaitleriyle beslenmişken şimdi o necip o müstesna aklın ahenksiz çalıp duran çanlar gibi acı acı inlediğini duyuyorum. Gençliğin en güzel çağında olan bu eşi bulunmaz şeklin, bu yüzün kendinden geçip harabolduğunu görüyorum. Ah, ben ne talihsizmişim ki, onun o eski halini gördükten sonra bu hali de gördüm!

(Kırala Polonius tekrar girerler.)

KIRAL. — Aşk mı? Aklı o işlerde değil. Sözleri de, gerçi biraz rastgeleydi ama, deli saçması değildi. Yüreğine bir şey dert olmuş, malihulyası onu gittikçe büyütüyor. Daha fazla büyütürse başımıza bir felâket çıkmasından korkarım. Bunu önlemek için hemen şuna karar verdim: gönderilmesi geciken haraç hakkımızı istemek üzere süratle İngiltere'ye gidecektir⁸⁰. Belki değişik ülkelerle denizler, başka başka manzaralar görmek, yüreğinde oldukça yer eden, zihnini durmadan kurcalayıp onu böyle tanınmaz bir hale getiren düşünceyi kökünden söker atar. Ne dersiniz?

⁸⁰ O zamanlar Norveç ile İngiltere ayrı birer kırallık olmakla beraber Danimarka'ya haraçla bağlıydılar.

POLINIUS. — Herhalde iyi olur. Ben yine şu fikirdeyim ki, ıstırabının ilk ve baş sebebi aşkının yüz bulmamasıdır. Ee, Ophelia? Efendimiz Hamlet'in dediklerini anlatmana lüzum yok, hepsini duyduk. Efendimiz, nasıl dilerseniz öyle hareket edin. Ama uygun görürseniz, oyundan sonra annesi Kırالیçe hazretleri tenhada, derdini açması için kendisine ricada bulunsun; oğluyla açık konuşsun. Ben de, müsaadenizle, bütün konuştuklarını işiticek bir yerde dururum⁸¹. Eğer annesi de nesi olduğunu anlıyamazsa, onu İngiltere'ye gönderin. Yahut yüksek dirayetinizi en münasip göreceği yere kapayın.

KIRAL. — Öyle olsun. Büyük adamların deliliği ihmale gelmez.

(Çıkarlar.)

SAHNE II

Şatoda bir divanhane.

Hamlet ile oyuncuların iki üç kişi girerler.

HAMLET. — Kuzum, bu sözleri ben size nasıl öğrettimse öyle söyleyin, kelimeler su gibi aksın. Çoğu oyuncuların yaptığı gibi var kuvvetinizle bağıracaksınız, mısralarımı şehrin tellalı okusun, daha iyi. Bir de elinizi ikide bir, böyle, savurmayın. Bütün hareketlerinizde bir sükûnet olsun. Heyecanın seli, fırtınası — tâ-

⁸¹ Polonius, oğluna olan sevgisi Kırالیçeyi, öğrendiklerini Kırala olduğu gibi söylemekten belki alıkoymak diye düşünmüş olacak ki ayrıca bu tedbiri de teklif ediyor.

bir caizse — karsırgası içindeyken bile bu duygunuza düzgünlük verecek bir itidal kazanmaya gayret etmelisiniz. Kafasına peruka takmış ağzı kalabalık bir herifin, çoğu, anlaşılmaz dilsiz oyunlariyle gürültüden başka bir şeyden zevk duymıyan ayak takımının kulak zarlarını patlatacağım diye nasıl yırtınarak heyecanlı bir sahneyi berbadettiğini görmek âdeta içime dokunur. Şirretliği bile ifrata kaçırın bu türlü herifleri kırbaçlamalı. Bunlar eski oyunların bağırğan Herod'undan⁸² da bağırğan Kuzum siz böyle şeylerden sakının.

BİRİNCİ OYUNCU. — Sakınırız, efendimiz.

HAMLET. — Ama, büsbütün de durgun olmayın, basiretiniz size rehber olsun. Hareketlerinizi sözlerinize, sözlerinizi hareketlerinize uydurun. Tabiîliğin yaraşığı olan itidalden ayrılmamaya bakın. Mübalâğaya düşmek, sizi oyunun gayesinden uzaklaştırır; bu gaye ise, evvel âhır, tabiata aynalık etmektir; iyiliğe kendi yüzünü, kibre kendi süretini, her devre de kendi şekil ve heyetini göstermektir. Şimdi; bu işte ifrata yahut tefrite kaçmak cahili güldürür belki, ama erbabına fena gelir. Sizce, bu gibilerden tek bir kişinin kanaati, berikilerin bir tiyatro dolusunun kanaatinden daha ağır basmalıdır. Öyle oyuncular gördüm ki, oyunlarını methedenler, hem çok methedenler vardı ama — günahı boyunlarına — konuşuşları olsun, hareketleri olsun ne Hristiyanı benziyordu ne Müslümana; hattâ

⁸² Ortaçağın kilise oyunlarında Herold hem zalim, hem gürültücü bir din düşmanı hükümdar olarak canlandırılırdı.

ne de insana. Salınışlarında, böğürüşlerinde öyle insan bozuntusu bir hal vardı ki, bu mahlûklar usta yerine çırak elinden çıkmışlar diye düşündüm.

BİRİNCİ OYUNCU. — Biz bu kusurları oldukça düzelttik sanırım, efendimiz.

HAMLET. — Aman, büsbütün düzeltin. Hem, soytarıya çıkanınız da ne yazıldıysa o kadarını söylesin; içlerinde öyleleri var ki, tam oyunun can alacak bir noktasına dikkat edileceği sırada, ahmak birkaç seyirciyi güldüreceğiz diye, gülmeye kalkıyorlar. Bu çok kötü bir şey; hem, bu işe kalkan soytarının pek zavallı bir ihtirası olduğunu gösterir. Hadi, gidin hazırlanın⁸³.

(Oyuncular çıkarlar. Polonius, Rosencrantz, Guildenstern girerler.)

Ne haber, efendimiz! Kıral eseri seyredecek mi?

POLONIUS. — Kıral da, Kırالیçe de; nem şimdi geliyorlar.

HAMLET. — Oyunculara söyleyin, acele etsinler.
(Polonius çıkar.)

Sizler de onları acele ettirseniz.

ROSENCRANTZ ile GUILDENSTERN. — Başüstüne efendimiz.

(Rosencrantz ile Guildenstern çıkarlar.)

HAMLET. — Horatio! Neredesin?

(Horatio girer.)

⁸³ Hamlet'in oyuncuya bu nasihatları Shakespeare'in oyunculuk hakkında ileri sürdüğü en açık ve etraflı fikirlerdir; bu bakımdan çok ehemmiyetli bilidir.

HORATIO. — Buradayım, sevgili efendimiz, emrinize amadeyim .

HAMLET. — Horatio sen tanışıp görüştüğüm insanların en dürüstüsün.

HORATIO. — Aman, aziz efendimiz...

HAMLET. — Yok, iltifat ediyorum sanma. Yiyeceği giyeceği için güzel tabiatından başka hiçbir geliri olmıyan senden ne kazanç umabilirim ki? Fakirlere ne diye iltifat etmeli? Hayır, varsın dalkavuk, tatlı diliyle gülünç debdebe düşkünlerinin ayaklarını yalasın; çıkarını gördüğü yerde yaltaklanarak, mafsalları zaten alışık olan dizini büksün. İşitiyor musun? Benim ruhum beğendiğini seçebildiği, insanları birbirinden ayır-dedebildiği günden beri, seni seçip kendine bağlamış bulunuyor. Çünkü sen, başına gelenlere tahammül göstermekle onları yenen insansın. Feleğin cefasına da, safasına da aynı kabulü gösterirsin. Hisleriyle muhakemeleri bu kadar uygun bir şekilde kaynaştığı için talihin elinde oyuncak olmaktan çıkanlara ne mutlu. İhtiraslarının esiri olmıyan adamı bana göster; onu gönlümden ayırmam, hattâ, senin gibi, gönlümün baş tacı ederim. Bu mevzuu fazla uzattım. Bu gece Kırılın önünde bir oyun verilecek. Babamın nasıl öldüğünü evvelce sana anlatmıştım. Bir sahnesi ona benziyor. Ne olur, o sahne oynanırken bütün seziş kabiliyetinle amcamı gözle. Bir hitabe var; eğer gizlediği cürmü, kendini, o söylediği sırada meydana vurmazsa gördüğümüz hayalet cehennemden gelmedir, benim

kuruntularım da Vulcan'ın ocağı kadar karadır⁸⁴. Onu iyice tetkik et; ben de gözümü yüzünden ayırmıyacağım. Sonra, müşahedelerimizi birleştirir, görünüşü hakkındaki hükmümüzü veririz.

HORATIO. — Peki, efendimiz; şu oyun oynandığı sırada kendini ele verecek gibi olur da ben de kaçırırsam zararı öderim.

HAMLET. — Oyuna geliyorlar, benim sapıklık etmem lâzım. Sen git kendine bir yer bul.

(Danimarka marşı çalar. Trampetler çalar. Kiral, Kırالیçe, Polonius, Ophelia, Rosencrantz, Guildenstern, beyler ve ellerinde meşalelerle muhafızlar girerler.)

KIRAL. — Yeğenimiz Hamlet iyidir ya?

HAMLET. — İyi olmaz mıyım: bukalemun gibi besleniyorum, vait dolu hava yiyorum⁸⁵. Besilik horoz olsa böyle beslenmez.

KIRAL. — Bu cevabın benimle hiç ilişiği yok Hamlet; bu sözler bana ait olmasa gerek.

HAMLET. — Hayır, artık bana da ait değil. *(Polonius'a)* Efendimiz, bir vakitler darülfunundayken sahneye çıktım dedinizdi, değil mi?

⁸⁴ Lâtin efsanesinin Vulcan'ı, tanrıların demirci başısıydı.

⁸⁵ O zamanlar, yerinden hiç kımlıdanmadan oturan ve diliyle küçücük sinekler avlıyan bukalemunun hava ile beslendiği sanılırmış. Hamlet belki de, *tahtımıza en yakın sizsiniz* diyerek Kırallın kendisini avutuşuna çatmak istiyor.

POLONIUS. — Evet, efendimiz, hem herkes iyi bir oyuncu olduğumu söylerdi.

HAMLET. — Hangi oyuna çıktınızdı?

POLONIUS. — Julius Caesar'a çıktım, Kapitol'da öldürüldüm; beni Brutus öldürdüdü⁸⁶.

HAMLET. — Kuduz herif, kapıda öküz öldürülür mü?⁸⁷ Oyuncular hazır ya?

ROSENGRANTZ. — Evet, efendimiz; emrinizi bekliyorlar.

KIRALIÇE. — Hamlet, yavrum, buraya gel, benim yanımda otur.

HAMLET. — Yo anneciğim, bu maden daha çok çekiyor.

POLONIUS. — Ya! Görüyor musunuz?⁸⁸

HAMLET. — Kucağınıza yatayım mı, efendim?

(*Ophelia'nın ayakları dibine uzanır.*)

OPHELIA. — Hayır, efendimiz.

⁸⁶ Roma'nın büyük diktatörü kazandığı zaferlerden sonra hükümdar adını da almak isteyince, başlarında Brutus ile Cassius bulunan, bir düşman parti tarafından Pompeius tiyatrosunda öldürüldü. Shakespeare burada da, *Julius Caesar* dıramında da suikastı Roma'nın millet meclisi olan Kapitol'da olmuş gibi gösterir.

⁸⁷ Mamlet, delilik taslayıp, *Kapitol*, *Brutus*, *öldürmek* kelimelerini karıştırıyor.

⁸⁸ Polonius, deliliğinin sebebi hakkında ileri sürdüğü fikri Hamlet'in bu sözünün de ispat ettiğine işaret edip keyifleniyor.

HAMLET. — Demek istediğim, başım kucığınızda yatayım mı?

OPHELIA. — Peki efendimiz.

HAMLET. — Aklıma bir kötülük mü geldi zannetiniz?

OPHELIA. — Hiçbir şey zannetmedim, efendimiz.

HAMLET. — Genç kızların bacakları arasında yatmak, doğrusu güzel bir fikir.

OPHELIA. — Ne, efendimiz?

HAMLET. — Hiçbir şey.

OPHELIA. — Keyiflisiniz, efendimiz.

HAMLET. — Kim, ben mi?

OPHELIA. — Evet, efendimiz.

HAMLET. — Ne demezsiniz! Benim gibi soytarı bulunmaz. İnsan keyifli olmayıp ne olsun? Bakın anemin keyfi nasıl yerinde; halbuki babam öleli iki saat olmadı.

OPHELIA. — Yok, efendimiz, iki ayın hem de iki misli zaman geçti.

HAMLET. — O kadar oldu demek? Yo, öyleyse bu karaları şeytan alsın, ben kendime samurdan elbise yaptıracağım. Hey yarabbi! Öleli iki ay olsun da hâlâ unutulmasın? Demek, büyük bir adam ölürse hâtırası daha altı ay yaşyabilecek. Ama, Tanrı bilir ya, artık o vakit kiliseler filân yaptırmalı; yoksa unutulur gider, onun da mezar taşını görüp “yazık oldu” derler.

(Obualar çalar, Dilsiz oyunu başlar. Birbirine fazla muhabbet gösteren bir kırılla bir kıraliçe girer, birbirini öperler. Kıraliçe diz çöker, kıralla sevgisinin büyüklüğünü anlatır. Kırıl onu kaldırır, başını omuzuna dayar, sonra çiçekli bir çimenliğe uzanır; uyuduğunu görünce kıraliçe de onu yalnız bırakır. Az sonra biri gelir, kırılın başından tacını çıkarıp öper, kulağına da zehir akıtıp çıkar⁸⁹. Kıraliçe döner; Kırıl ölü bulunca büyük bir kedere düşer, çırpınır. Kırıl zehirliyen adam iki üç dilsizle tekrar gelir. Kıraliçenin kederine iştirak ediyor gözüktür. Ceset kaldırılıp götürülür. Kırıl zehirliyen adam hediyeler getirerek, kıraliçeye aşkını bildirir. Kıraliçe bir vakit razı olmaz, isteksiz görünürse de sonunda adamın aşkını kabul eder.)

(Çıkarlar.)

OPHELIA. — Bunun demek istediği nedir, efendimiz?

HAMLET. — Gizli kapaklı bir dalavere olacak yani bir oyun.

OPHELIA. — Galiba bu gördüğümüz, oyunun mevzuuna dair bir şey.

(Önsöz girer.)

HAMLET. — Bu adamdan öğreniriz. Oyuncular sır tutamazlar, her şeyi meydana vururlar.

⁸⁹ Bu sırada her halde Claudius ile Gertrude oyunculara bakmıyorlar; belki aralarında konuşuyor, yahut endişelerini uyandıran Hamlet'e bakıyorlar; oyuncular, asıl oyuna başladıkları zaman seyredeceklerdir. Zaten daha önce Hamlet de dilsiz oyunlarından halkın hoşlandığını söylemişti; kibar sınıf elbet ki sözlü oyuna ehemmiyet verecektir.

OPHELIA. — Bize bu temsilin ne olduğunu mu söyleyecek?

HAMLET. — Ona da söyler, her gördüğünü de. Siz ne yaptınız ona göstermiye utanmazsanız o da size gördüğünün ne demek olduğunu söylemiye utanmaz.

OPHELIA. — Siz çok fenasınız, çok fena. Oyunu seyredeceğim.

ÖNSÖZ. —

İşte ben kendimiz hem acıklı oyunumuz.

Önünüzde eğilip özür diliyoruz,

Lütfedip de sabırla dinleyiniz diyoruz.

HAMLET. — Bu önsöz mü, yoksa yüzük içine kazılmış bir özsöz mü?⁹⁰

OPHELIA. — Pek kısa, efendimiz.

HAMLET. — Tıpkı kadın aşkı gibi.

*(Biri kiral, biri kiralıçe kıyafetinde
iki oyuncu girer.)*

OYUNUNDAKİ KIRAL. — Sevgi kalplerimizi, Düğün tanrısı da ellerimizi en mukaddes bağlarla bendettiğinden beri Phoebus'un arabası otuz defadır Neptune'un tuzlu sularıyla Tellus'un küresini dolandı, otuz defadır ki birbirini ardından on iki ay ödünç bir nurla dünyayı devretti⁹¹.

⁹⁰ Eskiden yüzüklerin için egeniş mânalı birkaç kelimelik sözler kazılmış.

⁹¹ Oyun —içindeki— oyunun üslûbu asıl oyununkinden çok farklı ve süslüdür. Oyundaki kiral "İşte, biz evleneli otuz sene oldu" diyeceğine güneş tanrısının arabasının deniz tanrısının ummanlarıyla kara tanrısının toprakları etrafında otuz defa dolandığından, ayın güneşten ödünç aldığı ışıkla dünyayı 30X12 defa aydınlattığından bahsediyor!

OYUNDAKİ KIRALIÇE. — Güneşle ay bir o kadar daha yolculuk etsin de yine sevgimiz tükenmesin! Ama, ah, ah, son zamanlarda o kadar rahatsızsınız, o kadar neşeniz az, eski halinizden o kadar farklısınız ki, endişe içindeyim. Yine de sakın bu yüzden siz efendimin keyfi kaçmasın. Çünkü endişeyle sevgi, kadın kısmında birbirine denk gider; ya çoktur, ya hiç yoktur. Sevgimin ne kadar büyük olduğunu denediniz, bilirsiniz; endişemde onun kadar büyük. Sevgi büyük olunca en küçük şüpheler endişe verir; küçük endişeler nerede büyürse, orada aşk da büyür⁹².

OYUNDAKİ KIRAL. — Sevgilim, seninle ayrılmamız mukadder, hem de yakında. Artık yaşamaya kudretim yetmez oldu... Sen geride kalıp bu güzel dünyada şeref ve sevgi içinde yaşıyacaksın. Belki de sana benim kadar şafkat gösteren bir kocan...

OYUNDAKİ KIRALIÇE. — Yok, senden başka hepsine lânet olsun! Kalbimde böyle bir sevgiye yer vermek bence hiyanet olur. İkinci defa evlenirsem kahrolayım! İkinci bir kocaya ancak ilkinin öldüren varır.

HAMLET, kendi kendine. — Zakkum, zakkum⁹³!

OYUNDAKİ KIRALIÇE. — İkinci defa evlenişin sebebi hasis bir menfaat düşüncesidir, sevgi değil. Ya tağımda ikinci kocamı öpmekle, ölen kocamı ikinci defa öldürmüş olurum.

⁹² Yani: insan, sevdiğine ait ehemmiyetsiz üzüntüleri ne kadar büyütürse sevgisi o nispette büyük demektir. Seven insan aldırmazlık etmek şöyle dursun, her şeyi büyütür.

⁹³ Acılığından kinaye olarak böyle diyor. Oyundaki kiralichenin son iddiası da, sözünü tutmayacağını bilen seyirciler için, acıdır.

OYUNDAKİ KIRAL. — Şu sırada içinden ne geçiyorsa onu söylediğine eminim. Fakat insan çok ke-re kararını bozar. Nihayet hâfızanın esirinden başka bir şey değildir. Gürbüz doğar ama tez geçer. Hamken ağacına sımsıkı yapışıktır, ama olunca daha silkmeden düşer. Borç kendimize olunca onu ödemeyi unutmak tabiidir. Bir heyecan anında verdiğimiz karar, o heyecan geçince maksadını kaybeder. Ne kadar büyük olursa olsun, gerek sevinç gerek keder, kendi yok olunca gerçekleşmek arzusunu da yok eder⁹⁴. Sevincin çok olduğu yerde keder de çoktur, en ufak bir vesileyle keder sevince, sevinç de kedere döner. Bu âlem bir kararda kalmıyor; sevginin de bahtla beraber değişmesi şaşılacak bir şey değil. Baht mı sevgiye yol gösterir, yoksa sevgi mi bahta, henüz halledilmemiştir. Büyük bir adam mevkiinden olunca bakarsın ki nedimi yanından kaçmış; fakirin biri yükselince, bakarsın ki, düşmanları ona dost olmuş. Bunlar hep sevginin bahta hizmet ettiğini gösterir. Ancak ihtiyacı olmayanın dostu vardır; muhtaç kalıp da hakikatsız bir dosttan medet umana, dostu düşman kesilir. Ama tertibi bozmadan başta söylediğime geleyim: Arzumuzla talihimiz öyle yollar tutmuştur ki, niyetlerimiz hep bozulur⁹⁵. Düşünmek elimizde, ama düşündüğümüzü yapmak değil. Sen de, ikinci biriyle evlenmem, diye niyetlen istersen; bu niyetin birinci kocanla birlikte ölecektir.

⁹⁴ Büyük sevinç yahut büyük keder insana bir şey yapmak isteğini verir; ama o sevinç yahut kederin seçmesiyle istekten de eser kalmaz.

⁹⁵ Biz arzumuzla göre, şu yolda yaşamak isteriz talihimiz bizi ondan büsbütün başka bir yolda yaşamaya mecbur eder.

OYUNDAKİ KIRALİÇE. — Eğer bir gün gelip dul kalır da gene evlenirsem toprak beni rızkınızdan mahrum etsin, gök nurundan! Ne gece, ne gündüz rahat huzur göreyim! güvenim, ümidim hep boşa çıksın! nasibim hōcresine kapanmış bir çilekeşinkinden çok olmasın! Her dileğimin karşısına, insanda güler yüz bırakmayanın ne kadar üzüntü varsa çıksın da onu yok etsin! Dünyada ve ahrette de işkenceden kurtulmayayım!

HAMLET — Bundan sonra da sözünü tutmazsa artık!..

OYUNDAKİ KIRAL. — Ağzından büyük yemin çıktı. Beni burada bırak. Bir uyusukluk geldi; biraz uyuyup günün mihnetinden sıyrılmak istiyorum.

(*Uyur.*)

OYUNDAKİ KIRALİÇE. — Uyku zihnini dinlendirsin. Başımıza da hiç bir felâket gelip bizi birbirimizden ayırmasın!

(*Çıkar.*)

HAMLET. — Bundan sonra da sözünü tutmazsa

KIRALİÇE. — Bana kalırsa, kadın fazla iddialarda bulunuyor.

HAMLET. — Öyle ama sözünü tutacak.

KIRAL. — Mevzuu öğrendiniz mi? İçinde olmayacak bir şey yok ya?

HAMLET. — Hayır, hayır, sadece şaka ediyorlar, yalancıkdan zehirliyorlar. olmayacak⁹⁶. hiçbir şey yok.

⁹⁶ Kiral, *olmayacak* sözünü *uygunsuz*, *kötü mâna*—sında kullanıyor; Hamlet mahsus *yapılamıyacak*, *imkânsız* mânasına çekiyor.

KIRAL. — Oyunun adı nedir?

HAMLET. — Fare kapanı⁹⁷. Nasıl olur? diyeceksiniz Mecazi mânada. Bu oyun Viyana'da işlenen bir cinayeti temsil ediyor. Dukanın adı Gonzago'dur, karısınınki Baptista. Şimdi göreceksiniz ya, iblisçe bir iş. Ama, ne çıkar Siz haşmetliniz gibi, biz gibi vicdanı rahat insanlara dokunur tarafı yok. Eden düşünsün, bizim anlımız aktır.

(*Lucianus girer.*)

Bu, Lucianus adlı biri, dukanın yeğeni.

OPHELIA. — Âdeta koro yerini tutuyorsunuz efendimiz⁹⁸.

HAMLET. — Kuklaların oynadığını görsen sizinle sevgiliniz arasında geçenleri de dile getirirdim.

OPHELIA. — Çok keskinsiniz efendim, çok keskin.

HAMLET. — Körletmek isterseniz canınız acır, inlersiniz.

⁹⁷ Oyunun adı Hamlet için *fare kapanı*; yoksa asıl adının *Gonzago'nun Öldürülmesi* olduğunu biliyoruz.

⁹⁸ Shakespeare devri dramlarırla koro seyrek kullanılırdı. kullandığı zaman da bir kişi bu işi görüp ve umumiyetle oyundan anlaşılamıyacak yerleri, meselâ, perdeler arasında geçen şeyleri anlatırdı. Hamlet, Lucianus'u tanımakla böyle bir iş görmüş oluyor. kukla oynatılırken de hasnede biri oturur, olup bitenleri seyircilere izah ederdi.

OPHELIA. — Hem daha iyi, hem daha fena.

HAMLET. — Kocanıza varırken böyle dersiniz⁹⁹. Başla bakalım, katil; yüzünü öyle melûnca kırıştırıp-buruşturmayı bırak da başla. Hadi.

Kuzgunun boğuk sesi öc al diye gürliyor.

LUCIANUS. — Nihayet kötü, elyatkın, zehir hazırlar, an uygun, yer müsait, gören yok. Gece yarısı toplanmış otlardan çıkarınlan, aslındaki efsunlu menfur-hassa Hekat'ın¹⁰⁰ lânetiyle üç katlı lânetlenip üç katlı zehirleşen iğrenç su! Bu tenin sağlığını koyma, gasbet.

(Zehri kralın kulağına akıtır.)

HAMLET. — Tahtına geçmek için onu bahçede zehirliyor. Adı Gonzago'dur. Vaka sahiden olmuş, güzel bir İtalyancayla da yazılmıştır. Şimdi göreceksiniz, katil, Gozago'nun karısının muhabbetini nasıl kazanacak.

OPHELIA. — Kıral kalkıyor.

HAMLET. — Ne, kuru sıkı toptan korktu ha!

KIRALİÇE. — Ne oldunuz, efendimiz?

POLONIUS. — Oyunu durdurun.

KIRAL. — Bana ışık tutun! Gidelim!

HERKES. — Işık, ışık, ışık!

(Hamlet ile Horatio'dan başka hepsi çıkarlar.)

⁹⁹ Anglikan kilisesi usullerine göre nikâhta kadın kocasına "... bu günden sonra hem daha iyi, hem daha fena, hem daha zengin, hem daha fakir, hem hasta, hem sıhhatli halinde seni seveceğim, sayacağım — ölüm bizi ayırıncaya kadar..." diye söz verir.

¹⁰⁰ Hekat büyücülerin tanrıçasıydı.

HAMLET. —

*Yralınırsa geyik, varstın ağlastın gidip,
Karaca oyununda.*

*Çünkü kimine nöbet, kimine uyku nasip.
Dünya böyle yolunda.*

İşlerim bir gün olur ters giderse, bununla bir demet tüy, renk renk kunduralarımın üstünde de birer fiyonga bana oyuncu kumpanyalarının birinde bir hisselik yer temin etmez mi dersiniz, efendim?¹⁰¹

HORATIO. — Yarım hisselik eder!

HAMLET. — Bir hisselik eder diyorum.

*Sen de biliyorsun ya, benim iki gözüm:
Bu ülke artık öksüz.*

*Tanrısından ettiler, kim midir süren hüküm?
Halis muhlis bir... tavus!*

HORATIO. — Kafiyei bozmasaydınız keşke¹⁰².

HAMLET. — Ah Horatio'cuğum, hayaletin sözü-nü bin altına değişmem. Gördün, değil mi?

HORATIO. — İyice, efendimiz.

¹⁰¹ Hamlet, bir gün olup oyuncu kumpanyalarına girmek istiyecek olursa bunun (belki de elinde oynanan oyunun yazma nüshası var ve ona kattığı mısraları kastediyor) tüylü bir şapkanın ve süslü ayakkabıların onu kabul ettirmeye yeteceğini söylemiş oluyor. O günün çoğu oyuncularını aylık değillerdi; ehliyet göre kumpanyanın yarım, yahut bir, yahut iki hissesine sahiptirler.

¹⁰² Kafiyeeye göre *öküz* gelecekti tabii.

HAMLET. — Zehirleme sözü geçer geçmez, değil mi?

HORATIO. — Gözümden hiç kaçırmadım, efendimiz.

HAMLET. — Ah, ah! Hadi biraz saz çalsın! Hadi bakalım flâvtacılar!

Hoşlanmadıysa kıral eğlenceli oyundan

Demek ki, hoşlanmıyor, olsun, ne çıkar bundan!

Hadi barz saz çalın!

(Rosencrantz ile Guildenstern tekrar girerler.)

GUILDENSTERN. — Aziz efendimiz, müsaade buyurursanız size söylemek istediğim bir şey var.

HAMLET. — Koskoca bir hikâye olsa buyurun, efendim.

GUILDENSTERN. — Efendim, Kıral...

HAMLET. — Evet efendim, ne oldu?

GUILDENSTERN. — Dairesine çekildi, fevkalâde rahatsız.

HAMLET. — İçkiden mi, efendim?

GUILDENSTERN. — Hayır efendimiz, kan başına sıçradı da ondan.

HAMLET. — Bunu doktoruna haber vermekle daha büyük bir feraset göstermiş olursunuz; çünkü ben tedavi etmeye kalkarsam daha çok kan hücumuna uğraması mümkündür.

GUILDENSTERN. — Efendimiz, sözleriniz bir zaptı olsun, meseleden ürkmüş gibi kaçıp uzaklaşmayın.

HAMLET. — Uslandım efendim, buyurun.

GUILDENSTERN. — Büyük bir üzüntü içinde olan valdeniz Kırالیçe hazretleri beni size gönderdi.

HAMLET. — Hoş geldiniz.

GUILDENSTERN. — Yok, efendimiz, bu nezaket yersiz. Bana doğru dürüst bir cevap vermek lûtfunda bulunursanız valdenizin emrini yerine getiririm, yoksa müsaadenizle çekilirim, dönüşümde vazifem de sona erer.

HAMLET. — Elimde değil, efendim.

GUILDENSTERN. — Ne, efendimiz?

HAMLET. — Size doğru dürüst cevap vermek, Aklımdan zorum var. Ama verebildiğim kadarı emrinize amadedeir; yahut, dediğiniz gibi, valdemin emrine. Onun için sözü uzatmıyalım. Diyordunuz ki, validem...

ROSENCRANTZ. — Peki öyleyse; diyor ki, hareketiniz kendisini şaşırtmış, hayretlere düşürmüş.

HAMLET. — Annesini bu derece şaşırtabilen evlât ne yaman evlâttır! Ama bu anne hayretinin bir arkası yok mu? Bildirin.

ROSENCRANTZ. — Yatmaya gitmezden önce odasına gelip kendisiyle görüşmenizi istiyor.

HAMLET. — On kere valdemiz olsa kendisine yine itaat ederiz. Bizimle başka bir alış verişiniz kaldı mı?

ROSENCRANTZ. — Efendimiz, vaktiyle beni severdiniz.

HAMLET. — Şu yankeseci eller hakkı için¹⁰³, yine de severim.

ROSENCRANTZ. — Efendimiz, rahatsızlığınızın sebebi nedir? Derdinizi arkadaşlarınızdan saklamakla muhakkak ki kendi şifanızın üstüne kapıyı kapamış oluyorsunuz.

HAMLET. — Efendim, yükselemiyorum¹⁰⁴.

ROSENGRANTZ. — Nasıl olur? Kendisinden sonra, Danimarka tahtına sizin geçmeniz için Kral kendisi rey vermedi mi?

HAMLET. — Öyle efendim ama, “Yonca bitinceye kadar...” Bu ata sözü oldukça yıllanmıştır.

(*Oyuncular, flâvtacılar girerler.*)

Hah, flâvtacılar geldi! Birini bana verin bakayım. Sizinle azıcık yürüyelim. Niçin beni bir tuzağa düşürmek ister gibi, hep aynı istikamete çevirmeye uğraşıyorsunuz.

GUILDENSTERN. — Aman efendimiz, belki sevgim ölçüsünü aşırıldı da hürmette kusur ettim.

HAMLET. — Bunun mânasını pek anlamadım. Şu flâvtada bir şey çalar mısınız?

GUILDENSTERN. — Çalamam efendimiz.

HAMLET. — Rica ederim.

¹⁰³ Hamlet, o zamanlar kullanılan bir yemini tekrarlayıp *şu elim hakkı için* diyeceğine, karşısındakilerin sahtekârlığını düşünerek, *şu yankeseci eller hakkı için* diyor.

¹⁰⁴ Düşmanlarını yanlış iz peşinden koşturmak Hamlet'in hoşlandığı şeylerdendir. Yoksa derdi yükselememekten değildir.

GUILDENSTERN. — Emin olun, çalamam.

HAMLET. — İstirham ederim.

GUILDENSTERN. — Elime almasını bile bilmiyorum, efendimiz.

HAMLET. — Bunu çalmak, yalan söylemek kadar kolaydır. Şu hava deliklerini parmaklarınızla açıp kapayın, ağzınızla içine üfleyin, mükemmel bir nağme çıkarır. İşte, anahtarlar şunlar.

GUILDENSTERN. — Ama bunları ahenk çıkarcak şekilde kullanamam: usulünü bilmiyorum ki.

HAMLET. — Bakın, gördünüz mü, bana ne kadar az kıymet veriyorsunuz! Beni elinizde oyuncak etmek istiyorsunuz, perdelerimi bilir görünüyorsunuz, sırrımı deşip meydana dökmek istiyorsunuz, en peşinden, en tizine kadar gücümün yettiği her sesi benden çıkarmak istiyorsunuz. Doğru, bu küçük aletle çok ahenk, harikulâde bir ses var; ama siz onu dile getiremezsiniz. Hadi oradan, beni çalmak kaval çalmaktan daha mı kolay zannediyorsunuz? Benim için ne türlü saz dersenez deyin, beni zımbırdatırsınız ama, çalamazsınız.

(*Polonius girer.*)

Tanrı sizden razı olsun efendim.

POLONIUS. — Efendimiz, Kırالیçe sizinle görüşmek istiyor, hem şimdi.

HAMLET. — Şu bulutu görüyor musunuz? Tıpkı deve şeklinde.

POLONIUS. — Dinim hakkı için sahiden deveye benziyor.

HAMLET. — Galiba gelinciğe benziyor.

POLONIUS. — Sırtı gelineiğinki gibi.

HAMLET. — Yoksa balinanınki gibi mi?

POLONIUS. — Evet, tıpkı balina.

HAMLET. — Öyleyse birazdan annemin yanına gelirim. (*Kendi kendine*) Ne kadar kaçıklık edersem o kadar ettiriyorlar bunlar. Birazdan gelirim.

POLONIUS. — Öyle derim.

(*Çıkar.*)

HAMLET. — “Birazdan” demesi kolaydır. Beni yalnız bırakın arkadaşlar.

(*Hamlet’ten başka herkes çıkar.*)

Şimdi gecenin büyüye en uygun gelen vakti! Bu saatte mezarlıklar ağızlarını açar, cehennem, zehirli nefesiyle dünyanın üstüne solur. Şu anda sıcak kan bile içebilirim, gün ışığının ürpermeden bakamıyacağı korkunç işler görebilirim. Ama, hadi annemin yanına gideyim! Ey kalp, cibilliyetini unutma. Bu metin göğse Neron’un ruhu asla giremesin¹⁰⁵. İnsafsız olayım ama, şefkatsiz olmayayım. Onun kalbine sözlerim işlesin, hançerim değil. Bu işte dilimle gönlüm birbirine yalancılık etsin: sözlerim onu ne kadar hırpalarsa hırpalasın, gönlüm bu sözlere mührünü basmayacaktır¹⁰⁶!

(*Çıkar.*)

¹⁰⁵ Zalimliğiyle anılan Roma imparatoru Neron annesini öldürmüştü. Hamlet ise, yaradılıştan insanın kalbinde bulunan anne sevgisini unutmak istemiyor.

¹⁰⁶ Evrak ancak mührün basılmasıyla muteber olurdu.

SAHNE III

Şatoda bir oda.

Kıral, Rosencrantz, Guildenstern girerler.

KIRAL. — Halini beğenmiyorum. Onu bildiği gibî delilik etmeye bırakmak bizim için de selâmetli değildir. Onun için sizler hazırlanın, ben emirnamenizi yazarım, o da sizinle birlikte İngiltere'ye gider. Çılgınlıkları, gün geçtikçe, kiralık icabı sabırla geçiştiremiyeceğimiz kadar yakın bir tehlike halini alıyor.

GUILDENSTERN. — Baş üstüne, hazırlıklarımızı görürüz. Haşmetliniz sayesinde yaşayıp geçinen sayısız insanların emniyetini düşünmek en aziz, en mukaddes bir endişedir.

ROSENCRANTZ. — Her fert, aklının bütün kuvvet ve silâhlariyle, hayatını tehlikeden korumaya mecburdur, fakat birçoklarının hayatı selâmetine bakan insan için bu mecburiyet çok daha büyüktür. Bir hükümdarın ömrü sona erdiği zaman yalnız o ölmez, bir girdap gibi yakınında olanları da beraber sürükler. O, en yüksek dağın doruğuna yerleştirilmiş muazzam bir çarktır ki koca parmaklarına on binlerce küçük cisim geçmiş, eklenmiştir. Bu çark yuvarlandı mı, her küçük ek, her ehemmiyetsiz tabi bu müthiş düşüşe katılır. Bir kiral tek başına iç çekmez, onunla bütün halk iner.

KIRAL. — Bu acele seyahat için, rica ediyorum, hazırlanın. Çünkü pek başıboş dolaşan bu tehlikeleri zincire vurmak kararındayız.

ROSENCRANT ile GUILDENSTERN. — Baş üstüne, acele ederiz.

(*Rosencrantz ile Guildenstern çıkarlar. Polonius girer.*)

POLONIUS. — Efendimiz, annesinin odasına gidiyor. Geçenleri işitmek için ben perdenin arkasında duracağım. Annesinin ona bir iyi çıkışacağına eminim. Sizin, hem çok isabetle, buyurduğunuz üzere¹⁰⁷, annesinden başka birinin de, münasip bir yerden, konuşulanları dinlemesi uygun olur; çünkü anneler, tabiatı icabı, taraf tutarlar. Hoşça kalınız, hükümdarım. Siz yatmadan önce gelir, öğrendiklerimi bildiririm.

KIRAL. — Teşekkürler ederim, aziz efendim.

(*Polonius çıkar.*)

Ah, suçum leşler gibi, kokusu göğü kaplıyor. Üstünde ilk, o en eski lâneti taşıyor¹⁰⁸. Kardeş kaatili! Azmettiğim kadar arzu da ettim, ama dua edemiyorum. Günahım kararımдан ağır basıyor. İki işe birden bağlanmış bir adam gibi önce hangisine başlayacağımı kestiremeden duruyor, ikisini de ihmal ediyorum. Bu melûn el, üstündeki kardeş kaniyle iki misli ağırlaşmışsa

¹⁰⁷ Bu tedbiri düşünen Polonius'un kendisi olmuş, Kırıl sadece münasip düşüneceğini söylemişti.

¹⁰⁸ Kardeşi Habil'i öldürmesi üzerine Kabil'in uğradığı lâneti Tevrat şöyle anlatır: "Ve Rab, sen ne işledin karındaşının kanı zeminden bana feryadediyor ve şimdi karındaşının kanını senin elinden almak için ağzını açan zeminden melûnsun, yerini timar eylediğinden sana bereketini daha vermiyecektir. Zeminde firari ve serseri olacaksın dedi."

bile ne olur sanki? Rahîm olan göklerde onu yıkayıp kar gibi beyaz edecek kadar rahmet yok mu? Tanrının keremi suç karşısında değilse, nerede belli olur? Dua-da, hataya düşmeden önce bizi ikaz etmek, düşüncede affettirmek gibi iki katlı bir kuvvet yoksa ne var? O halde başımı göğe kaldırıyorum, günahım benden gitsin. Fakat, ah, benim halime hangi duamın yardımı dokunur ki? “Benim iğrenç cinayetimi affet!” mi desem? Bu olacak gibi değil; çünkü işlediğim cinayetin sonunda elde ettiklerime — hâlâ sahibim. Uğrunda suç işlediği şeylerden vazgeçmeden insan affedilebilir mi? Bu fesat dünyasında suçun rüşvetçi eli belki adaleti bir kenara iter; çok kere bizzat günah paranın, kanunu satın aldığı görülmüştür. Ama ahrette öyle değil; orada sıyrılıp kurtulmak yok¹⁰⁹. Orada efalimiz olduğu gibi gözüktür; biz de suçlarımızla yüzyüze bile olsak, olanı söylemeye mecburuz. Eh öyleyse! Ne kalıyor? Nedamet ne yapabilir, ne yapamaz; onu denemek mi? Ama insan nadim olamayınca nedamet ne yapsın? Ah ne acıklı hal! İçim ölüm gibi simsiyah! Ah ökseye tutulmuş, ruh, çırpındıkça büsbütün yakalanıyorsun! Melekler, imadadedin, bir deneyin! Çökün, inatçı dizler! Sen de, çelik telle örülmüş kalp, yeni doğan bir yavrunun sinirleri kadar kumuşak ol! Belki her şey düzelir.

(Çekilir, diz çöker. Hamlet girer.)

¹⁰⁹ Yani, dünyada suçlu insana suçsuz gösterildiği olmuştur. İnsanların adaleti, parayla (hattâ, meşru olmıyan yollardan gelme para ile) satın alınabilir. Ama Tanrının adaleti satın alınamıyor.

HAMLET. — İşte tam sırasıydı, yapabilirdim, dua ediyor. Şimdi yapacağım da. Sonra cennete gidecek, ben de intikamımı almış olacağım. Bu iş düşünmek ister. Bir habîs, babamı öldürsün; buna karşılık ben, onun biricik oğlu, aynı habîsi cennete göndereyim ha! Bu, intikam değil, katile para vermek, maaş bağlamak. O, babamı karnı tok, gaflet içindeyken avladı: bütün günahları, mayıs vakti çiçek açmış gibi, hep meydandayken. Şimdi ne türlü hesap veriyor, bir Tanrı bilir; ama biz fânilerin düşüncesine kalırsa, çektiği azap büyüktür¹¹⁰. Öyleyse ben bu herifin, ruhunu günahlardan yıkadığı bir sırada, öbür dünyaya yolculuk için tam hazırken, canını alırsam, öcümü almış olur muyum? Hayır, kınına, ey kılıç; kavranmak için daha iğrenç bir an kolla. Sarhoş olup uyuduğu, yahut öfkelenip kudurduğu, yahut yatağının zina dolu zevkine daldığı, küfrettiği, kurtuluş ümidi bırakmıyan bir iş üstü bulunduğu sırada, işte öyle bir anda onu yere vur ki, ayakları göğe tekme atsın; ruhu boyladığı cehennem kadar kara ve lânetlik olsun. Annem bekliyor. Bu deva, sade dertli günlerini uzatacak, o kadar¹¹¹.

(Çıkar.)

¹¹⁰ Nasıl ki o da “zindanının sırlarını” anlatabilse oğlunun dehşet içinde kalacağını söylemişti.

¹¹¹ Hamlet, Kırallı öldürmemekle ona sanki bir deva sunmuştur; ama bu deva şifa vermekten uzaktır: sadece Kırallın vicdan azabıyla geçen günlerini uzatmış oluyor.

KIRAL, kalkarak. — Sözlerim göğe yükseliyor ama, düşüncelerim aşağıda kalıyor. Düşünce den mahrum söz cennete asla varamaz¹¹²,

(Çıkar.)

SAHNE IV

Kıraliçenin odası

Kıraliçe ile Polonius girerler.

POLONIUS, — Şimdi gelecek. Kendisini güzelce azarlayın. Münasebetsizliklerinde ileri gidip tahammülü aştığını; şimdiye kadar isizin araya girerek onu Kıralın gazabından koruduğunuzu söyleyin. Ben şuracıkta ses çıkarmadan gizleneceğim. Rica ederim, onunla açık konuşun.

HAMLET, içerden. — Anne! Anne! Anne!

KIRALIÇE. — Söz veriyorum, siz merak etmeyin. Çekilin. Geliyor, işittim.

(*Polonius perdenin arkasına gizlenir.
Hamlet girer.*)

HAMLET. — Ee bakalım anne, ne var?

KIRALIÇE. — Hamlet, babanı¹¹³ çok gücendirdin.

¹¹² Yani: nedamet getirmediğim, meşru olmıyan vasıtalarla erdiğim dünya nimetlerini düşünmekten kurtulamadığım için dualarım sözden ibaret kalıyor. Bütün gönlümle dua etmeyince ise Tanrıya kendimi işittirmem imkânsızdır.

¹¹³ Hamlet'in babasını çok sevdiğini, amcasını ise hiç sevmediğini bilriken bu amcadan *baban* diye bahsedışı, Kıraliçenin düşüncesizliklerinden biridir.

HAMLET. — Anne, babamı çok gücendirdiniz.

KIRALIÇE. — Hadi hadi, sen bana saçma cevaplar veriyorsun.

HAMLET. — Yok, yok, siz beni insafsız bir dile sorguya çekiyorsunuz.

KIRALIÇE. — Kuzum, ne oluyorsun Hamlet?

HAMLET. — Niye, ne oluyormuş?

KIRALIÇE. — Benim kim olduğumu unuttun mı?

HAMLET. — Hayır, çarmıhtaki İsa hakkı için unutmadım. Siz Kırالیçesiniz. Kocanızın kardeşinin kızıdır; bir de — keşke olmasaydınız! — annemsiniz.

KIRALIÇE. — Peki öyleyse, ben de sana söz geçirecekleri bulurum.

HAMLET. — Hadi, hadi, oturduğunuz yerde oturun, kılmıdımıyacaksınız. Ben size ruhunuzun ta içini gösteren bir ayna tutmadan bir yere gidemezsiniz.

KIRALIÇE. — Ne istiyorsun? Beni öldürmiyeceksin, değil mi? İmdat, aman imdat!

POLONIUS, arkadan. — Hey! İmdat! İmdat! İmdat!

HAMLET, kılıcını çekerek. — Ne! Bir fare ha. Geberdi, bir altına bahse girerim ki geberdi!

(Kılıcını perdeye saplar.)

POLONIUS, arkadan. — Ay, vuruldum!

(Düşer, ölür.)

KIRALIÇE. — Aman yarabbi, ne yaptın

HAMLET. — Ne bileyim ben. Kır al mıydı?

KIRALIÇE. — Ah ne çılgın, ne kanlı iştir bu!

HAMLET. — Kanlı bir iş! Bir kiral öldürmek, sonra da kardeşine varmak kadar fena bir iş anneciğim.

KIRALIÇE. — Bir kiral öldürmek mi?¹¹⁴

HAMLET. — Evet efendim, öyle dedim.

(Perdeyi kaldırır, Polonius'u görür.)

Vah zavallı, düşüncesiz, her işe burunu sokan ahmak, yolun açık olsun! Ben seni, senden üstün biri zannettimdi! Nasibin buymuş; öğrendin ya, fazla işgüzarlık tehlikelicedir. Ellerinizi oğuşturmayı bırakın. Sesinizi çıkarmayın, oturun da yüreğinizi dağlıyayım, çünkü dağlıyacağım; eğer acı duyacak cinstense, eğer melûn itiyat onu hiçbir his işlemez surette çelikleştirmeyse, dağlıyacağım.

KIRALIÇE. — Ne ettim ki, bana bu kadar kaba dil uzatmaya cesaret ediyorsun?

HAMLET. — Öyle bir iş ki, iffetin o nazlı mahcup rengini soldurur, fazilete riya dedirtir, masum aşkın güzel alnından gülünü koparıp aldıktan sonra yerine bir damga vurur;¹¹⁵ evlenirken içilen andı kumarbaz yemini kadar yalancı çıkarır. Ah, öyle bir iş ki, anlaşmaların ruhunu cisminden söküp alır; tatlı

¹¹⁴ Hamlet, annesini de amcasının suç ortağı diye alarak doğrudan doğruya hücumu geçiriyor. Fakat bir kere daha anlaşılıyor ki, Kırالیçe evvelki kocasının öldürülmesinden habersizdir.

¹¹⁵ Kırالیçenin yaptığı iş kendisini eski kocasının sevgili eşi olmaktan çıkarmış, bir fahişe olarak damgalamıştır.

dini kelime tekerlemesi haline sokar; göğün yüzünü kızartır. Öyle bir iş ki, hattâ örgüsü sımsıkı sağlam bu kütle bile¹¹⁶ onu düşündükçe hasta olur, kıyamet günü yaklaşmış gibi kederli bir yüz takınır.

KIRALIÇE. — Aman yarabbi, başlangıcı bile bu kadar gürleyip müthiş sesler çıkaran bu iş ne?

HAMLET. — Şuraya şu resme bakın; sonra da suna: iki kardeşi temsil eden resimlere¹¹⁷. Şu yüzdeki güzelliği görün bir kere: Hyperion'un ki gibi kavırcık saçlar, Jupiter'in kinin eşi alın, Mars'ın ki gibi korkunç ve emretmek için yaratılmış gözler; başı göklere değen bir tepeye henüz inmiş haberci Mercurius'un ki¹¹⁸ gibi bir duruş; öyle bir şekil ve heyet ki, dünyaya örnek erkeği göstermek için her ilâh ona mührünü basmış. Sizin kocanız işte buydu. Bakın arkasından ne geliyor, işte bugünkü kocanız: sıhhatli kardeşini, çürümüş bir başak gibi mahveden adam. Gözünüz yok mu? Bu güzel dağda beslenmeyi nasıl bıraktınız da bu kıraçta tıkinmaya indiniz? Ha, gözünüz yok mu? Buna

¹¹⁶ Şu dünya bile, demek istiyor.

¹¹⁷ Eser oynanırken burası birçok münakaşalara yoi açar. Kimi, Hamlet'in tafsilâtlı mukayesesini göz-önünde tutarak, duvara iki kıralın da büyük birer resminin asılmasını isterler. Kimi, duvarda Claudius'un resmi, Hamlet'in boynunda da babasının minyatürü olacağını; kimi, Hamlet'te babasının, Kıralıçede de Claudius'un minyatürü bulunacağını söylerler. Kimi ise, hiç resim bulunmayacağı, Hamlet'in eliyle havaya hayalinden iki resim çizeceği fikrindedirler.

¹¹⁸ Mercurius hem alışveriş, kazanç tanrısıdır; hem de tanrıların habercisidir. Bunun için başlığı da, sandalları da kanatlıdır.

aşk diyemezsiniz, çünkü sizin yaşınızda kan, hararetini kaybetmiş, sükûn bulmuş, aklın sözünü dinler olmuştur. Bundan buna geçmeye de hangi akıl razı olur? His sahibi olduğunuz muhakkak, yoksa arzu duymazdınız; ama şu da muhakkak ki, hissiniz felce uğramış. Çünkü bu derece büyük bir fark karşısında delilik bile yanılmaz, his, cinnetin ne kadar esiri olursa olsun gene kendine bir seçme payı ayırır. Hangi iblis sizi böyle ayarttı da basiretinizi bağladı? Değme kabiliyeti olmasa bile sade sözler, görme kabiliyeti olmasa bile sade eller, elden gözden mahrum olsa bile kulaklar, hepsinden mahrum kalsa bile koku alma, evet hattâ tek bir gerçek hissin zavallı bir parçası bile bu kadar sersemlik etmezdi. Ey utanç, yüzün kızarmıyor mu hiç? Ey isyan düşkünü cehennem, eğer sen ana olmuş bir kadını bile kıskırtıp ayaklandıırabiliyorsan, varsın fazilet gençlikte mum gibi kendi ateşiyle erisin¹¹⁹. Mademki buz olan bile aynı ateşle yanıyor, akıl arzuya aracılık ediyor, o halde kam kızışarak ateşlenmeyi hiç ayıp sayma.

KIRALIÇE. — Ah Hamlet, artık sus, yeter. Gözlerimi kendi içime çevirttin; orada öyle kara öyle yer etmiş lekeler görüyorum ki, bir daha silinip çıkmıyacak.

¹¹⁹ Yaşı ilerlediği için ihtiraslarına gem vurması daha kolay olacağı beklenen Kıralıçe, ana olmuş bir kadinken, nefesine bu kadar mağlup olursa kanı kaynayan gençlerin fazilete aldırmamasını hoş görmek gerekir.

HAMLET. — Yok, yağlı bir döşegin müleyves te-ri içinde yaşamak, ahlâksızlıktan pişip, mundar bir gübrelik üstünde kucaklaşıp sevişmek...

KIRALİÇE. — Ah, sus artık, yeter. Bu sözler han-çerler gibi kulağımı deliyor. Yeter Hamlet'ciğim!

HAMLET. — Bir kaatil, üstelik bir alçak. Evvel-ki efendinizin onda birinin yirmide birine deymiyen bir köle herif; bir kiral bozuntusu; devleti de, hükümdar-lığı da soyan bir yankesici! Rafta duran tacı çaldı, ce-bine koydu.

KIRALİÇE. — Yeter!

HAMLET. — Palaspare, soytarı kılıklı bir kiral...

(*Hayalet girer.*)

Ey sinayet melekleri, üstümde kanat gerin, beni ko-ruyun! Bu hayır dolu heyetirizle ne diliyorsunuz?

KIRALİÇE. — Ah, ah, çıldırdı!

HAMLET. — İşinde geciken, zamanın da, ihtira-sın da elinde esir kalıp, acele yerine getirilsin diye ver-diğiniz ulu emri yüz sütü bırakan oğlunuzu azarlama-ya geliyorsunuz, değil mi?

HAYALET. — Unutma: bu ziyaret sadece senin hemen hemen körleşen niyetini bilemek içindir. Ama bak, annenin yüzünde korkulu bir hayret var. Kendi ruhiyle cenkleşiyor, araya gir. Hayal kuvveti, en za-yıf vücutları en şiddetli sarsar. Onunla konuş Ham-let!

HAMLET. — Neniz var, efendim?

KIRALİÇE. — Ah, senin neyin var ki, gözlerini boşluğa dikip bir cismi olmıyan havayla konuşuyor-sun? Gözlerin, can evinden olmuş gibi dışarı uğradı;

yatık saçların gece vakti silâhbaşı edilen askerler gibi, ölüyken âdeta hayat bulup kalktı, dimdik kesildi. Benim nazlı evlâdım! Hırçınlığından doğan bu ateşin, bu alevin üstüne sabrın soğuk suyunu serp. Nereye bakıyorsun?

HAMLET. — Ona, ona! Bakın ne kadar solgun; nasıl gözlerini dikmiş bakıyor! Bu heyeti bu dâvasıyla taşlara hitap etse onlara bile tesir ederdi. Bana doğru bakma, sonra bu acıklı halin beni şiddetli davranmaktan vazgeçirir de yapacağım iş öz rengini kaybeder. Kan yerine belki göz yaşı dökülür.

KIRALIÇE. — Bu sözleri kime söylüyorsun?

HAMLET. — Orada hiçbir şey görmüyor musunuz?

KIRALIÇE. — Hiçbir şey;¹²⁰ olanları görüyorum ama.

HAMLET. — Hiçbir şey de işitmediniz mi?

KIRALIÇE. — Hayır, kendi sesimizden başka hiçbir ses işitmedim.

HAMLET. — Oraya bakın kuzum! Bakın nasıl sessizce çekilip gidiyor! Tıpkı sağlığındaki kıyafetiyle babam! Bakın gidiyor, işte şimdi kapıdan çıkıyor.

(*Hayalet çıkar.*)

¹²⁰ Hayaleti oğlunun görüp karısının görmemesi türlü tefsirlere yol açmıştır. Hayaleti Hamlet'in kuruntularına ve tabifliği aşan muhayyile kuvvetine verenler vardır; bunlara göre hayalet diye bir şey gözüküyor, onu Hamlet icadediyor. Şu var ki, daha önce Hamlet'ten başkaları da görmüştür. Bazılarına göre, Hayalet Kırالیçeye günahkâr olduğu için gözüküyor.

KIRALIÇE. — Bu sırf senin zihninin icadettiği bir şey. Kendinden geçen insan böyle cisimsiz hayaller yaratmakta pek ustadır.

HAMLET. — Kendinden geçmek mi? Nabzım sizinki kadar muntazam atıyor, aynı derecede sıhhatli bir âhengi var. Söylediklerim deli saçması değildi. İsterseniz deneyin; geçnleri bir bir tekrar ederim. Deli olan başka sözlere geçer. Anne, Tanrı aşkına beni söyleten kendi günahınız değil de benim deliliğimdir diye düşünerek yüreğinize öyle dalkavukça bir merhem sürmeyin¹²¹. Bunun çıbanın sade üstü kapanıp kabuk bağlamış olur, pis ufuneti içten içe işliyerek belli etmeden etrafını zehirler. Tanrı'ya günahlarınızı açın, geçmişte olanlar için nedamet getirin, geleceklerden sakının. Yahani otların üstüne gübre ekip onları büsbütün üretmeyin. Bu dürüstlüğü affedin. Çığırından çıkan devir öyle berbat bir halde ki, dürüstlük kötülükten af dilemek, ne dedim, ona iyilik etmek için hattâ yalvarıp yakarmak zorunda kalıyor.

KIRALIÇE. — Ah, Hamlet, yüreğimi iki parça ettin.

HAMLET. — Fena tarafını çıkarıp atın; öbür yarısıyle daha temiz bir hayat sürün. Geceniz hayrolsun. Fakat amcamın yatağına girmeyin; faziletiniz yoksa bile varmış gibi gözükün. Her türlü hissi yiyip yok eden o canavar itiyat tabiatımızın en melûn tarafıdır ama bir bakıma hayırlıdır; güzel ve iyi hareket-

¹²¹ Kırالیçe, "Oğlum deli: bana çıkışması, suçlu olduğumu söylemesi, nedamet getirmemi istemesi de hep deli saçması. Onu ciddiye almayayım" derse kendi kendine dalkavukluk etmiş olur ve doğru yolu bulamaz.

ler tekrarlandıkça onları da hale yola sokar, insana benimsetir¹²². Bu gece nefsinizi tutun, böylece ikinci perhiz kolaylaşmış olur, ondan sonraki ise, daha da kolay. Alışkanlık tabiatın vurduğu damgayı hemen tamamen silip şaşılacak bir kudretle şeytanı alt edebilir, yahut içimizden büsbütün sürüp atabilir. Bir kere daha geceniz hayrolsun. Tanrıdan inayet dilediğiniz zaman ben de sizin hayır duamız almaya gelirim.¹²³. (*Polonius'u göstererek.*) Bu zata gelince: yaptığıma pişmanım. Ama Tanrının dileği buymuş: beni bununla, bunu da benimle cezalandırmak istemiş; kendisine beni hem kamçı etmiş hem elçi. Onu götürüp icabına bakacağım. Ölümüne sebeb olduğum için hesap vermeye de hazırım. Hadi, bir kere daha geceniz hayrolsun. Sırf iyilik etmek için zalimlik etmem lâzım. İş fena ile başladı, ama daha fenası geride. Bir sözüm daha var, iyi Kırالیçe.

KIRALIÇE. — Ben ne yapacağım?

HAMLET. — Sakın ha, yapın dediklerimi yapmayın! Bırakın şiş göbekli Kır'al sizi yine yatağına gitmeye razı etsin, yanığınızı şehvetle oksasın, şekerim desin. Salyalı iki öpücüğe karşılık, yahut o melûn parmaklarını gerdanınızda gezdirirken bütün geçenleri,

¹²² Alışkanlık neticesi, kötü itiyatlar gibi, iyi itiyatlar da tabiat haline gelebilir.

¹²³ Yani, sen mukaddes şeyleri saymaya başladığın zaman ben de saymaya başlarım, diyor. Kır'alıçe evvelâ kocasının hâtırasına sadakat, kendi işlediği günaha pişmanlık duyacak ki, Hamlet de anasının hayır duasına kıymet versin.

benim sahidenden değil yalandan deli olduğumu ona etrafiye anlatın. Kendisine haber verseniz pek isabetli olur. Çünkü bu derece mühim sırları güzel, nefesine hâkim, akli başında bir kiralıçeden başka kim kalkar da bir kurbağadan, bir yarasadan, bir kediden saklar? Kimin gönlü buna razı olur? Hayır, mantığa da, verilen söze de karşı olsa, sepeti evin damında açın, bırakın kuşlar uçuşsun; sonra da, o meşhur maymun gibi, bakalım uçarmıyım diyerek sepete girin de düşüp kafanızı kırın¹²⁴.

KIRALIÇE. — İnan olsun, eğer söz için nefes, nefes için de can lâzımsa senin bana söylediklerini söylemeye can bulmıyayım.

HAMLET. — İngiltere'ye gönderiliyorum¹²⁵; biliyorsunuz değil mi?

KIRALIÇE. — Ya, bak unutmuştum. Öyle kararlaşmış.

HAMLET. — Mektuplar hazır, mühürlendi. Talimat onların elinde — dişi zehirli engereklere ne kadar güvenirsem o kadar güvendiğim o iki mektep arkadaşım da. Yolumu açıp kapana doğru götürmek onlara düşüyor. Ama öyle olsun; lâğımcıyı kendi lâğımiyle

¹²⁴ Bugün unutulmuş bir fıkra olacak. Anlaşılan: bir maymun, içinde kuşlar bulunan bir sepeti alıp dama çıkmış; orada sepeti açınca kuşlar uçup gitmiş: o da sepetten çıkan her şey uçuyor sanarak içine girmiş sonra sıçramış ve tabîî kafası kırılmış.

¹²⁵ Hamlet'e bu kararı bildiren olmamıştır; kendiliğinden öğrenmesi için de bir fırsat çıkmış değildir. Ama birbirini tutmayan bu küçük noktalar ne Shakespeare için bir üzüntüdür, ne seyircileri için.

havaya atmak hoş olur. Hem, zor olacak ama, ben onların lâğımından bir yarda daha derin kazıp onlara aya uçuracağım. Bir taşla iki kuş vurmak hoş olur doğrusu. Bu adam bana pııyı pırtıyı toplatacak¹²⁶. Şu barsak torbasını yan odaya sürükliyeyim. Anne, gecenez hayrolsun. Sağken sersem geveze herifin biri olan bu has müşavir şimdi ne kadar da sessiz, sır saklar, uslu akıllı oldu. Gel bakalım efendim, seninle şöyle çekilip işi sonuna erdirelim. Geceniz hayrolsun, anne.

(Hamlet, perdenin arkasından Polonius'u çekerek çıkar; Kraliçe de çıkar.)

¹²⁶ Yani, bir an önce yola çıkarılmama sepep olacak, diyor.

PERDE IV

SAHNE I

Şatoda bir oda.

Kıral, Kırالیçe, Rosencrantz ve Guildenstern ile girerler.

KIRAL. — Bu iç çekişlerin, bu derin ahlaların bir hikmeti olacak; bize bildirmelisiniz. Onları öğrenmemiz gerek. Oğlunuz nerede?

KIRALIÇE. — Bizi burada lûtfen yalnız bırakınız.

(Rosencrantz ile Guildenstern çıkarlar.)

Ah benim öz canım efendim, nelere şahit oldum bilseniz!

KIRAL. — Ne var, Gertrude? Hamlet nasıl?

KIRALIÇE. — Birbiriyle boy ölçüşmeye kalktıkları zaman denizle rüzgâr nasıl çılgınlaşırsa öyle çılgın. Buhran geldiği vakit gözü bir şey görmediği için perdenin arkasında bir şey kımıldandığını duyunca kılıcını çekti, “Fare var, fare!” diye bağırarak, deli akına uyup, perdenin arkasında duran zavallı ihtiyarı öldürdü¹²⁷.

¹²⁷ Kırالیçenin olanları bu türlü anlatması da oğlunu sevdiğini ve özürlü göstermeye çalıştığını belli ediyor.

KIRAL. — Ne feci iş! Orada bulunsaydık demek bizim başımıza da aynı hal gelecekti. Onun serbest dolaşması herkes için tehlikeli: sizin kendiniz için de, bizim için de, başkaları için de. Vah vah, bu kanlı işin hesabını vermeli? Kabahati bize bulacaklar: ihtiyatlı davranıp bu deli genci gözaltında bulundurmalı, serbest bırakıp başkalarıyla temasına meydan vermemeliydi, diyecekler. Ama ona karşı o derece büyük bir sevgimiz vardı ki, kendimiz için en uygun olan hareket tarzını anlamaklıktan geldik. Aksine, tıpkı fena bir hastalığa tutulduktan sonra, tek meydana çıkmasın diye bütün varlığının kemirilmesine razı olan bir insan gibi davrandık. Nereye gitti?

KŞRALİÇE. — Öldürdüğü adamı bir tarafa gizlemeye. Deli aklı, bu mevzua gelince, âdi maden filizleri arasında raslanan altın gibi, aydınlanıyor. Olan işe ağlıyor¹²⁸.

KIRAL. — Ah, Gertrude, gelin! Gün ağarır ağarmaz onu gemiye bindirip yolcu edelim. Bu menhus işi de, bütün nüfuzumuzu, bütün maharetimizi kullanarak, örtbas edip mazur göstermeliyiz. Hey, Guildenstern!

(Rosencrantz ile Guildenstern girerler.)

¹²⁸ Nasıl tasfiye edilmemiş cevher halindeki maden içinde altın kendini gösterirse, öylece Hamlet'in karmakarışık kaçık aklı da bu ölüm karşısında durulup berraklaşıyor (yahut sâflığını, suçsuzluğunu, sebep olduğu felâketten habersizliğini belli ediyor). Polonius'un ölümüne ağlıyor. Kırالیçe oğlunu özürlü göstermeğe devam etmektedir.

Dostlarım, ikiniz de gidin, yanınıza daha yardımcı alın. Hamlet, akli başında değilken Polonius'u öldürmüş; sonra annesinin dairesinden sürükliyerek çıkar-mış götürmüş. Gidin kendisini bulun, tatlılıkla konu-sun; cesedi de kiliseye nakledin. Kuzum bu işte acele davranın.

(Rosencrantz ile Guildenstern çıkarlar.)

Gelin Gertrude, en akli başında dostlarımızı çağıralım; onlara hem niyetimizi bildirelim, hem de hiç sırası de-ğilken olan bu işi. Belki böylece, fısıltısı bütün dün-yayı devredip zehirli oku, bir top güllesi gibi şaşma-dan, hedefini bulan itiraf bizim adımıza dokunmaz da yaralanmak nedir bilmiyen havaya isabet eder. Ah, ge-lin gidelim! Gönlüm endişe, kararsızlık içinde.

(Çıkarlar.)

SAHNE II

Şatoda başka bir oda

Hamlet girer.

HAMLET. — Emin bir yere yerleşti hele.

ROSENCRANTZ ile GUILDENSTERN, içerden.
— Hamlet! Efendimiz Hamlet!

HAMLET. — Aman yavaş olalım, bu gürültü de ne? Kim Hamlet diye sesleniyor? Ha, geliyorlar işte.

(Rosencrantz ile Guildenstern yanla-rında adamlarla girerler.)

ROSENCRANTZ. — Cesedi ne yaptınız efendimiz?

HAMLET. — Toz toprakla karıştırdım, zaten aslı da o.

ROSENCRANTZ. — Nerede olduğunu söyleyin ki, oradan kaldıralım da kiliseye götürelim.

* **HAMLET.** — Sizin sırrınızı saklayıp kendiminki-

ROSENCRANTZ. — Neyi aklımıza getirmiyelim?

HAMLET. — Sizin sırrınızı saklayıp kendiminki-ni saklamıyacağımı¹²⁹. Hem, süngerin biri tarafından sorguya çekilirse bir hükümdar oğlu ne cevap versin?

ROSENCRANTZ. — Beni bir sünger yerine mi koyuyorsunuz efendimiz?

HAMLET. — Evet efendim; Kırılın teveccühünü, ihsanlarını, salâhiyetlerini emen bir sünger. Ama, bu türlü memurlar kırıla en büyük hizmeti en sonunda görürler: onları, maymunun yaptığı gibi, avurdunda saklar; en sonra yutmak üzere ilkönce ağzına atar; topladıklarınıza ihtiyacı oldu mu sizi bir sıkması yeter, o vakit siz süngerler tekrar kupkuru kalırsınız.

ROSENCRANTZ. — Ne demek istediğinizi anlıyamıyorum, efendimiz?

HAMLET. — Memnun oldum Ustalıkla söylenmiş sözler sersemlemlere göre değildir.

¹²⁹ Hamlet, bu sözde arkadaşlarının, ağzını aramak için çağrıldıklarını daha başlangıçta anlamış; hatâ bunu yüzlerine de söylemiş; fakat başkalarına açmamıştı. Onlar hesabına bu kadar dilini tutarsa kendi sırrını hiç vermiyeceği tabiidir.

ROSENCRANTZ. — Efendimiz, cesedin nerede olduğunu söylemeniz, sonra bizimle birlikte Kırılın yanına gitmeniz lâzım.

HAMLET. — Ceset Kıralla ama, Kırıl cesetle beraber değil¹³⁰. Kırıl bir şey...

GUILDENSTERN. — Bir şey mi, efendimiz?

HAMLET. — Hiçten bir şey. Beni ona götürün. Tilki saklandı, bulun bakalım.

(Çıkarlar.)

SAHNE III

Şatoda bir başka oda

Kırıl, arkasında adamlarla girer.

KIRAL. — Onu da aratıyorum, cesedi de. Bu adamın başıboş dolaşması çok tehlikeli. Bununla beraber ~~kamuru~~ ~~onun~~ ~~bütün~~ şiddetiyle tatbik etmekten sakmalıyız. Çünkü muhakeme etmeden görüşüne kapılan şuursuz halk onu çok seviyor. Bu gibi hallerde ise suça aldırış edilmez de, suçlunun yediği cezaya bakılır. İşlerin düzgün pürüzsüz gitmesi için, onun böyle bir-

¹³⁰ Kesin bir mâna verilemediği için Hamlet'in bu sözlerine deli saçması diyenler var. Fakat onun bütün saçmaları altında birkaç mâna gizlendiğini görenler buna da mâna bulmaya çalışıyorlar. Kimine göre, ceset sarayda Kıralla beraber ama Kırıl cesedin yanında değil. Kimine göre, Hamlet babasını düşünüyor: babamın cesedi Kırıl sıfatıyla mezarda, ama Kırıl cesediyle birlikte değil, yeryüzüne çıkmış. Kimine göre de, ceset babam olan Kırıl'la ama amcam olan Kırıl henüz cesetle değil.

denbire gönderilmesini uzun uzun düşünüp hesaplanmış gibi göstermeli. Ümitsizleşen hastalıklar, ya ümitsiz ilâçlarla şifa bulur, yahut hiç şifa bulmaz¹³¹.

(*Rosencrantz girer.*)

Ne haber, ne oldu?

ROSENCRANTZ. — Cesedin nereye gizlenmiş olduğunu kendisinden öğrenemedik, efendimiz.

KIRAL. — Peki ama, kendisi nerede?

ROSENCRANTZ. — Dışarda efendimiz; nezaret altında, emrinizi bekliyor.

KIRAL. — Huzurumuza getirin.

ROSENCRANTZ. — Guildenstern! Efendimizi içeri getirin.

(*Hamlet ile Guildenstern girerler.*)

KIRAL. — Ee, Hamlet Polonius nerede?

HAMLET. — Akşam yemeğinde.

KIRAL. — Akşam yemeğinde mi? Nerede?

HAMLET. — Yemekte değil, yenmekte. Bir sürü siyasi kurt şu sırada üstüne üşüşmüş bulunuyorlar. İnce yemek düşünülürse kurt hepimizden üstündür. Biz, Tanrının bütün mahlûklarını bizi semizletsinler diye semizletiriz; halbuki kendimizi de kurtlar için semizletmiş oluruz. Semiz bir kıralla zayıf bir dilenci sadece başka başka iki tabak yemektir; yoksa konukları sofraya aynıdır: sonları orasıdır.

¹³¹ Bir hastalık, önce, o hastalığın devası diye tanınan şeylerle iyi edilmeğe bakılır. Bu devalardan bir hayır gelmedi mi hastalık ümitsizleşmiştir. O vaziyette şifa gelse gelse, hiç ümit vermeyen bir ilâçtan gelebilir — yani baht işi diye verilen bir ilâçtan. Çok kere ondan da hayır çıkmaz ve hasta şifa bulmaz.

KIRAL. — Vah, vah!

HAMLET. — Öyle rashıyabilir ki, adam kiral yemiş bir kurtla balık avlar ve o kurdun yemlik ettiği balığı yer.

KIRAL. — Bununla ne demek istiyorsunuz?

HAMLET. — Hiç; sadece size, bir kiralın nasıl şahane alayı ile bir dilencinin de karnından geçebileceğini göstermek istedim.

KIRAL. — Polonius nerede?

HAMLET. — Cennette, birini gönderip aratın; haberciniz orada bulunmazsa, öbür tarafta kendiniz arayın¹³². Ama gerçekten, eğer şu bir ay içinde, onu bulamazsanız merdivenlerden yukarı dehlize çıkarken burnunuz kokusunu alacaktır.

KIRAL, birkaç hizmetkâra. — Gidin, oraları arayın.

HAMLET. — Siz gidinceye kadar bekliyecektir¹³³.

(*Hizmetkârlar çıkar.*)

KIRAL. — Hamlet, işlediğin iş bize çok acı vermekle beraber, asıl, üstüne titrediğimiz şahsının selâmeti bakımından yıldırım gibi buradan uzaklaşmanı

¹³² Hamlet'in sözü iğnelidir: Polonius'u Kırala cehennemde aratıyor!

¹³³ Bu söz Kırala söylenmişse acı bir alay ve bir ihtardır. Kırallın emrini yerine getirmeye seyirten hizmetkârlara söylenmişse, sadece alayla, ölünün nasıl olsa yerinden kımıldamayacağını hatırlatıyor.

icabettiriyor. Onun için hazırlığını gör; gemi hazır. Rüzgâr da elverişli, yol arkadaşların da seni bekliyor; hâsılı İngiltere'ye sefer için her iş tamam.

HAMLET. — İngiltere'ye mi?

KIRAL. — Evet, Hamlet.

HAMLET. — Âlâ.

KIRAL. — Maksadımızı bir bilseydin, gerçekten öyle.

HAMLET. — Onu bilen bir melek biliyorum. Ama hadi öyle olsun; İngiltere'ye! Hoşça kalın anneciğim.

KIRAL. — Ben, seni seven babanım, Hamlet.

HAMLET. — Annem: baba ile anne karı kocadır. Karı koca tek bir vücuttur. Onun için, annem. Haydi bakalım, İngiltere'ye!

(Çıkar.)

KIRAL. — Ardını bırakmayın, zorlayın da gemiye çabuk binsin, bu işi geciktirmeyin. Bu gece yola çıkmasını istiyorum! Bu mesele ile ilişiği olan başka ne varsa tasdikımdan geçmiştir, hazırdır. Rica ederim, acele davranın.

(*Rosencrantz ile Guildenstern çıkarlar.*)

İngiltere Kırالی, sen de muhabbetime bir değer veriyorsan, — büyük kudretim de zaten bunu sana anlatır, nasıl ki Danimarka kılıcından aldığın yara henüz taze kıpkızıl durduğu gibi, içten duyduğun korku hissi de seni bize saygı göstermeye sevk ediyor¹³⁴. — şahane

¹³⁴ İki üç asır süren Danimarka salgınları İngiltere'yi çok sindirmişti. Kırál, İngiltere'nin hem yeni yenildiği ve harb acısını unutmadığı, hem de eskiden beri Danimarka'dan yılgın olduğu için, kendisinin sözünü tutacağına güveniyor.

idaremize kayıtsız kalmazsın; bu irade de, birbirini teyit etmek üzere yazılan mektupların açıkça anlattığı üzere Hamlet'in hemen öldürülmesini istemektedir. Bu işi yap, İngiltere Kırallı; çünkü Hamlet kanımda mikrop gibi dolaşıyor, beni sen iyi etmelisin. İstedığimin olduğunu öğreninceye kadar işlerim ne kadar rasgiderse gitsin gönlüm rahat etmiyecek.

(Çıkar.)

SAHNE IV

Danimarkada bir sahra.

*Fortinbras, bir kumandan, askerler girerler:
yürüyüş halindedirler.*

FORTINBRAS. — Kumandan, gidin Danimarka kiralını benim adıma selâmlayın. Kendisine söyleyin ki, müsaadesiyle Fortinbras, evvelce verilen söz üzere ülkesinden askerlerini geçirmek istiyor. Nerede buluşacağımızı biliyorsunuz. Eğer Kıral hazretleri bizimle görüşmek arzu ederse saygı ve bağlılığımızı huzurunda kendimiz de arzederiz. Bunu kendisine böylece, bildirin.

KUMANDAN. — Başüstüne efendimiz.

FORTINBRAS. — Ağır ağır ilerleyin.

*(Fortinbras ile askerler çıkarlar.
Hamlet, Rosencrantz, Guildenstern,
daha başkaları girerler.)*

HAMLET. — Kuzum efendim, bu kıtalar ne kıtası?

KUMANDAN. — Norveçli kıtalar efendim.

HAMLET. — Nereye yürüyorlar, söyler misiniz?

KUMANDAN. — Lehistanın bir tarafına doğru.

HAMLET. — Kumandanları kim efendimiz?

KUMANDAN. — İhtiyar Norveç Kralının yeğeni Fortinbras.

HAMLET. — Bütün Lehistan'a mı saldırılıyor efendim, yoksa hudut eyaletlerinden birine mi?

KUMANDAN. — Bir şey katmaksızın doğruyu söylemek lâzım gelirse, adından başka hiçbir geliri olmayan bir toprak parçasını fethetmeye gidiyoruz. Beş dukaya verseler, evet beş, kendi hesabına çiftlik diye kiralamam. Hattâ bütün haklariyle satılsa, Norveç yahut Lehistan kralına da bundan fazla bir para getirmez.

HAMLET. — Öyle ise Lehistan kralı orayı müdafaa falan etmez.

KUMANDAN. — Yok, daha şimdiden asker yerleştirilip tahkim edilmiş.

HAMLET. — Bu saman çöpü kadar ehemmiyetsiz meseleyi iki bin canla yirmi bin duka halletmeye kalkıyor ha! Bu, çok parayla sulhun sebep olduğu bir çıbandır. İçerden patlak verir de adamın neden öldüğünü dışardan hiç belli etmez. Saygı ile teşekkür ederim.

KUMANDAN. — Tanrı yoldaşınız olsun efendim.
(Çıkar.)

ROSENCRANTZ. — Gidelim mi efendimiz?

HAMLET. — Ben hemen size yetişirim, siz biraz önden ilerleyin.

(Hamlet'ten başka hepsi çıkarlar.)

Nasıl da her karşılaştığım şey beni itham ediyor, hızını kaybeden intikam hissimi mahmuzluyor! Eğer bütün eğlencesi, bütün işi gücü yeyip içip uyumaksa insan nedir ki? Hayvandır, fazla bir şey değil. Elbet ki bizi, ilersini gerisini görecektedir kadar geniş bir muhakeme sahibi olarak yaratan Tanrı bu ilâhî akıl ve iktidarı, kullanılmasın da küf bağlasın diye vermedi bize. Şimdi; hayvanlara has unutkanlık yüzünden mi, netice üzerinde gereğinden fazla durup düşünmekten doğan aşâğılık bir tereddüt yüzünden mi bilmem — ama bu düşünce dörde bölünse, sade bir parçası mâkul çıkar, üç parçası muhakkak korkaktır — bilmem niçin hâlâ “bu iş yapılacak” deyip durmaktayım: değil mi ki onu yapmak için sebebe de, iradeye de, kuvvete de, imkâna da sahibim¹³⁵. Önüme koskoca örnekler çıkıp bana haydi diyor. İşte, bunca insan ve masrafa mal olan şu ordu meydanda; kumandasında ilerlediği prens hem genç, hem toy; asîl bir ihtirasla kabaran ruhu hiç yoktan işlerle alaya kalkmış; fâniymiş, kararsızmış bakmayıp¹³⁶ bahtın da ölümün de tehlikenin de her göndereceğine göğüs geriyor; hem de bir hiç için. Gerçekten büyüklük, büyük bir maksat olmadıkça harekete geçmemekte de-

¹³⁵ Yapılacak iş intikam almaktır. Bunun sebebi var: babası öldürülmüştür. Hamlet irade sahibidir: intikam almayı aklına koymuştur. Kuvveti de var: eli, daha sonra da görüleceği üzere, kılıç tutuyor. İmkân da var: Kırallı hangi dakika isterse öldürülebilir. Hamlet hâlâ tereddüt etmesini kendi korkaklığına veriyor.

¹³⁶ Yani, bugün varsam yarın yokum, bugün için mevki ve kuvvetimden eminsem yarın için emin değilim, diye hiç düşünmüyor.

ğil, fakat, şeref bahse sokulunca, hiç yoktan büyük bir dâva çıkarmaktadır. Öyleyse benim vaziyetim için ne demeli: hem aklımı, hem yüreğimi altüst eden şeyler oldu; babam öldürüldü, annem lekелendi de yine her şeyi kendi haline bırakıyorum. Halbuki gözümün önünde, başlarında ölüm dolaşan yirmi bin kişi var ki, boş bir şöhret hulyası peşinden, yataklarına gidermiş gibi mezarlarına gidiyorlar; uğrunda döğüştükleri toprak ise bu dâvanın görülmesi için hepsini alamıyacak, ölenlerini örtüp gizlemeye mezar yetiştiremeyecek kadar küçük! Ah, bundan sonra bütün düşüncelerim kanlı olsun, yoksa hiç düşünmiyeyim daha iyi!

(Çıkar.)

SAHNE V

Elsinore. Şatoda bir oda.

Kıraliçe, Horatio ve bir Bey girerler.

KIRALIÇE. — Onunla görüşmek istemiyorum.

BEY. — Israr ediyor, kendinde değil zaten. Haline bakınca insanın acıyacağı geliyor.

KIRALIÇE. — Ne istiyormuş?

BEY. — Sık sık babasından söz açıyor; dünyada bin bir dolap dönüyormuş diye işittiğini söylüyor; ah edip göğsünü dövüyor; olmayacak şeylere hırslanıp aksileniyor; yarısının mânası olmıyan müphem şeyler söylüyor; sözlerinin hiçbir esası yok ama ittıratsızlığı duyanları bir mâna çıkarmaya sevk ediyor. Bakalım kestirelim deyip kelimeleri, kendi akıllarından ne-

ler geçiriyorlarsa ona göre, birbirine acemice ekliyorlar. Gerçekten, Ophelia'nın göz kırpıp baş sallıyarak türlü hareketler yaparak söylediği sözler de insana katfi olarak değilse de, hiç hayra yorulmıyacak birtakım düşüncelerden doğuyormuş gibi geliyor¹³⁷.

HORATIO. — Kendisiyle görüşmek uygun olur; çünkü kötülüğe yatkın kafalara tehlikeli şüpheler düşürebilir.

KIRALIÇE. — Bırakın, gelsin.

(Bey çıkar, Kırالیçe kendi kendine.)

İşkencede olan ruhumda her ehemmiyetsiz hâdise büyük bir felâketin başlangıcı gibi geliyor; günahın mahiyeti icabıdır bu zaten. Suçlu insan öyle olmaz endişelerle doludur ki mahvedilmekten korkarken kendi kendini mahveder.

(Ophelia ile birlikte Bey tekrar girer.)

OPHELIA. — Danimarka'nın o güzeller güzeli kıraliçesi nerede?

KIRALIÇE. — Ne var bakalım Ophelia?

OPHELIA, şarkı söyler. —

Bir öğretsen bana sen, o vefalı yârini

Nasıl ayırdetmeli?

Başındaki serpuştan, ayağındaki çarıktan,

Elindeki asâdan.

¹³⁷ Herkes, Ophelia'nın aklı başında olmadan rasgele yaptıklarını ve söylediklerini, içine dert ettiği fakat kimseye açmadığı birtakım endişelere veriyor; sonra, kendi kendilerine, bunları tahmine çalışıyorlar. Kısaca: Ophelia deli ama halk onun yaptıklarını akıllıymış gibi mânalandırıyor; çünkü kendileri şüphe ve huzursuzluk içindedirler.

KIRALİÇE. — Vah sevimli kız vah! Bu şarkının mânası ne ki?

OPHELIA. — Bir şey mi dediniz? Yok kuzum dinleyin.

*O çoktan ölüp gitti, ya sultanım efendim,
O çoktan ölüp gitti.
Baş ucunda yemyeşil çimenler bile bitti;
Ayak ucunda taşı¹³⁸.*

Ah, ah!

KIRALİÇE. — Yok ama, Ophelia...

OPHELIA. — Kuzum dinleyin.

Kefeni dağlardaki karlar gibi bembeyaz,

(Kıral girer.)

KIRALİÇE. — Ah efendimiz, şu hale bakın efendimiz.

OPHELIA, şarkı söyler —

*Ne çiçekler örtülü!
Sonra da mezarına sevenlerin göz yaşı
Dökülmeden gömüldü*

KIRAL. — Güzel kızım, nasılsınız?

¹³⁸ Fakirlerin, köylülerin mezarları çok kere çimen kaplıydı; yalnız ayak uçlarına ölenin adını, yaşını gösteren bir taş dikilirdi. Ophelia'nın kendinde değilken söylediği bu şarkı, babasının çabucak ve gizlice gömüldüğü düşünülürse, büsbütün saçma değildir.

OPHELIA. — İyiyim, eksik olmayın! Derler ki baykuş bir ekmekçinin kızıymış¹³⁹. Yarabbi, insan bugün ne olduğunu biliyor ama yarın ne olacağını bilmiyor. Tanrı sofranızdan eksik olmasın.

KIRAL. — Aklı fikri babasında.

OPHELIA. — Kuzum bundan hiç bahsetmiyelim; ama size, mânası nedir diye sorarlarsa şunu deyin: (*şarkı söyler.*)

Yarın yavukluların Valentin günüdür ya,¹⁴⁰

Sabahleyin erkenden

Pencereden bir genç kız gelerek — o benim hal —

Diyecek seninim ben.

Delikanlı tez kalkıp elbisesini giydi,

Sonra kapıyı açtı.

Kız da girdi içeri. Kalmasına iyiydi,

Çıkarken kız değildi.

KIRAL. — Sevimli Ophelia!

¹³⁹ İsâ bir fırına giderek biraz ekmek istemiş. Ekmekçinin karısı hamur yoğuruyormuş, hemen fırına bir parçasını atıp pişirmeye başlamış. Ama kızı, parça çok büyük diye çıkışıp epeycesini geri almasına sebep olmuş. Bununla beraber fırında kalan arça gittikçe büyümeye başlamış; o kadar ki kız haykırmış. Herhalde çıkardığı ses baykuşunkine benziyormuş ki İsâ da onu cezalandırırken baykuşa çevirmiş.

¹⁴⁰ 14 şubata raslıyan veli Valentin günü kuşlar sözde eşlerini seçerlermiş. Buna uyarak, bekâr kızlarla erkekler de bugünü kendilerine eş seçmek için bayram günü yapmışlar.

OPHELIA. — Yemin etmiyorum, ama sahi söylüyorum, bu şarkıyı bitireceğim:

İman nerede kaldı? İnsaf nerede kaldı?

Ne yüz kızartıcı iş!

Delikanlılar zaten kaçırır mı fırsatı ?

Suç onlarda yer etmiş!

Dedi kız: "Aldatmadan önce haniya bana Evleneceğim dedin?"

Oğlan da dedi: "Doğru, evlenecektim ama Sen yatağıma girdin!"

KIRAL. — Bu hale düşeli ne kadar zaman oldu

OPHELIA. — Elbet her şey yoluna girer. Sabırlı olmalı. Ama, onu soğuk toprağa gömdüklerini düşündükçe ağlamaktan kendimi alamıyorum. Bu iş ağabeyime bildirilecektir. Güzel nasihatınız için teşekkür ederim. Haydi, arabam gelsin! Geceniz hayrolsun asil hanımlar, geceniz hayrolsun sevgili asil hanımlar; geceniz hayrolsun, geceniz hayrolsun.

(Çıkar.)

KIRAL. — Peşini bırakmayın, kendisini dikkatle göz altında bulundurun rica ederim.

(Horatio çıkar.)

Ah, büyük acının zehiri bu işte; babasının ölümünden çıkıyor hep. Ah, Gertrude, Gertrude: dert geldi mi öncü gibi tek başına gelmiyor, alayıyla birden geliyor. Önce babası öldürüldü. Sonra, oğlunuz gitti; hem, bu yerinde uzaklaştırılmanın büyük mesulu de kendisi. Sonra, iyi Polonius'un ölümü hakkında halkın zihni bulanık: kötü, tatsız şeyler düşünüp fısıldaşiyor; biz de onu gizlice gömüvermekle tedbirsizlik ettik. Zavallı On-

helia kendi kendi olmaktan çıktı, aklından oldu — halbuki akılsız insan resim gibi bir şeydir, hayvandan farksızdır. Nihayet, bunların hepsinden beteri, ağabeyisi gizlice Fransa'dan dönmüş zihninde bir şeyler kurup duruyor, kimseye yaklaşıyor, anlaşılmaz bir hali var; etrafında babasının ölümüne dair menhus sözlerle zihnini bulandıran dedikoducular da eksik değil. Bu sözler bir asla esasa dayanmasa da kulaktan kulağa bizim şahsımızı suçlamaktan çekinmiyor. Ah sevgili Gertrude, mermileri etrafa saçılan toplar gibi bu hal beni kaç yerimden birden vurup öldürüyor.

(İçerden bir gürültü işitilir.)

KIRALİÇE. — Aman, bu gürültü nedir?

KIRAL. — Hassa askerlerim nerede? Kapıyı tutsunlar.

(Bir başka Bey girer.)

Ne oluyor?

BEY. — Kaçıp kendinizi kurtarın efendimiz. Genç Laertes baş kaldırıp askerlerinizi önünden öyle bir sürdü ki kıyısından içerilere doğru atılan deniz bile düzlükleri daha müthiş bir hızla silip süpürmez. Ayak takımı onu kendilerine baş edinmişler; sanki dünya şimdi kuruluyormuş, her sözün dayamp güvendiği gelenekler unutulmuş, görenekler yokmuş gibi “Biz seçtik, Laertes kiral olacak” diye bağırıyorlar. Külâhlar, alkışlar, feryatlar göklere ilân ediyor: “Laertes kiral olacak, Laertes kiral!”

KIRALIÇE. — Yanlış izin peşinden ne de canla başla koşuyorlar! Ah, sizi hain Danimarka köpekleri! Avda ters yolu tutturmuşsunuz¹⁴¹.

(İçerden gürültü gelir.)

KIRAL. — Kapılar kırıldı.

(Elinde silâhı Laertes girer; arkasından Danimarkalılar gelmektedir.)

LAERTES. — Nerede o Kiral? Arkadaşlar, hepimiz dışarda bekleyin.

DANİMARKALILAR. — Hayır, içeri girelim.

LAERTES. — Rica ederim, işi bana bırakın.

DANİMARKALILAR. — Peki, peki.

(Kapının dışına çekilirler.)

LAERTES. — Teşekkür ederim, kapıyı tutun. Ah, seni alçak Kiral seni, babamı bana geri ver.

KIRALIÇE. — Heyecana kapılmayın, iyi Laertes.

LAERTES. — Kanımda heyecana kapılmıyacak tek bir damla varsa beni piç eder, babama deyyus dedirtir, namuslu anamın lekesiz ve sâf alına — ta şurasına — kahpe damgasını vurdurur.

¹⁴¹ Tazılar bazan ters yolu tutturur ve avın, gittiği değil de, geldiği yol istikametinde koşmaya başlarlar. Danimarkalı'lar da, Kırالیçeye göre, yapacaklarının tersini yapıyorlar.

KIRAL. — Sebep nedir ki, Laertes, isyanın böyle dev heybetinde? Bırakın onu Gertrude,¹⁴² şahsımız için korkunuz olmasın: kırılları öyle bir kudsilik çevirmiştir ki hiyanet niyetine sade göz uciyle bakar, gerçekleştirmeye pek yanaşmaz.¹⁴³ Söyle bakalım Laertes, neye böyle öfkelisin? Bırakın onu Gertrude. Söyle be adam.

LAERTES. — Babam nerede?

KIRAL. — Öldü.

KIRALIÇE. — Ama o öldürmedi.

KIRAL. — Bırakın ne soracağı varsa sorsun.

LAERTES. — Nasıl oldu da öldü? Aldatılmaya gelmem. Sadakatin cehenneme kadar yolu var! Yeminleri şeytan alsın! Vicdanın sesini dinlemek de, Tanrıya boyun eğmek de esfelissafiline gitsin! Lânete uğramaktan korkum yok. O hale geldim ki bu dünya da umurumda değil, öteki dünya da. Ne olursa olsun; yalnız, babamın öcünü muhakkak alacağım.

KIRAL. — Seni bundan alıkoyacak var mı?

LAERTES. — İradem; yoksa bütün dünya vız gelir. Elimdeki imkânlarla gelince, onları öyle iyi kullanacağım ki, azken çok iş görecekler.

¹⁴² Kırallıca ortaya atılmış, Kırallıca bir şey yapar korkusuyla Laertes'in koluna asılmış olacaktır.

¹⁴³ Birçok tefsircilerin işaret ettiği üzere, Claudius'un da kendine göre kırallıca bir tarafı vardır; büsbütün de Hamlet'in tarif ettiği gibi değildir.

KIRAL. — İyi Laertes, sevgili babanızın nasıl öldürüldüğünü meydana çıkarmak istiyorsanız, acaba kumarda kazananı kaybedeni araştırmadan paraya atılanlar gibi, sizin intikamınız da dostu düşmanı gözetmemek kararında mı?

LAERTES. — Hayır, sade düşmanlarını.

KIRAL. — Öyle ise onların kim olduğunu bilmek ister misiniz?

LAERTES. — Babamın iyi dostlarına kollarımı böyle açarım; şefkatinden canını veren pelikanlar gibi¹⁴⁴ onları kendi kanımla beslerim.

KIRAL. — Hah, şimdi hayırlı bir evlât, mert bir asil oğlu gibi konuşuyorsun. Göze gün ışığı ne kadar aşikârsa sen de o kadar açıkça anlıyacaksın ki hem babanın ölümünde benim bir suçum yoktur, hem de bu ölüme çok üzülüyorum.

DANİMARKALILAR, içerden. — Bırakın girsin.

LAERTES. — Ne var, bu gürültü nedir?

(Ophelia tekrar girer.)

Ey humma, beynimi kurut! Ey zehir gibi tuzlu yaşlar, gözlerimi yakın, kör edin! Yemin ederim ki senin cinnetin ağırlığınca, terazide bizim kefe yatıncaya kadar ödenecek. Ah mayıs gülü, sevgili kız, iyi kalbli kardeşim, tatlı Ophelia! Tanrılar! Nasıl oluyor da genç

¹⁴⁴ Sözde pelikan göğsünü gagasıyle delip yavrularını kendi kaniyle beslermiş.

bir kızın aklı ihtiyar bir adamın hayatı kadar fâni oluyor. Tabiat sevince ince düşünüyor, ince düşününce de sevgilisinin ardından kıymetli bir hâtıra gönderiyor¹⁴⁵.

*Onu tabutta yüzü apaçık götürdüler;
Ah aman vay! Ah aman vay!
Mezarına sel gibi göz yaşları döktüler...
Güle güle, benim kuşum!*

LAERTES. — Aklın başında olup da öc almaya kandırmak isteseydin, bu kadar tesirli olamazdın.

OPHELIA. — Siz,

*Gel aşağı aşağı,
Al yârimi aşağı,*

diyeceksiniz. Bu havaya çıkrık ne de uyuyor! Efendisinin kızını baştan çıkaran hiyanet kâhya.¹⁴⁶

LAERTES. — Bu saçma sözler özlü sözlerden beter.

OPHELIA. — Alın size biber otu, hâtıra demektir. Ne olur, sevgilim, hatıranızdan çıkarmayın. Şu hercaileri de alın, düşünce çiçeğidir.

LAERTES. — Cinnetin verdiği bir ders: düşünce ile hâtıra denk düşüyor.

¹⁴⁵ İnsan sevdiğinin ardından en kıymetli nesi varsa onu feda etmek ister. Ophelia da babasının ardından aklını göndermiştir.

¹⁴⁶ Böyle bir halk türküsü bulunamamıştır.

OPHELIA. — İşte size rezne ,küpe çiçekleri. Size sedef otu, biraz da bana.¹⁴⁷ Buna pazar günleri kerem otu da denir. Ama siz kendinizinkini başka türlü takmalısınız. İşte bir papatya. Size biraz menekşe verecektim¹⁴⁸ ama babam öldüğü vakit hepsi soldular. Diyorlar ki sonu iyi gelmiş... (*Şarkı söyler.*)

Bütün zevkim civan Robin.

LAERTES. — Bu haliyle üzüntüyü de, derdi de, ıstırabı hattâ cehennemi de sevimli gösteriyor, şirin ediyor.

OPHELIA, *şarkı söyler.* —

Demek ki gelmiyecek?

Demek ki gelmiyecek?

Öldü o, gelmek nerde!

Gidip uzan, öl sen de.

Bir daha gelmiyecek.

Sakal süt beyazı,

İpek gibi saçları.

Gitti bir kere gitti,

Boş göz yaşı bizimki.

Tanrım ruhuna acı!

Dini bütün olanların hepsinin ruhuna da Yarabbî. Tanrıya emanet olun. (*Çıkar.*)

¹⁴⁷ Hatıra ve düşüncenin remzi olan çiçekler Laertes'e, dalkavukluğun remzi olan rezne ile aldatılan kocaların remzi küpe Kıralla, keder ve pişmanlığın remzi de Kıraliçeye verilmiş olacaktır. Kimi tefsircilere göre bu çiçekler Ophelia'nın elindedir; kimisine göre de kız hayalinden verir.

¹⁴⁸ Vefanın remzi olan menekşeyi Ophelia, bazılarına göre Horatio'ya verecektir.

LAERTES. — Şunu görüyorsun ya, Tanrım?

KIRAL. — Laertes, kederini paylaşmak isterim, yoksa benden hakkım olan bir şeyi esirgemiş olursun. Yalnız, bir tarafa çekilelim; en akıllı başında dostlarından kimleri istersen seç, olanları dinlesinler, sonra aramızda hakemlik etsinler. Eğer bizi, doğrudan doğruya yahut el altından olsun, bu işe karışmış bulurlarsa sana tazminat olarak hükümdarlığımızı, tacımızı, canımızı, bizimdir dediğimiz her şeyimizi veririz. Ama öyle bulamazlarsa sabır gösterip sözümüzden çıkarmayı kabul edin; biz de gönlünüzü rahata erdirmek için elbirliğiyle çalışırız.

LAERTES. — Öyle olsun. Ölüşü; gizlice gömülüştü; mezarında zafer hâtıralarının, silâhlarının, armalı kalkanlarının hiçbirinin bulunmayışı;¹⁴⁹ mertebesine göre bir âyin, usulünce bir merasim yapılmayışı hakkını istemek için gökten yere öylesine haykırıyor ki bunun hesabını sormak boynuma borçtur.

KIRAL. — Soracaksınız da. Sonra suç nerede bulunursa oraya adaletin büyük kılıcı insin. Rica ederim, benimle beraber gelin.

(Çıkarlar.)

¹⁴⁹ Soylu kişilerin mezarlarına miğferleri, kılıçları, zırh takımları, üzerine hususi olarak aramalarının resmi yapılmış kalkanları konurdu.

SAHNE VI

Şatoda bir başka oda.

Horatio ile hizmetkâr girer.

HORATIO. — Benimle konuşmak isteyen bu adamlar nenin nesi?

HİZMETKÂR. — Denizci adamlar, efendim. Sizze mektup getirdiklerini söylüyorlar.

HORATIO. — Gelsinler.

(Hizmetkâr çıkar.)

Eğer bana haber gönderen efendimiz Hamlet değilse dünyada başka kim olur bilmem.

(Gemiciler girer.)

BİRİNCİ GEMİCİ. — Tanrının eli üstünüzden eksik olmasın, efendim.

HORATIO. — Senin üstünden de eksik olmasın.

BİRİNCİ GEMİCİ. — Dilerse eksik etmez, efendim. İşte size bir mektup, efendim; İngiltere'ye gitmekte olan elçiden geliyor ama eğer adınız, bana söylendiği gibi Horatia ise.

HORATIO, okur. —

“Horatio, şu mektubu gözden geçirdikten sonra bir yolunu bul da bu adamlar Kıralkı görsünler: ona mektup getiriyorlar. Denize açılalı iki gün olmadan pe-

şimize cenk için hazırlığı mükemmel bir korsan gemisi düştü. Yelkenlimizin pek ağır ilerlediğini görünce, kahramanlık takınmak zorunda kaldık. Rampa ettiğimiz sırada ben onların gemisine geçtim. O anda bizim gemiden kurtulup ayrıldılar; böylece ben tek başıma ellerine esir düştüm. Bana merhametli hırsızlar gibi muamele ettiler; ama ezbere iş görmüyorlar, ben de karşılık olarak onlara bir iyilik etmek zorundayım. Gönderdiğim mektuplar Kırالا verilsin; sen de ölümden kaçır gibi son süratle benim yanıma gel. Kulağına söyleyecek öyle şeylerim var ki duyunca dilin tutulacak; yine de bunlar asıl meselenin yanında hiç kalmır. Bu dost adamlar seni benim bulunduğum yere getirirler. Rosencrantz ile Guildenstern İngiltere'ye doğru yollarına devam ediyorlar. Onların hakkında sana söyleyecek çok şeyim var. Hoşça kal.

*Senin olduğunu bildiğin
Hamlet."*

Gelin, şu mektuplarınızı vermeniz için size yol göstereyim. Bu işi elverdiği kadar tez bitirin ki beni, bu mektupları kendisinden aldığınız adamın yanına götüresiniz.

(Çıkarlar.)

SAHNE VII

Şatoda bir başka oda.

Kıralla Laertes girer.

KIRAL. — Artık vicdanınız beni temize çıkarmalı, siz de beni göğsünüze dost olarak basmalısınız: kendi kulağınızla duyup öğrendiniz ki, asıl babanızı öldüren adam benim hayatıma kastetmişti.

LAERTES. — Açıkça belli oluyor. Yalnız, bana söyler misiniz: selâmetiniz, muhakemeniz velhasıl her şey şiddetle lüzum gösterdiği halde, bu kadar canice işlenen ve ölüm cezasını hak eden bu kötülüklere niçin karşı koymadınız?

KIRAL. — A, bunun iki hususi sebebi var; size belki esassız görünebilir; ama bence mühimdir. Anne-si olan Kırالیçe onu canı gibi sever; bana gelince: bir meziyet mi saymalı yoksa bir dert mi, bilmiyorum ama, Gertrude'a öyle candan, öyle gönülden bağlıyım ki, nasıl her yıldız kendi halkasında dönerse ben de öyleyim. onusuz edemem. Açıkça hesap soramayışımın ikinci sebebi de, halktan olanların ona beslediği büyük sevgidir. Onun bütün kusurlarını muhabbetlerinde yıkıyor, odunu taş a çeviren kaynak gibi, delice işlerini ince hareketler suretinde göstermek istiyorlar¹⁵⁰. Öyle

¹⁵⁰ Shakespeare'in kasabasından uzak olmıyan bir yerde odunu taşıtıran bir kaplıca varmış Böyle sular cisimlere nasıl mahiyetlerini değıştirtiyorlarsa öylece halkın sevgisi de Hamlet'in kusurlarını kusur olmaktan çıkarıyor; çılgınlıklarını akıllıca hareketler olarak tefsir ediyor.

ki, bu derece sert rüzgârlara göre pek yumuşak bir ağaçtan yapılmış olan oklarım atılsalar da nişan aldığım hedefe varamıyacak, yine kendi yayıma döneceklerdi.

LAERTES. — Demek ki, böylece ben asıl bir baba kaybettim; geçip gitmiş günleri övmekte bir şey varsa, mükemmelliği bütün devrine ulu orta meydan okuyacak değerde olan bir kızkardeş de çileden çıkıp perişan oldu. Ama intikamımı almak zamanı gelecek.

KIRAL. — Bunun için üzülüp uykunuzu kaçırmayın. Tehlikeyi ta burnumuzun dibine gelmeye bırakıp eğlence sanacak kadar kayıtsız ve düşüncesiz yaratılmış olduğumuzu aklınıza getirmeyin sakın. Yakında daha çok şey öğreneceksiniz¹⁵¹. Babanızı severdim, özümüzü de severiz; zannederim bu sevgi de size anlatacaktır ki...

(*Bir haberci girer.*)

Ne var, ne haber?

HABERCI. — Hamlet'ten mektup, efendimiz. Bunlar haşmetlinize; bu da Kırالیçeye.

KIRAL. — Hamlet'ten ha! Kim getirdi bunları?

HABERCI. — Gemiciler getirmiş, efendimiz; ben kendilerini görmedim. Mektupları bana Claudio verdi; o da, onları buraya getiren adamdan almış.

¹⁵¹ Kırılın hesapları doğru çıksaydı, Laertes'in çok geçmeden öğreneceği şey Hamlet'in ölümü olcaktı (bak: perde V, sahne II; sayfa 189).

KIRAL. — Laertes, mektuplarda ne var siz de öğreneceksiniz. Bizi yalnız bırak.

(Haberci çıkar. Kiral okur.)

“Asaletli ve şevketli efendim, malûmunuz olsun ki, ülkenize çırpıplak ayak basmış bulunuyorum. Yarın haşmetli bakışlarınız karşısında başımı kaldırmak müsaadesini istirham edeceğim. O vakit, bu hususta affınızı diledikten sonra, hem ani hem çok garip düşen bu dönüşümün sebebini arzederim.

Hamlet.”

Bu ne demek ki? Ötekilerin hepsi de dönmüşler mi? Yoksa bu bir oyun mu, ortada böyle bir şey yok mu?

LARTES. — Yazıyı tanıyor musunuz?

KIRAL. — Hamlet’in yazısı “Çırpıplak!” Sonradan şuraya ilâve etmiş. “Tek başıma” diyor. Bana bir akıl öğretebilir misiniz?

LAERTES. — Bende şaşırdım kaldım, efendimiz. Ama bırakın gelsin Onunla yüzleşip “sen böyle ettin!” demek fırsatını bulacağımı düşündükçe dertli gönlüm ferahlıyor.

KIRAL. — Eğer öyleyse, Laertes — nasıl öyle olur ki? Ama nasıl başka türlü olur?¹⁵² — benim sözümle hareket edecek misiniz?

LAERTES. — Evet efendimiz; ama barışmaya zorlamamanız şartıyla.

¹⁵² Yani, Kiral “Hamlet sahiden geliyorsa” dedikten sonra “ama nasıl olabilir, ben o kadar tedbir almıştım” diyor, fakat elindeki mektuba bakınca “başka türlü olamaz; herhalde geliyor, olacak” hükmüne varıyor.

KIRAL. — Kendi kendine barışmanı zorlıyacağım. Eğer yolundan şaşıp döndüyse, bir daha da gitmeyecekse, onu, zihnimde artık iyice tasarladığım bir işe kıskırtırım; bundan, ne yapsa sağ çıkmaz. Hem ölümlü de hiç şüphe uyandırmıyacaktır; annesi bile hile yok sanacak, kaza oldu zannedecektir.

LAERTES. — Efendimiz, emrinizi dinlemeye hazırım. Hem bu işe benim vasıta olmamı uygun getirebilerseniz daha sevinirim.

KIRAL. — Uygun geliyor da. Memleketten ayrıldığınızdan beri sık sık, hem Hamlet'in de yanında, adınız geçti; çok usta olduğunuz bir hünerden bahsedildi. Bence bu en değersiz meziyetlerinizden biri ama, ötekilerin hattâ hepsi birden Hamlet'te bunun kadar haset uyandırmadı.

LAERTES. — Hangi meziyet bu, efendimiz?

KIRAL. — Sadece delikanlılık çağının bir süsü, ama lüzumsuz da değil; çünkü, nasıl yaşı ilerlemiş olanlara sıhhatlerini koruduklarını ve ciddi olduklarını gösteren ağır elbiseler samur kürkler yaraşırsa, gençlere de korunmayı tasa etmiyen hafif bir kıyafet yaraşır. İki ay önce Normandia'lı bir adam buradaydı. Onlara karşı harbettim de kendim gördüm, onun için bilirim Fransızlar iyi binicidirler. Ama bu yiğidin biniciliğinde bir sihirbazlık vardı eyere yapıştı da atına insanı hayrete salan cambazlıklar yaptırdı; küheylâniyle tek bir vücut olmuş, onun tabiatını yarı yarıya paylaşmış gibiydi. Umduğumdan o kadar üstün çıktı ki, benim düşünüp uydurduğum bütün ustalıklar onun başardığı ustalıklar yanında silik kaldı.

LAERTES. — Bu adam Normandia'lıydı, öyle mi?

KIRAL. — Normandia'lı

LAERTES. — Muhakkak Lamord'dur.

KIRAL. — Ta kendisi.

LAERTES. — Çok iyi tanırım; bütün memleketin şanı şerefidir.

KIRAL. — Sizin hakkınızdaki fikirlerini gizlemekten açıkça anlattı: korunma sanatındaki ustalık ve çevikliğiniz, hele meç kullanışınızı öyle methetti ki karşınıza sizinle boy ölçüşebilecek biri çıksa seyrine doyum olmayacağını söyledi. Sizinle karşı karşıya getirilirse kendi memleketinin meç ustalarında ileri geri hareket çabukluğu, göz keskinliği olmadığına yemin etti. Efendim, onun bu ifadesi Hamlet'in hasedini öyle kabarttı ki, boy ölçüşebilmesi için sizin hemen Fransa'dan gelmenizi dileyip rica etmekten kendini alamadı. Şimdi, bunu vesile edip...

LAERTES. — Vesile edip ne yapacağız, efendimiz?

KIRAL. — Laertes, babanızı sever miydiniz? Yoksa kederiniz bir resim mi, kalbi çarpmıyan bir yüz mü?

LAERTES. — Bunu niçin soruyorsunuz?

KIRAL. — Babanızı sevmediğinizi zannettiğim için değil; ama sevginin zamana dayandığını bildiğim kıvılcım ve ateşinin zamana uyduğunu nice tecrübelerle gördüğüm için. Sevgi alevinin de içinde onun kuvvetini kesen bir çeşit fitil vardır. Hiçbir şey, değişmeksizin aynı olgunluğu muhafaza edemez; çünkü

âyilik de fazla kanlanıp canlanınca kendine kurban gider. Yapmak istediğimizi anında yapmalıyız; çünkü şu “istek” denen şey ne kadar dil, ne kadar el, ne kadar tesadüf varsa¹⁵³ o kadar değişir, azalır, gecikir. O zaman şu “yapmalıyız” denen şey de insanı ferahlatırken içini acıtan müsrif bir ah çekişe benzer. Ama derdimizin esasına gelelim: Hamlet geri dönüyor. Babanızın oğlu olduğunuzu sözle değil, işle göstermek için ne yapmaya niyetleniyorsunuz?

LAERTES. — Kilisede gırtlığını kesmeye .

KIRAL. — Gerçekten, cinayet işliyen hiçbir yer barındırmamalı¹⁵⁴; intikamın sınırları olmamalı. Ama, iyi Laertes, gelin siz şöyle yapın, odanızdan çıkmayın. Hamlet döndüğü vakit sizin memlekete geldiğinizi öğrenir. Ustalığınızı methetmekle vazifelendireceğimiz adamlar, o Fransızın size yakıştırdığı mahareti iki misli överler; sonunda, kısacası sizi karşılaştırıp bahse girişirler. Hamlet’in araştırma huyu yoktur, hileden uzak açık bir kalbi vardır, onun için meçleri muayene etmiyecektir. Öyle ki, siz kolaylıkla yahut ufak bir el çabukluğu ile ucu düğmesiz bir meç seçersiniz¹⁵⁵; deneme hamlelerinizden birinde ona babanızın hesabını ödetirsiniz.

¹⁵³ İstediklerimizi her dil tenkideder, her el önler, her tesadüf başka bir yola çevirir; böylece, başlangıçtaki şekilleriyle bir türlü gerçekleşemezler.

¹⁵⁴ Dinî binalara sığınan suçlular Tanrının himayesinde sayılır ve yakalanamazlardı.

¹⁵⁵ Meçlerin uçları, oynayanlar birbirini yaralamasın diye, yuvarlak başlıklarla körleştirilir.

LAERTES. — Bunu yaparım. Hem bu maksat için kılıcımı da zehirliyeceğim. Yalancı hekimin birinden bir yağ satın aldım, zehiri o kadar kuvvetli ki, ona bir kere batırılan bıçak insanın bir yerini sıyrıp kanattı mı, isterse dünyada şifalı ne kadar nebat varsa hepsinden birer parça alınarak hazırlanmış en^e bulunmaz merhem olsun, o insanı ölümden kurtaramaz. Kılıcımın ucuna biraz bu merhemden sürerim, Hamlet'i hafifçe bile yaralسام ölümü muhakkaktır.

KIRAL. — Bu işi daha etraflı düşünelim. Oyunumuza denk düşecek zamanı da imkânları da hesaplalım. Eğer bu iş başırlamıyacaksa, beceremezsek niyetimiz belli olacaksa ona hiç girişmiyelim daha iyi. Bunun için o tasavvurun ardısıra bir ikincisi hazır bulunmalı ki, işe bu yaramazsa o yarasın. Durun bakayım! Her ikinizin de hüneri üstüne büyük bir bahse gireceğiz. Buldum! Döğüşürken hararet basıp susayacaksınız, — buna göre darbelerinizin daha şiddetli olmasına bakın, — Hamlet içecek bir şey istediği zaman verilmek üzere ben de daha önceden bir tas içki hazırlatmış bulunurum. Sizin zehirli darbenizden rasgele kurtulsa bile bu içkiye dudakları değer değmez istediğimiz yerine gelmiş olur. Durun ama! Bu gürültü nedir?

(*Kıraliçe girer.*)

Ne var, tatlı Kıraliçem!

KIRALIÇE. — Bir felâketin peşinden bir başkası, hiç ara vermeden geliyorlar. Kızkardeşiniz boğulmuş, Laertes.

LAERTES. — Boğulmuş mu ha! Aman, nerede?

KIRALİÇE. — Irmağın üstüne sarkmış bir söğüt ağacı vardır, gümüş yaprakları suda akseder. Ophelia oraya düğün çiçeklerinden, ısırganlardan, papatyalar-dan, sözünü sakınmaz çobanları daha kaba bir isim taktığı fakat uslu kızlarımızın ölü parmağı dediği sa-lep çiçeklerinden yapılma garip çelenklerle gelmiş. Çi-çekli tacını sarkan dallardan birine takmak için ağaca tırmanırken merhametsiz bir dal kırılıvermiş; çiçekli çelenkleri de kendi de ağılıyan ırmağa düşmüşler. El-biseleri kabarıp açılarak onu, su perileri gibi, bir za-man su üstünde tutmuş. Bu sırada, içinde bulunduğu tehlikenin farkında değilmiş yahut suda doğmuş da ona alışık bir mahlûkmuş gibi hep eski şarkılardan parçalar söyleyip duruyormuş. Ama çok geçmeden üs-tündekiler iyice ıslanıp ağırlaşarak zavallılığı, tatlı şar-kısının ortasında kesip çamurdan mezarına sürükle-mişler.

LAERTES. — Eyvah, demek boğuldu ha!

KIRALİÇE. — Boğuldu ya, boğuldu.

LAERTES. — Suya çoktan kandın, zavallı Ophelia. Onun için gözyaşlarımı tutayım diyorum; ama yaradılışımız böyle. İstendiği kadar ayıp bilinsin, tabi-at hükmünü icra ediyor. Bu gözyaşları dindikten sonra bende artık anamdan bir şey kalmıyacak¹⁵⁶. Elveda,

¹⁵⁶ Laertes bir kere gözyaşlarını dindirdikten sonra insana anasından gelen şefkat, merhamet gibi hisleri unutacaktır.

efendimiz. Alev almaya hazır ateşli sözlerim var ama, bu çılgınca gözyaşları söndürüyor.

KIRAL. — Peşinden gidelim Gertrude. Öfkesini yatıştırıncaya kadar bilseniz ne kadar uğraşmıştım!¹⁵⁷ Bu hâdisenin onu şimdi tekrar ateşlendirmesinden korkuyorum. Onun için peşinden gidelim.

(Çıkarlar.)

¹⁵⁷ Kırıl öyle bir şey yapmış değildir. Tersine, Laertes'in intikam arzusunu körüklemiştir.

PERDE V

SAHNE I

Bir mezarlık.

Ellerinde kazma küreklerle iki soytarı girerler.

BİRİNCİ SOYTARI. — Hayatına kendi eliyle son veren bir kadını Hristiyan usulü mü gömecekler?¹⁵⁸

İKİNCİ SOYTARI. — Sana evet diyorum. Onun için mezarını geciktirmeden kaz. Ölümü hakkında tahkikat yapan memur Hristiyan usulü gömülür demiş.

BİRİNCİ SOYTARI. — Kendini kurtarmaya çalışırken boğulmadıysa böyle bir hüküm verilir mi hiç?¹⁵⁹

İKİNCİ SOYTARI. — İyi ya, öyleymiş zaten.

BİRİNCİ SOYTARI. — “Taammüden”¹⁶⁰ olmak

¹⁵⁸ İntihar edenler Tanrıya karşı gelmiş sayıldıkları için Hristiyan mezarlıkları dışına, papaz tarafından takdis edilmemiş bir mezara gömülürlerdi.

¹⁵⁹ Cenazenin Hristiyan merasimiyle gömülebilmesi için kendini bile bile boğulmaya bırakmış bir insana değil, kurtulmak için çalışmasına rağmen boğulmuş bir insana ait olması lâzım geldiğine göre bu cenazeye merasim yapılamaz.

¹⁶⁰ İhtiyar soytarı hukuk deyimlerini kullanmaktan hoşlandığı halde doğrusunun yanlışının farkında değildir: “kazaen” diyeceğine aksini diyor.

lâzım, başkası olamaz. Çünkü asıl mesele şu: eğer ben kendimi bile bile suda boğarsam bu bir fiil demektir. Bir fiilin ise üç kısmı vardır: davranmak, yapmak, tamamlamak. Binaberin bu kadın kendini bile bile suya atıp boğdu.

İKİNCİ SOYTARI. — Yok ama, biraz beni dinle, kazmacı ihtiyar...

BİRİNCİ SOYTARI. — Müsaade et. Su şurada; adam da şurada duruyor; âlâ. Eğer adam suya gidip boğulursa, kastı olsun olmasın kendisini boğmuş sayılır. Bunu aklında tut. Ama su ona doğru gelir de boğulursa kendini boğmuş sayılmaz. Binaberin ölümünden kendi suçlu olmıyan insan hayatını sona erdirmiş sayılmaz.

İKİNCİ SOYTARI. — Ama kanun böyle mi diyor?

BİRİNCİ SOYTARI. — Elbette ya; tahkikat memurunun kanunu bu.

İKİNCİ SOYTARI. — Ben sana doğrusunu söyleyeyim mi? Eğer bu kadın asıl soydan olmasaydı dünyada Hıristiyan mezarlığına gömülmezdi.

BİRİNCİ SOYTARI. — Bak, o sözünde haklısın. Bu dünyada kibar takımının kendilerini asmasını yahut boğmasını cezasız bırakıp dindaşlarını bırakmamak içler acısı bir hal. Hadi bakalım. kürek başına. Bahçıvanlar, lâğımçılar, bir de mezar kazıcılar kadar eski kibar dünyada bulunmaz: Hazreti Âdem'in mesleğini yaşatan onlar.

İKİNCİ SOYTARI. — O da kibar kişi mi imiş?¹⁶¹

BİRİNCİ SOYTARI. — Demir kollu ilk insan oydu¹⁶².

İKİNCİ SOYTARI. — Canım, demir kol nereden bulacaktı?

BİRİNCİ SOYTARI. — Ne, sen kâfir misin? İncili okuyor da anlamıyor musun? İncil diyor ki, Âdem toprağı kazmış. Kolu olmasa nasıl kazardı? Sana bir sual daha soracağım: doğru dürüst cevap veremezsen, git kendini...

İKİNCİ SOYTARI. — Hadi bakalım.

BİRİNCİ SOYTARI. — Duvarcıdan da, tersine bir sual daha soracağım: doğru dürüst cevap veremezsen, git kendini...

İKİNCİ SOYTARI. — Darağacı diken adam. Çünkü çatığı o çatı binlerce kişinin başını yer de yine sapasağlam kalır.

BİRİNCİ SOYTARI. — Akıllıymışsın, hoşuma gitti. Darağacı uygun geldi, ama nasıl oluyor da geliyor? Kötülük edenlere uygun geliyor. Ama darağacının yapısı kiliseden daha sağlamdır demekle iyi etmedin. Binaberin darağacı sana uygun gelecek. Bir daha dene bakalım.

¹⁶¹ Armalar üzerine yazılmış bazı kitaplarda en eski arma işareti olarak Âdemin kazması gösteriliyor.

¹⁶² İhtiyar soytarı kelime oyunundan hoşlandığı için *kol* kelimesini insanın uzvu mânasına olduğu gibi âlet sapı mânasına da kullanıyor; arkadaşını şaşırtmış oluyor.

İKİNCİ SOYTARI. — “Duvarcıdan da, tersane-işçisinden de, dülgerden de sağlam iş çıkaran kimdir?”

BİRİNCİ SOYTARI. — Evet, bil bunu, yat aşağı.

İKİNCİ SOYTARI. — Dur, inan olsun bileceğim.

BİRİNCİ SOYTARI. — Hadi öyleyse.

İKİNCİ SOYTARI. — Hay aksi şeytan, bilemiyeciğim.

(Geriden Hamlet ile Horatio girerler.)

BİRİNCİ SOYTARI. — Yeter, kafanı boşuna patlatma. İnsanın eşiği tembel olduktan sonra istediği kadar dövün, hızlı gitmez ki. Bir daha sana bu suali sorarlarsa “Mezarıcı” diye cevap ver: onun yaptığı ev kıyamet gününe kadar dayanır. Haydi Yaughan’a¹⁶³ kadar git de bana bir testi içki getir.

(İkinci soytarı çıkar. Birinci soytara hem kazar, hem de şarkı söyler.)

*Gençliğimde sevdimdi ben sevdimdi,
Doğrusu bu, sevmeyi hoş buldumdu.
Zamanımı hoş geçirmek ümidi
Varsa ancak bunda vardır derdim hey!*

HAMLET. — Bu adamın gördüğü işe hiç aldırış ettiği yok mu ki mezar kazarken böyle şarkı söylüyor?

HORATIO. — Alışkanlık onu kayıtsız etmiştir.

HAMLET. — Sahiden öyle: az iş gören el daha hassas olur.

¹⁶³ Bu, ad, belki de, günün rağbette meyhanecilerinden birinin adıydı.

BİRİNCİ SOYTARI, şarkı söyler. —

İhtiyarlık, harsızlama, sokulup

Pençesiyle kısıkvrak tuttu beni.

Attı içerlere denizde bulup.

O seven ben başka bir bendi sanki.

(Mezardan dışarı bir kafatası fırlatır.)

HAMLET. — Bir zamanlar şu kafatasının bir dili vardı, şarkı da söyleyebilirdi. Herif onu nasıl da yere vuruyor, sanki ilk cinayeti işliyen kaatilin elindeki çene kemiğiymiş¹⁶⁴ gibi! Belki de şimdi bu eşek herifin teptiği, vaktiyle Tanrıyı bile atlamaya kalkan bir dala-verecinin kafasıdır; olmaz mı?

HORATIO. — Belki de, efendimiz!

HAMLET. — Yahut “Gün aydın tatlı efendimiz! Nasılsınız şeker efendimiz?” diyebilen bir saray adamının da olabilir. Yahut, kendisine versin diye içi giderek, falan beyin atını metheden filân bey de olması mümkündür.

HORATIO. — Evet, efendimiz.

HAMLET. — Ya, öyle. Ama şimdi sahibi kurtlar. Çenesi düşmüş, tası da bir mezarcının küreğiyle oradan oraya çarpılıyor. Eğer biz de görüp ibret alacak göz olsa bu değişiş yaman bir değişiş! Bu kemikler, sonra onlarla kaydırak oynasın diye mi bakılıp büyütüldü? Düşündükçe kendi kemiklerim sızlıyor.

¹⁶⁴ Sözde Kabil kardeşi Habil'i bir eşeğin çene kemiğiyle öldürmüş.

BİRİNCİ SOYTARI, şarkı söyler. —

Bir kazma, bir kürek, bir de kürek,

Üste bir de kefenlik bez olursa,

Bir de çukur rahatça gömülecek,

Bu deminde insana yetmez mi ki?

(Bir kafatası daha fırlatır.)

HAMLET. — Bir tane daha. Neden bu kafa da bir dâva vekilinin kafası olmasın? Kelime oyunları, söz oyunları, dâvaları, mülk şartları, perendebazlıkları şimdi nerede acaba? Kafasına bu kaba herifin pis bir kürekle vurmasına nasıl razı oluyor? Hmm! Bu adam sağlığında belki de çok mülk sahibiydi; ilâmları, senetleri, temlikhaneleri, kefilli hüccetleri, ferağ ve intikal kâğıtları vardı. Temliknamelerinin kazandırdığı mülk, ferağ kâğıtlarının kazandırdığı hak o hile dolu kafatasının toz toprakla dolması mı? Hem de çifter çifter olan kefilleri, ona, eni boyu iki nüsha hüccetinkini geçmiyen bir araziden fazlası için kefil olmazlar mı? Bıraktığı arazinin tapuları bile bu kutuya güç sığar; sahiplerinin nasibi de o kadar mı?

HORATIO. — Bir zerre bile fazla değil, efendimiz.

HAMLET. — Parşömen koyun derisinden yapılır, değil mi?

HORATIO. — Evet, efendimiz; ama dana derisinden de yapılır.

HAMLET. — Emniyeti onda arıyanların kendileri de koyundur, danadır¹⁶⁵. Şu adamla konuşacağım. Bu mezar kimin mezarı, aslan?

BİRİNCİ SOYTARI. — Benim, efendim.

(Şarkı söyler.)

Bir de çukur rahatça gömülecek,

Bu deminde insana yetmez mi ki?

HAMLET. — Herhalde senin olacak, çünkü içindesin.

BİRİNCİ SOYTARI. — Siz dışındasınız, efendim, onun için sizin olmasa gerek. Bana gelince, içinde yatıyorum ama gene benim.

HAMLET. — Mademki içindesin, yatıyorsun sayılır, hem de kendinin olduğunu söylüyorsun. Halbuki burası ölümler içindir, diriler için değil. Buna göre yalan söylüyorsun.

BİRİNCİ SOYTARI. — Mezar içinde söylenmiş yalandan ne çıkar; gömüveririm.

HAMLET. — Kazdığın mezara gömülecek olan adam kim?

BİRİNCİ SOYTARI. — Adam değil efendim.

HAMLET. — Peki, gömülecek olan kadın kim?

BİRİNCİ SOYTARI. — Kadın da değil efendim.

HAMLET. — E, kim gömülecek?

BİRİNCİ SOYTARI. — Sağlığında kadın olan biri, efendim; ama Tanrı rahmet eylesin öldü.

¹⁶⁵ Senetler bu cins dayanıklı kâğıtlara yazılmakla sahipleri tarafından sözde emniyete alınmış oluyor. Halbuki asıl bu sahiplerin kendileri emniyette değiller, çünkü ölümlüdürler. Onun için senetlere filân kıymet vermekle aptallık ediyorlar.

HAMLET. — Bu herif sözüne ne kadar da titiz! Onunla hesaplı konuşmalı, müphem bir şey söylersek hakkımızdan gelecek. Vallahi şu üç senedir bakıyorum da, âlem öyle inceldi ki nerdeyse köylü sarayliyle bir adım atacak. Ne kadar zamandır mezar kazıcılık ediyorsun?

BİRİNCİ SOYTARI. — Tam eski kiralımız Hamlet Fortinbras'ı yendiği gün bu işe başlamıştım.

HAMLET. — O günden beri ne kadar geçti?

BİRİNCİ SOYTARI. — Bunu bilmiyor musunuz? Kim olsa bilir: genç Hamlet o gün doğmuştu. Hani deli olup da İngiltere'ye gönderilen Hamlet.

HAMLET. — Ha, evet. İngiltere'ye neye gönderildi?

BİRİNCİ SOYTARI. — Niye olacak, delirdi de ondan. Orada akıllanacak. Ama akıllanmasa da zarar etmez.

HAMLET. — Neden?

BİRİNCİ SOYTARI. — Orda kimse farkına varmaz, herkes onun kadar delidir.

HAMLET. — Nasıl oldu da delirdi?

BİRİNCİ SOYTARI. — Pek garip bir şekilde diyorlar.

HAMLET. — Nasıl "Garip bir şekilde?"

BİRİNCİ SOYTARI. — Nasıl olacak, aklını kaçırmış?

HAMLET. — Nerden olmuş da kaçmış?

BİRİNCİ SOYTARI. — Nereden olacak, Danimarka'dan. Çocukluğumdan beri otuz sene oldu burada mezarcılık ederim.

HAMLET. — Bir insan toprakta çürümeden ne kadar zaman kahr?

BİRİNCİ SOYTARI. — Doğrusu, son zamanlarda elimize frengiden öyle delik deşik ölüler geliyor ki gömmek zahmetine değmez. Eğer böyle, önceden çürümüşlerden değilse sekiz dokuz sene dayanır. Bir debağ dokuz sene dayanır.

HAMLET. — Neden o ötekilerden daha çok dayanıyor?

BİRİNCİ SOYTARI. — Neden olacak efendim, mesleği icabı derisi öyle tabaklanmıştı ki uzun zaman su geçirmez. Köpoğlusu ölüleri kokutan şeylerin başı da şudur. Al sana bir kafa. Bu kafa yirmi üç senedir toprakta.

HAMLET. — Kimin kafasıydı?

BİRİNCİ SOYTARI. — Sahibi köpoğlunun biriydi. Kimin dersiniz?

HAMLET. — Ben ne bileyim?

BİRİNCİ SOYTARI. — Delinin dik âlâsı oydu işte! Bir kere, başımdan aşağı bir şişe Ren şarabı dökmüştü. Bu kafa özbeöz Yorick'in kafasıydı efendim, Kırılın maskarasının.

HAMLET. — Bu mu?

BİRİNCİ SOYTARI. — O, ya.

HAMLET. — Bakayım. *Kafatasını alır.*) Vah zavallı Yorick! Onu tanırdım Horatio; fevkalâde hoş bir adamdı. Kaç kereler beni sırtında taşımıştı. Halbuki şimdi bana ne iğrenç geliyor! Ona baktıkça midem bulanıyor. Şurasında kim bilir kaç kere öptüğüm dudakları vardı. Nerde şimdi o lâtifelerin, o oyunların, o şarkıların? Nerde sofrayı kırıp geçiren o şakaların? Bir tanesi bile kalmadı mı ki şimdi kendi sırtışıyla alay etsin? Avurtların büsbütün çöktü mü ki? Öyleyse git hanımımızı odasında bul; ona, yüzünü bir parmak kalınlığında da boyasa yine bu hale geleceğini söyle:¹⁶⁶ bakalım buna gülebiliyor mu. Kuzum Horatio, bana şunu söyle.

HORATIO. — Neyi, efendimiz?

HAMLET. — Acaba İskender de toprağın altında bu hale geldi mi?

HORATIO. — Elbette.

HAMLET. — Böyle koktu mu?¹⁶⁷ Püf!

(Kafatasını yere bırakır.)

HORATIO. — Elbette, efendimiz.

HAMLET. — Sonunda kim bilir ne âdi maksatlar için kullanılıyor, Horatio! İskender'in o asıl toprağının bir fıçı deliğine tıkaçlık edebileceği neden düşünülmese?

¹⁶⁶ Şu halin kadınlara ibret olsun da fazla süse düşmesinler, demek istiyor.

¹⁶⁷ Shakespeare'in Roma tarihine ait oyunları için kullandığı Plutarkhos, İskender'in hayatını anlatırken: onun çok güzel pembe beyaz bir adam olduğunu, nefesinin ve teninin çok hoş bir kokusu bulunduğunu, hattâ bu tatlı kokunun elbiselerine de sindiğini söyler.

HORATIO. — Bu türlü düşünmek fazla inceye-
gitmek olur.

HAMLET. — Yo, hiç de değil. Yeter ki bu tah-
minde fazla mubalâğaya kaçılmasın, ortada böyle bir
ihtimal bulunsun. Meselâ şöyle düşünülebilir: İsken-
der öldü, İskender gömüldü, İskender toprağa kalbol-
du, topraktan balçık yapılır; eh, İskender'in katıştı-
ğı o balçıktan da neden bira fıçısına tıkaç yapma-
sınlar?

*Haşmetli Caesar ölüp toprak olduktan sonra,
Rüzgârı tutmak için siva olur pekâlâ!
Dünyaya korku salan o toprak, ah, olsa da
Kış rüzgârına karşı şu duvara sıvansal*

Ama susalım! Bir kenara çekilelim; bak, Kırıl geliyor.

*(Bir kafile halinde rahipler girer, ar-
kalarından Laertes ile yaşlıların ta-
kip ettiği Ophelia'nın cenazesi, Kırıl,
Kırılıçe ve maiyeti gelir.)*

Kırılıçe ile saray adamları da. Peşinden gittikleri kim
acaba? Âyin de neden tam değil?¹⁶⁸ Anlaşıyor ki ar-
dından geldikleri ölü, hayatına kendi ümitsiz eliyle
kıymış. Kibar soydanmış herhalde. Gizlenelim de olan
bitenleri görelim.

(Horatio ile çekilirler.)

LAERTES. — Daha başka ne merasim var?

¹⁶⁸ Ophelia intihar etmiş sayıldığı için cenazesi
herhangi bir ölününkünden daha az merasimle gömül-
meye getirilmektedir.

HAMLET. — Bu Laertes; çok asîl bir delikanlıdır. Dikkat et.

LAERTES. — Daha başka ne merasim var?

PAPAZ. — Cenaze merasimini salâhiyetimiz elverdiği kadar uzattık. Ölümü şüpheliydi: hükümdar iradesi kilise nizamı üstünde olmasa, mahşer gününe kadar, takdis edilmemiş bir toprakta gömülü kalması gerekirdi; ruhuna hayır dua edileceğine üstüne çanak kırığı, taş, çakıl yağdırılırdı. Halbuki işte izin verdik: tabutuna bekâret çelenkleri asıldı, genç kızlarınki gibi onun da üstüne çiçekler serpildi, mezarına kadar da çanlar çalarak getirilip gömülüyor.

LAERTES. — Fazla bir şey yapılamaz mı?

PAPAZ. — Yapılamaz. Sükûn içinde kaderine baş eğip ölenlerin ruhuna okunan ilâhiyi onun içinde okursak cenaze merasiminde kudsîlik bırakmamış oluruz.

LAERTES. — İndirin toprağa. Onun o güzel, o sâf teninden menekşeler bitsin! Sana söylüyorum, aksi papaz, sen cehennemde köpekler gibi ulurken benim kardeşim tanrının melekleri arasında olacak.

HAMLET. — Ne, güzel Ophelia ha!

KIRALIÇE. — Güzelin olsun bu güzellikler. Elveda! (*Üstüne çiçekler serper.*) Seni Hamlet'imın karısı görürüm diye ummuştum; gelin yatağını süslemek isterdim, tatlı kız, mezarını değil.

LAERTES. — Ah, seni aklından eden cinayetin sahibi olan o melûn baş bin bir belâyâ uğrasın! Durun, toprak etmayın biraz, onu bir kere daha kucaklıyayım.

(*Mezarın içine atlar.*)

Şimdi haydi: ölümüzün de dirimizin de üstüne yığın toprağını; bu düzlükten ihtiyar Pelion'u¹⁶⁹ yahut başı güklerdeki mavi Olympos'u aşan bir dağ yükseltinceye kadar yığın.

HAMLET, ilerliyerek. — İstirabı bu kadar mübâlâğa kaldıran, kederinin hitabesi gezginci yıldızları büyüleyip durduran bu adam kimmiş? Ben Hamlet'im, Danimarka prensi Hamlet!

(*Mezarın içine atılır.*)

LAERTES. — Seni şeytan alsın!

(*Onunla boğuşmaya başlar.*)

HAMLET. — Hayır dua etmiyorsun. Rica ederim. ellerini boğazımdan çek. Çünkü kolayca kızıp kendimi kaybetmem, ama tekin de değilim; onun için tedbirliysen benden sakın. Çek elini!

KIRAL. — Ayırın onları.

KIRALİÇE. — Hamlet, Hamlet!

HEPSİ. — Efendiler...

HORATIO. — Efendimiz, kendinize gelin.

(*Hizmetkârlar tarafından ayrılır, mezardan çıkarılırlar.*)

HAMLET. — Bu uğurda onunla, göz kapaklarım açılamaz oluncaya kadar döğüşmeye hazırım.

KIRALİÇE. — Hangi uğurda, evlâdım?

¹⁶⁹ Yunan esatirinde son tanrı nesliyle cenk eden evvelki nesil tanrıları (*Titanes*) düşmanlarının kalesi olan Olympos dağına yetismek için Pelion dağını yerinden söküp Ossa dağının üstüne oturtmaya çalışmışlar.

HAMLET. — Ophelia'yı severdim. Kırk bin ağabeyin sevgisi bir araya gelse benimki kadar olamaz. Onun uğrunda sen neyi göze alırsın?

KIRAL. — Aman Laertes, o delidir.

KIRALIÇE. — Tanrınızı severseniz, ona aldırmayın.

HAMLET. — Hadisene, onun uğrunda neyi göze aldığını göster bakalım. Göz yaşı mı dökersin? Döğüş mü edersin? Aç mı kalırsın? Kendini mi parçalarsın? Sirke mi içersin? Timsah mı yersin? Ben de hepsini yapacağım. Buraya ağlayıp sızlamaya, mezarına atılarak benden baskın çıkmaya mı geldin? Onunla diri diri gömül; ben de gömüleceğim. Dağlardan mı dem vuruyordun? Peki: durduğumuz yer, Ossa dağına bir ben kadar küçük bırakıp başını güneşin ateş çemberine değdirinceye kadar üstümüze milyonca dönüm toprak atsınlar! Ya, eğer işi ağız kalabalığına dökersen ben de senin kadar mübalâğa ederim.

KIRALIÇE. — Bu delilik, başka bir şey değil. Buhran geldi mi bir zaman böyle sürüyor; sonra, altın sarısı iki yavrusu yumurtalarından çıkınca sabırla üstlerine oturan dişi güvercinler gibi¹⁷⁰ dalıp susuyor, kımıldamaz oluyor.

HAMLET. — Buraya bakın, efendim; bana niçin bu türlü muamele ediyorsunuz? Size daima sevgi besledim. Ama zarar yok.

*İşe Herkül baksa gelip de kendisi,
Bildiğini okur insanların hepsi.*

(Çıkar.)

¹⁷⁰ Güvercin çoğu zaman iki yumurta ile kuluçkaya yatar, civcivler çıktıktan sonra da üşümesinler diye üç gün onları altına alır, yuvadan hiç çıkmazmış.

KIRAL. — Rica ederim iyi Horatio, onu bırakmayın, yanında bulunun.

(*Horatio çıkar.*)

(*Laertes'e*) Dün akşamki konuşmamızı hatırlayıp sabır gösterin. Mesele için hemen harekete geçeceğiz. İyi Gertrude, oğlunuzu göz altında bulundurun. Bu mezar canlı bir âbide ister. Yakında huzura ereceğiz; o vakte kadar sabırla, sükûnetle davranalım.

(*Çıkarlar.*)

SAHNE II

Şatoda bir avlu.

Hamlet ile Horatio girerler.

HAMLET. — Bu bu kadar, efendim; şimdi size ötekini anlatayım. Vaziyeti olduğu gibi hatırlıyorsunuz değil mi?

HORATIO. — Unutur muyum, efendimiz!

HAMLET. — Efendim, içime kurt düşmüştü, bir türlü uyuyamıyordum. Yatağımda prangaya vurulmuş âsilerden daha işkence içindeydim. Tedbirsizliği göze aldım — böyle tedbirsizliğe can kurban: bazan en hesaplı tasavvurlarımızın boşa çıktığı yerde ihtiyatsızlığımızın işe yaradığı görülüyor; bu da gösteriyor ki, biz kaba taslak istediğimiz kadar kesip biçelim, hareketlerimizin neticelerine son şekillerini veren bir ilâhî kuvvet var.

HORATIO. — Bu muhakkak.

HAMLET. — Gemici elbisemi üstüme geçirip kamaramdan çıktım. Karanlıkta etrafı yoklaya yoklaya gidip onları buldum. İstedğim oldu: götürdükleri evrakı aşurdım, hemen yine kendi kamarama döndüm. Korkularım bana nezaket kaidelerini unutturmuştu: Kıraldan aldıkları fermanın mührünü cüret gösterip kırdım. Ne görsem beğenirsin, Horatio — Ah buna habisliğin hükümdarcası derler! — katî bir emir: arasına, Danimarka'nın da selâmeti adına İngiltere'nin de, diye bir sürü sebep sokuşturulmuş;¹⁷¹ aman, sağ kalırsam sözde ne tehlikeler, ne felâketler muhakakmış! Onun için ferman okunur okunmaz, vakit kaybetmeden hattâ baltanın bilenmesi bile beklenmeden başım uçurulmalıymış!

HORATIO. — Olacak şey değil.

HAMLET. — İşte ferman burada; boş bir vaktinde oku. Ama bunun üzerine benim de ne yaptığımı öğrenmek ister misin?

HORATIO. — Yalvarırım anlatın.

HAMLET. — Kendimi böyle her taraftan hiyanetle sarılmış bulunca— baktım ki, ben daha düşünmeye vakit bulmadan zihnim oynayacağı oyunu tasarlamış — oturdum yeni bir ferman hazırladım, sonra gü-

¹⁷¹ Hamlet'in sağ olması İngiltere için doğrudan doğruya bir tehlike değildir tabii. Fakat Hamlet'in ölümü Danimarka için lüzumlu olduğundan, İngiltere fermana itaatsizlik ederse Danimarka'yı kızdırmakla başına yeniden belâ dâvet etmiş olacaktır.

zelce yazdım. Bir vakitler ben de, devlet adamları gibi, güzel yazı yazmayı hor görür, öğrendiğimi unutmaya çalışırdım;¹⁷² ama, işte efendim, burada bana büyük yardımı dokundu. Ne yazdığımı öğrenmek ister misin?

HORATIO. — Elbet, iyi efendimiz.

HAMLET. — Kırıl mühim bir dilekte bulunuyor: eğer İngiltere kendisine yalnız verdiği haraçla değil, öz bir sadakatle bağlıysa; eğer aralarındaki sevginin artmasını arzu ederse; eğer sulhun, başaklardan çelengiyle dostluklarına bağlantı olarak kalmasını isterse — bunlar gibi daha bir sürü tımturaklı, eğerden sonra — fermanın içindekileri okuyup öğrenir öğrenmez getirenleri ileri geri düşünmeden, derhal öldürülmesini; onlara hattâ günah çıkaracak kadar bile zaman vermemesini istiyor.

HORATIO. — Fermanı nasıl mühürlediniz?

HAMLET. — Tanrı onda bile inayetini gösterdi. Kesemde, Danimarka kiralığı mührünün eşi olan babamın mührü vardı. Fermanı tıpkı öteki gibi katladım, imza edip mühürledim; kimse değiştiğinin farkına varmayacak şekilde yerine yerleştirdim. Ertesi gün o deniz çarpışmamız oldu, gerisini de zaten sen biliyorsun.

HORATIO. — Demek Guildenstern ile Rosencrantz öbür dünyayı boyladılar.

HAMLET. — Ee, bu işe kendileri can atmışlardı. Onlar için hiç vicdan azabı çektiğim yok; ettiklerini buldular. Kılıç kılıca gelen iki büyük düşmanın arasına girmek soysuz insanların harcı değildir.

¹⁷² Shakespeare zamanında devlet adamları güzel yazıyı ancak kâtiplere yaraşır aşağılık bir iş sayarlarmış.

HORATIO. — Yarabbi, bu ne biçim kıraldır!

HAMLET. — Ne dersin: hükümdarımı öldüren, annemi kahpe eden, tahtla ümitlerimin arasına giren, öz canıma — hem bu türlü hileyle — kasteden adamı kendi elimle temizlemek hak sayılmaz mı? Boynumun borcu değil mi? İnsanlığı kemiren bu kurdu daha başka kötülükler işlemeye bırakmak bir günah olmaz mı?

HORATIO. — Herhalde çok geçmeden, İngiltere'den, orada olup bitenleri haber alacaktır.

HAMLET. — Evet yakında; ama aradaki zaman benim. Hem, insanın canı bir darbelik iş. Fakat iyi Horatio, kendimi kaybedip Laertes'e karşı o türlü davrandığıma çok üzülüyorum. Çünkü kendi derdime bakınca onunkini görmüş oluyorum. Gönlünü almaya çalışacağım. Ama, doğrusu, ıstırabındaki nümayiş sabrımı taşırmıştı.

HORATIO. — Susun! Biri mi geliyor ne?

(*Osric girer.*)

OSRIC. — Danimarka'ya tekrar tekrar hoş geldiniz, efendim.

HAMLET. — Minnetle teşekkür ederim, efendim. (*Yavaşça Horatio'ya*) Bu hava! kim, biliyor musunuz?

HORATIO, yavaşça Hamlet'e. — Hayır, efendimiz.

HAMLET, yavaşça Horatio'ya. — Bahtlı sayılırsın, çünkü böylesini tanımak bir kusurdur. Bu adamın geniş toprakları vardır, hem de verimli. Bir hay-

van başı ise yemliği mutlak Kırılın sofrasında olur.¹⁷³ Durmadan haykıran bir kargadır, ama dediğim gibi konacak leşi çok.

OSRIC. — Sevimli efendimiz, eğer efendimizin boş vakti varsa haşmetlimizden getirdiğim bir haberi vereceğim.

HAMLET. — Bütün dikkatimle öğrenmeye hazırım efendim. Şapkanızı gereğince kullanın, başta durmak içindir.¹⁷⁴

OSRIC. — Teşekkür ederim, efendimiz, hava pek sıcak da.

HAMLET. — Hayır, emin olun, çok soğuk. Yıldız esiyor.

OSRIC. — Gerçekten oldukça soğuk var, efendimiz.

HAMLET. — Ama yine de ,benim mizacıma göre pek bunaltıcı bir sıcak var.

OSRIC. — Pek, efendimiz: pek bunaltıcı, sanki şey... nasıl tarif edeyim bilmem. Efendimiz, haşmetlim sizin için büyük bir bahse giriştiğini bildirmemi emretti. Efendim, mesele şu...

HAMLET, şapkasına giymesini işaret eder. — Rica ederim unutmayın...

¹⁷³ Bir kimse arazi ve davar sahibi, yani zengin ise mutlak Kırılın yakını olur.

¹⁷⁴ O zamanlar şapka yemeklerde, hattâ kilisede bile çıkarılmazdı. Asiller yalnız huzura çıktıkları vakit başları açık bulunurdu.

OSRIC. — Yok, iyi efendimiz; emin olun ben böyle daha rahatım. Efendim: yakınlarda Laertes sara ya dönmüş bulunuyor. İnanın ki emsalsiz bir kişizedir. Meziyetleri lâyuat, sohbeti lâtif, etvarı kibar bir zat. Hakkını teslim etmek lâzım gelirse, efendiliği bütün evsafını câmi. Asıl tanınmak için ne aranırsa hepsi kendinde mevcut.

HAMLET. — Tasvirinde hiçbir eksik bırakmıyorsunuz, efendim. Bununla beraber, bilirim, onun meziyetlerini bir bir ayırmak insanın zihnine durgunluk verir; buna kalkışılса bile, akla o kadar çoğu birden hücum eder ki insan bocalar kalır. Mamafih aynı hakikat bir sitayişle söyliyeyim ki, kendisini azîm kemiyet taşıyan bir ruh olarak tanıyorum. Hem de nefsinde öyle ender ve bihaba evsaf tecemmü etmiş ki; hakikatin beyanı zımmında, müşahibine ancak aynasında raslamır, peşinden takibedecek ancak gölgesidir.

OSRIC. — Efendimizin onun hakkındaki sözlerinde aynı isabet var.

HAMLET. — Hangi vesile zuhur etti, efendim? Bu zatı mevzu ittihaz ederek muhaveremizin basit ifadesine mâruz bırakmanız neden acaba?

OSRIS. — Efendim?

HORATIO. — Demek bu dili kendinizden başkası konuşunca anlamıyorsunuz? Etmeyin, anlarsınız efendim.

HAMLET. — Bu zatın zikri cemiline saik ne?

OSRIC. — Laertes'in mi?

HORATIO, yavaşça *Hamlet'e*. — Sermayesi tükendi bile; bütün seçme sözlerini harcadı.

HAMLET. — Evet onun, efendim.

OSRIC. — Zannımca bilhaber değilsinizdir ki...

HAMLET. — Keşke siz olsanız. Ama, doğrusu, olsanız, da benim için bir iltifat sayılmazdı¹⁷⁵. Ee, efendim?

OSRIC. — Bihaber değilsinizdir ki, Laertes tam bir usta...

HAMLET. — Bunu itirafa cesaret edemem, sonra ustalıkta onunla boy ölçüşmüş olurum. Fakat gayriye kıymet biçmek, kendine kıymet biçmek demektir.

OSRIC. — Efendim, demek istediğim, usta bir silâhşor. Umumun kendisine atfettiği şöhrete nazaran bu hünerde emsaline raslanmazmış.

HAMLET. — Kullandığı silâh ne?

OSRIC. — Kılıçla kama.

HAMLET. — Öyleyse silâhı bir değil iki. Ama neyse.

OSRIC. — Efendim, Kıral kendisiyle altı arap küheylânına bahse girişti. O da bilmukabele, öğrendiğime göre, bütün kemer bentleri kayışleriyle tam takım altı Fransız kılıç ve hançeri rehine etmiş. Talikatın üçü, inanın ki, serapa sanat; kabzalarla öyle bir ahenk teşkil ediyorlar ki. Pek zarif talikat, sanatkârlıkları büyük bir zevk eseri.

¹⁷⁵ Yani, keşki bir şey bilmez bir adam olmadıgımdan siz bihaber olmasanız. Ama öyle olsanız da yine iftihar etmezdim. Çünkü benim değerimi sizin gibi değersizlerin takdir etmesi bir iltifat sayılmaz.

HAMLET. — Bu talikat dediğiniz şeyler de nedir?

HORATIO, yavaşça Hamlet'e. — O sözlerin ardından böyle bir haşiye arıacağınızı biliyordum.

OSRIC. — Talikat, efendim, kayış takımıdır.

HAMLET. — Bu tâbir, belimizde top taşısaydık daha uygun düşerdi. Bana kahrırsa şimdilik onlara kılıç askıları diyelim. Ama devam edin: altı arap küheylânına karşı takımıyle, sanatkârlıklar büyük bir zevk eseri üç talikatiyle altı Fransız kılıcı: Danimarka'ya karşı Fransa bunları bahse koyuyor. Peki ama, bunlar niye, sizin tâbirinizle rehin edilmiş?

OSRIC. — Efendim, Kırılın iddiası şu efendim: sizinle Laertes beyninde cereyan edecek on iki hamleli bir oyunda, o size üç darbeden fazla faikıyet elde edemez, diyor. On ikiye karşı dokuz üzerine iddiaya tutuştu. Efendimizin reyî âlileri öğrenilirse derhal bahsin tatbikatına girişilecek.

HAMLET. — Ya reyim aleyhteyse?

OSRIC. — Vuruşmayı kabul ederseniz demek istiyorum, efendimiz.

HAMLET. — Ben burada avluda dolaşyorum, efendim. Kırılın müsaadesiyle, her gün bu zamanlar benim teneffüs saatimdir. Düğmeli meçler gelsin; eğer o zat razı, Kırıl da fikrinde sabitse kendisi için vuruşup kazanmaya çalışırım. Kazanmazsam sadece ben utanmış, üste, darbeleri de ben yemiş olurum.

OSRIC. — Cevabınızı bu vecihte arzedeğim mi?

HAMLET. — Esası bu olsun, efendim; artık siz onu, kendinize göre, nasıl süslerseniz süsleyin.

OSRIC. — Efendimize ubudiyetlerimi arzederim.

HAMLET. — Ben size, ben size.

(*Osric çıkar.*)

İyi ki, kendi arz ediyor; başkalarının bu türlüüne dili yatmaz.

HORATIO. — Ne işgüzar adam!

HAMLET. — Emmeden önce muhakkak anasının memesine de hürmetlerini arzetmiştir. İşte böyle: o da, onun soyundan daha birçokları da sade günün gidişine göre edalanmayı, kırılıp dökülmeyi biliyorlar — bu değerden anlamaz devir de onlara hayran ya! — rasgele edinme sudan âdetlerle, en boş kafalı olan ama en titiz tanınanlara kendilerini beğendiriyorlar. Bir denemeye getirip onları şöyle üfle, su kabarcığı gibi patlayıverirler.

(*Bir bey girer.*)

BEY. — Efendimiz, haşmetli hükümdarımız, genç Osric ile size selâmlarını yollamışlardı. Avluda kendilerini beklediğinizi bildirmişsiniz. Laertes ile kılıç oyununun şimdi olmasını mı, yoksa daha sonraya bırakılmasını mı istersiniz, öğrenmek üzere beni gönderiyorlar.

HAMLET. — Niyetim değişmiş değildir, Kırılın arzusuna âmadedir. O hazırsa ben de hazırım. Şimdi, yahut bir başka zaman; yeter ki, gücüm kuvvetim şimdiki kadar yerinde olsun.

BEY. — Kıral, Kırالیçe, bütün maiyetleri buraya inecekler.

HAMLET. — Safa geldiler hoş geldiler.

BEY. — Kırالیçe oyuna girişmezden önce bir iki kelimeyle Laertes'in gönlünü almanızı diliyor.

HAMLET. — Nasihatı çok yerindedir.

(*Bey çıkar.*)

HORATIO. — Bu bahsi kaybedeceksiniz efendimiz.

HAMLET. — Ben öyle zannetmiyorum. O Fransa'ya gittiğinden beri meç talimine hiç ara vermedim¹⁷⁶. Bana bırakılacak ikram payı ile kazanırım. Ama bilmezsin, şuramda, gönlümde ne türlü sızı var. Neyse, zarar yok.

HORATIO. — Yok ama, iyi efendimiz...

HAMLET. — Canım, bir şey değil, saçmalık... Öyle bir kuruntu ki, olsa olsa bir kadın kendine dert edinir.

¹⁷⁶ Gerçi Hamlet o kaçık halini, Laertes daha Fransa'ya giderken takınmıştı, bu hali takındıktan sonra da Rosencrantz ile Guildenstern'e dediğine göre ((perde II, sahne II; sayfa 63) her türlü eğlenceyi bırakmıştı, bu hesaba bakılırsa meç talimi de yapmamış olması lâzım gelir. Ama o sözlerin üzerinden çok geçmiştir; seyirciler de, hattâ belki Shakespeare kendisi de, bu noktayı unutmuşlardır. Dramın tesir uyandırması için orada öyle demek lâzımdı, burada Hamlet'in kimse bilmeden meç ustası olması lâzım. Shakespeare, eserlerinde böyle küçük tenakuzları tasa etmez.

HORATIO. — İçinizde bir isteksizlik varsa kendinizi zorlamayın. Ben onlar buraya gelmeden önce gider, sizin iyi olmadığınızı söylerim.

HAMLET. — Sakın ha! Biz kehanete mehanete kulak asanlardan değiliz. Bir serçenin ölüşünde bile başlı başına bir hikmet vardır. Kısmet değilse demek gelecekte değil; gelecekte değilse, demek şimdi; şimdi değilse, demek gelecekte: iş hazır bulunmaktadır. İnsan giderken arkada bıraktığı şeylerden birine sahip kalmadıktan sonra, erken gitmiş ne çıkar? Ne olacaksa olsun.

(Kıral, Kıraliçe, Laertes, beyler ellerinde meçlerle eldivenler taşıyan hizmetkârlar girer. Üzerinde şarap şişeleri duran bir masa getirilir.)

KIRAL. — Gel Hamlet, gel de sana şu eli veriyim.

(Kıral, Laertes'in elini Hamlet'in eline verir.)

HAMLET. — Affınızı bağışlayın bana, efendim. Size karşı haksızlık ettim: ama siz asıl bir adamsınız. Ettiğimi bağışlayın. Büyük bir derde tutulup kendimi bilmez hale gelerek nasıl çarpıldığımı, huzurunda bulunduklarımız bilirler: siz de herhalde işitmiş olacaksınız. Kanınıza, şerefınıza ağır gelip gücünüze gidecek ne yaptımsa bilin ki, delilikten yaptım. Laertes'e karşı haksızlık eden Hamlet miydi? Dünyada Hamlet olamaz. Hamlet'ten kendi kendini alsalar, sonra o Hamlet kendi kendisi değilken Laertes'e haksızlık etse, bunu Hamlet yapmış olamaz, Hamlet bunu reddeder. Kim yapmış

olur, öyleyse? Onun deliliği. Şu halde, Hamlet de, haksızlığa uğrıyanlar arasındadır. Deliliği, zavallı Hamlet'in düşmanıdır. Efendim, bu heyet huzurunda, size karşı hiçbir kötü niyet beslemediğimi bildirmem beni cömert düşünceleriniz önünde suçlu düşmekten kurtarsın; inanın ki, saldıgım oku evin üstünden aşır kardeşimi yaralamış biliyorum.

LAERTES. — Kanıma ağır gelen şey için tatmin edildim; bu meselede beni intikam almaya en çok sürükliyecek de oydu. Fakat şerefime dokunan yerde barışa yanaşmıyorum; ta ki gün görmüş itibar sahibi kimseler bana, eskiden de bu yolda uzlaşmalar olduğunu, adıma söz gelmiyeceğini bildirsinsinler¹⁷⁷. Ama, o zamana kadar, gösterdiğiniz sevgiyi sevgi olarak alıp kabul ediyorum, ona karşı kusur etmiyeceğim.

HAMLET. — Bunu sevinçle karşılıyorum. Şu kardeşçe bahis için gönlüm rahat oynıyacağım. Verin şu kör uçlu meçleri. Haydi.

LAERTES. — Gelin, bir tane bana.

HAMLET. — Siz almasanız da olur Laertes: benim bilgisizliğime karşı sizin hüneriniz, en karanlık gecede pırıl pırıl yanan yıldızlar gibi, yine kendini gösterir.

¹⁷⁷ Laertes, kendi hesabına, bu sözlerden sonra kızgınlığının geçtiğini söylüyor. Fakat, ayrıca hakaret görmüş vaziyettedir. Hakarete karşı ne yollarda davranılacağını insanın kendisi değil, gelenekler tâyin eder. Eğer geleneklerde böyle barışma örnekleri bulunduğunu tecrübe ve itibar sahibi kimseler temin ederlerse ancak o zaman Laertes, kalben olduğu gibi resmen de barışacaktır.

LAERTES. — Benimle alay ediyorsunuz efendim.

HAMLET. — Şu elim hakkı için, etmiyorum.

KIRAL. — Genç Osric, verin onlara ucu düğmeli meçleri. Yeğenim Hamlet bahsi biliyorsunuz, değil mi?

HAMLET. — Evet biliyorum, efendimiz. Haşmetlim zayıf tarafa fazla pay biçmişler.

KIRAL. — Benim endişem yok. her ikinizi de gördüm: ama Laertes daha usta olduğu için size bir pay bıraktık.

LAERTES. — Bu çok ağır, bir başkasını verin bakayım¹⁷⁸.

HAMLET. — Bu benim istediğim gibi. Meçlerin hepsinin de boyu bir mi?

(*Oyuna hazırlanırlar.*)

OSRIC. — Evet, efendimiz.

KIRAL. — Şarap kupalarını masanın üstüne hazırla edin. Eğer Hamlet birinci yahut ikinci vuruşu başarır, yahut üçüncü vuruşun hemen karşılığını verir de Laertes ile ödeşirse bütün kulelerden toplan atılsın: Kırallık, Hamlet'in soluğu kesilmemesi şerefine içecek. Kupaya da, birbiri ardından Danimarka tahtına geçen dört hükümdarın tacındakinden daha kıymetli bir inci atacak. Kupaları verin bana. Kös davula, davul dışardaki topçuya, toplan göklere, gök de yere bildirsin ki "Şimdi Kırallık, Hamlet şerefine içiyor!" Hadi başlayın. Hakemler, siz de gözünüzü açın.

HAMLET. — Gelin bakalım, efendim.

¹⁷⁸ Laertes, kararlaştırıldığı üzere, düğmesiz meç herhalde bu sırada alır. Yine bu arada elçabukluğu ile ucunu zehirlemiştir.

LAERTES. — Buyurun, efendimiz.

(*Oynarlar.*)

HAMLET. — Bir.

LAERTES. — Hayır.

HAMLET. — Hakem.

OSRIC. — Bir vuruş, apaşikâr bir vuruş.

LAERTES. — Pekâlâ; yeniden.

KIRAL. — Durun. Bana içki verin. Hamlet, bu inci senindir¹⁷⁹. Sıhhatine içiyorum.

(*Trampetler, davullar çalar, içerden toplar atılır.*)

Kupayı kendisine verin.

HAMLET. — Önce şu seferi tamamlıyalım; bir kenara koyun. Haydi.

(*Oynarlar.*)

Bir vuruş daha; ne dersiniz ha?

LAERTES. — Şöyle bir değdi, doğrusunu söyleyrim, değdi.

KIRAL. — Oğlumuz kazanacak.

KIRALIÇE. — Terledi, hem soluğu tükendi. Bana bak, Hamlet, mendilini al da alınının terini sil. Kırالیçe senin bahtın şerefine içiyor, Hamlet.

HAMLET. — Sağ olun, Kırالیçem!

KIRAL. — Gertrude, içme!

¹⁷⁹ Kupaya atılan, inci biçiminde bir zehir olmalıdır. Nasıl olsa önce Hamlet'in şarabı içmesi lâzım gelecekti; içkiyi bitirip inciyi aramasına vakit kalmayacaktı.

KIRALIÇE. — İçeceğim, efendimiz; rica ederim beni mâzur görün.

KIRAL, *kendi kendine.* — Zehirli kupa! İş işten geçti artık!

HAMLET. — Ben daha içmiyeyim, Kırالیçem; biraz sonra.

KIRALIÇE. — Gel, yüzünü sileyim.

LAERTES. — Efendimiz, ona şimdi vuracağım.

KIRAL. — Ummuyorum.

LAERTES, *kendi kendine.* — Vicdanım da bir türlü elvermiyor ama.

HAMLET. — Haydi bakalım üçüncüye, Laertes. Siz sadece şaka ediyorsunuz. Meçinizi, ne olur, bütün ustalığınızla kullanın. Beni şımarık bir çocuk yerine koyuyorsunuz galiba.

LAERTES. — Ya, öyle demek? Gelin hadi.

OSRIC. — İki tarafa da bir şey yok.

LAERTES. — Bu sefer alın bakalım!

(Laertes Hamlet'i yaralar; birbirine girdikleri sırada silâhları değiş ederler, sonra Hamlet Laertes'i yaralar.)

KIRAL. — Ayırın, kendilerini kaybettiler.

HAMLET. — Yok, gelin, bir bir daha.

(Kırالیçe düşer.)

HORATIO. — Her ikisinden de kan akıyor. Ne oldu, efendimiz?

OSRIC. — Ne oldu Laertes?

LAERTES. — Ne olacak, kendi kurduğum tuzığa kendim düştüm, Osric. Haklı olarak kendi hiyanetime kendim kurban gidiyorum.

HAMLET. — Kırالیçe nasıl?

KIRAL. — Onlardan kan aktığını görünce bayıldı.

KIRALIÇE. — Yok yok, içkiden içkiden... ah, Hamlet'im benim... İçkiden içkiden! Zehirlendim!

(Ölür.)

HAMLET. — Namussuzluk ha! Kapı kilitlensin. Hiyanet ha! Aransın çıksın, kim bakalım.

LAERTES. — Burada, Hamlet. Hamlet, öldürüldün: dünyada hiçbir deva sana şifa olamaz artık. Yarım saatlik bile ömrün kalmadı. Bu hiyanete âlet olan şey de elinde: ucu hem düğmesiz, hem de zehirli. Ettiğimi buluyorum; işte şu düştüğüm yerden bir daha kalamıyacağım. Annen zehirlendi. Fazlasına halim yok. Kıralda, kabahat hep Kıralda.

HAMLET. — Ucu hem de zehirliymiş ha! Öyleyse, hadi bakalım zehir, gör işini!

(Kırakı vurur.)

HERKES. — Hiyanet! Hiyanet!

KIRAL. — Aman beni koruyun arkadaşlar; sadece hafif bir yara aldım.

HAMLET. — Seni akraba ırzına düşman, seni kan döken melûn hükümdar seni! Dibine kadar iç bakayım bu zehri! O bulunmaz incin bunda mıydı! Annemin peşinden git de bul onu.

(Kıral ölür.)

LAERTES. — Cezasını haketti. Kendi hazırladığı zehirdi. Gel birbirimizi affedelim, asıl Hamlet: ne benimle babamın ölümü senin başına uğrasın, ne de seninki benim başıma!

(Ölür.)

HAMLET. — Tanrı o günahı işlemedin bilsin! Ben de ardından geliyorum. Artık bittim Horatio. Talihsiz Kırallıca, elveda! Bu felâket karşısında rengi atıp titriyen, bu oyunun dilsiz oyuncularını seyircileri olan sizler: vakit olsaydı... Bu korkunç zaptiye bir tuttu mu aman vermiyor... Ah, size öyle şeyler anlatırdım ki... Ama zarar yok, kalsın. Horatio, bittim artık. Sen sağ kalıyorsun. Şüphede olanlara beni de, dâvamı da olduğu gibi doğruca anlat.

HORATIO. — Böyle bir şey aklınıza getirmeyin. Ben Danimarkalı olmaktan ziyade eski Romalılarımdım.¹⁸⁰ Bakın burada o içkiden biraz daha var.

HAMLET. — Er olduğunu göster, o kupayı bana ver. Bırak; alacağım diyorum. Ah, iyi Horatio, her şey böyle bilinmeden kalırsa, düşün arkamdan adımı ne kötü anarlar! Eğer beni ömründe hiç sevdinse, cennete kavuşmakta biraz gecik; bu mihnet dünyasında acı çekmeye devam edip yaşa ki, hikâyemi anlataşın.

(Uzaktan uzağa asker geçtiği duyulur.
İçerden top atılır.)

Bu cenk gürültüsü de ne oluyor?

¹⁸⁰ Romalıların mertliği bende de vardır: hayatın kıymeti kalmayınca ondan vazgeçip ölmesini bilirim, demek istiyor.

OSRIC. — Lehistan'dan zaferle dönen genç Fortinbras bu asker selâmını İngiliz elçisine veriyor.

HAMLET. — Ah, ölüyorum Horatio; zehrin kuvveti can bırakmadı bende. Ömrüm yetip İngiltere'den gelen haberleri duyamayacağım. Seçimin Fortinbras üzerinde kalacağı içime doğuyor: ölürken reyimi ben ona veriyorum.¹⁸¹ Kendisine böyle söyle. Beni davran-dığım yolda davranmaya zorlıyan büyüklü küçüklü bütün hâdiseleri de anlat. Geriye söz kalmıyor.

(Ölür.)

HORATIO. — Asıl bir kalb atmaz oldu! Sevimli hükümdar oğlu, gecen hayırolsun. Dinleneceğin yere, sürü sürü melekler ilâhiler söyliyerek götürsün seni! Davullar neden bu tarafa doğru geliyor?

(İçerden askerlerin ayak sesleri gelir.
Davullar bayraklarla Fortinbras ve
İngiliz elçileri, arkalarından da hiz-
metkârlar girerler.)

FORTINBRAS. — Neredeymiş bu manzara?

HORATIO. — Nedir görmek istediğiniz? Eğer ke-
der yahut hayret duyulacak bir şeyse daha fazla ara-
mayın.

FORTINBRAS. — Bu ölü yığını aman nedir bil-
memiş. Ey gururlu ölüm, ebedî höcrende ne türlü bir
ziyafet hazır ediyorsun ki böyle bir vuruşta kanlıcasına
bunca asili yerle bir ettin?

¹⁸¹ Danimarka'da kırıllar seçilmekle beraber, tahttaki kiralın sağlığında rey verebileceği, reyinin de ağır basacağı bir kere daha anlatılmış oluyor (bak: not 20).

BİRİNCİ ELÇİ. — Manzara acıklı. İngiltere'den aldığımız vazifeyi yapmak için geç kaldık. Bizi dinliyecek kulaklar duymaz olmuş.¹⁸² emrinin yerine getirildiğini, Rosencrantz ile Guildenstern'in öldüğünü söyleyecektik. Şimdi kimin ağzından teşekkür bekliyeceğiz artık?

HORATIO. — Onun ağzından değil — hattâ sağ olup teşekkür etmek kudretinde bulunsaydı bile. Onların ölümünü emreden o değildi. Ama mademki siz Lehistan muharebelerinden, siz de İngiltere'den tam bu kanlı iş üstüne geldiniz, emredin bu cesetler herkesin göreceği gibi yüksek bir yere konsun; sonra, henüz hiçbir şeyden haberi olmıyan dünyaya ben, bu olanlar nasıl oldu bildireyim. Böylece şehvetten doğan, tabiata aykırı kanlı hareketler, rasgele giyilen hükümler, tesadüfen vurulup ölmeler; icabedip hile ile zorlanmış ölümler; en nihayet, ters çıkıp edenlerin kendi başlarını ateşe yakan kötülükler duyacaksınız.¹⁸³ Bunların hepsini size olduğu gibi anlatabilirim.

¹⁸² Elçiler Claudius'a geliyorlar, Rosencrantz ile Guildenstern'in öldürülmesi de onun emridir sanıyorlar.

¹⁸³ *Şehvetten doğan, tabiate aykırı, kanlı hareketler:* Claudius'un tahta ve yengesine göz koyup kardeşini zehirlemesidir; *rasgele giyilen hükümler, tesadüfen vurulup ölmeler:* tesadüfe kurban giden ama böylece de ettiğinin cezasını çeken Polonius'un öldürülmesidir; *icabedip hile ile zorlanmış ölümler:* Hamlet'in mecbur kalıp boyunlarını vurdurduğu Rosencrantz ile Guildenstern'in ölümüdür; *ters çıkıp edenlerin kendi başlarını ateşe yakan kötülükler:* Laertes ile Kıralla aittir.

FORTINBRAS. — Öğrenmeye acele edelim; bu hi-kâyeyi dinlemeye memleketin en soylu kimselerini de çağıralım. Bana gelince: kısmetimi kederle kucaklıyorum. Bu hükümdarlıkta benim de bir hakkım olduğu hatırlardadır. Ele geçirdiğim fırsat bu hakkı istemeye beni davet ediyor.

HORATIO. — Sözlerimde ondan da bahsetmek sırası düşecek; hem, reyi daha birçoklarının da reyini peşinden getirecek birinin ağzından. Ama şu dediğim hemen, daha herkesin zihni perişanken yapılsın; yoksa belki o hileler yanlışlar daha başka aksiliklere yol açar.

FORTINBRAS. — Dört kumandan Hamlet'i bir asker gibi kürsüye taşıyın. Çünkü tahta geçseydi, tam bir hükümdar olduğunu göstereceği muhakkaktı. Geçirilirken de mızıka çalarak, toplar atılarak onu gür bir sesle ansınlar. Cesetleri kaldırsın: böyle bir manzara harb meydanlarına yaraşır, buraya hiç yaraşmıyor. Gidin, askerlere emir verin, toplar atılsın.

(Cenaze havası çalar. Cesetleri taşıyarak hepsi çıkarlar, sonra içerden toplar atılır.)

S O N

DÜŞÜNMEK İSTİYENLER İÇİN HAMLET

Aşağıdaki sorular okuyanların oyunu adım adım takibedişini ve anlayışını denemek üzere tertiplenmiştir. Her soru (başta ait olduğu sahne olmak üzere) daha önceki sahnelerin yardımıyla cevaplandırılabilir. Daha sonraki sahnelerin verdiği bilgiye dayanılmamalıdır.

Perde I, sahne I

1. Shakespeare vakanın geçtiği zamanı hangi cümlelerle belirtiyor? Vakanın geçtiği yeri ve etrafını hangi sözlerle canlandırıyor?

2. Horatio'nun rivayetlere kolay kolay inanmadığı nelerden anlaşılıyor?

3. Ölen kiral zamanında Norveç ile Danimarka arasındaki münasebet nasılmış?

Perde I, sahne II

1. Kiral, Norveç'e yolladığı elçilere "Çabukluğunuz bağlılığınızı göstereyin" derken ne demek istiyor?

2. Kiral ile nazırı Polonius arasındaki sıkı dostluk nasıl anlaşılıyor? Bu dostluk neden olabilir?

3. Hamlet'in yas tutmaktan vazgeçmesini ısrar ederken Kiral ile Kraliçenin ileri sürdükleri fikir nedir?

4. Hamlet'in kederinin asıl sebebi anlaşılıyor mu?

Perde I, sahne III

1. Hamlet'in gösterdiği alâkaya Ophelia'nın fazla güvenmemesi için Laertes ne türlü bir fikir yürütüyor?

2. “Selâmetin en kestirme yolu korkudur” demekle Laertes ne demek istiyor?

3. Bu sahne bize Polonius’u nasıl bir adam olarak tanıtıyor?

Perde I, sahne IV

1. Bu sahnelerin puslu değil de ayaz ve yıldızlı gecelerde geçişi, sizce, kasten midir yoksa tesadüfen midir? Sebepleriniz?

2. Hangi düşüncelere dayanarak Horatio hayalet ile gitmenin tehlikesini, Hamlet ise tehlikesizliğini iddia ediyor?

Perde I, sahne V

1. Hayaletin “özü doğru bir hayalet” olduğuna hükmetmek için Hamlet’in elinde bir delil var mıdır, yoksa sezisle mi bu hükme varıyor?

2. Bu sahne ölen Kırallı bize nasıl bir adam olarak tanıtıyor?

Perde II, sahne I

1. Polonius’u “zeki ve uzağı gören insanlar” arasında saydırabilecek deliller var mıdır?

2. “İhtiyatsızlık, basiretsizlik nasıl gençlere hassa, endişelerimizde lüzumundan fazla ileri gitmek de öylece biz ihtiyarların merakı” derken Polonius’un ne demek istediğini anlatınız.

3. Bu sahne ile evvelki sahne arasında ne kadar zaman geçmiş olabilir? Sebepleriniz?

Perde II, sahne II

1. Polonius’u bunamaya başlamış bir politikocr saydıracak işleri var mıdır?

2. Kırallıçenin cinayetten haberi olmadığını belirten noktalar gösterebilir misiniz?

3. "İyi yahut kötü diye bir şey yoktur, onu öyle gösteren düşüncedir" sözünü açıklayıp genişletiniz.

4. Guildenstern "ihtiras rüyadır" derken, Hamlet insan için "ruh bulmuş toprak" derken ne demek istiyorlar?

5. Oyuncu kumpanyalarının belli başlı tipleri olarak sayılan altı tipi *Hamlet* dramında bulmak lâzım gelse her biri için kimi karşılık gösterirsiniz?

6. Hamlet'in iyi bir oyuna yakıştırdığı üslûbun vasıfları nedir?

7. Hamlet ne gibi sebepler ileri sürerek Polonius'un oyuncularını iyi ağırlamasını istiyor?

8. Kendi kendine kaldığı vakit, intikam almakta gecikmesine kızan Hamlet bu gecikişe bir özür gösteriyor mu?

Perde III, sahne I

1. Kırılçe oğlunu seviyor mu dersiniz? Sebepleriniz?

2. Hamlet'in "Yaşamak mı yoksa ölmek mi" diye başlayan tiradını açıklayınız.

3. Hamlet "Azmin gürbüz rengi tereddüdün soğuk gölgesiyle hasta bir renk alıyor" derken, Kırıl "Büyük adamların deliliği ihmale gelmez" derken ne demek istiyorlar?

4. Ophelia'nın Hamlet'te bulduğu meziyetler nelerdir?

5. Hamlet'in Ophelia ile konuşmasını dinledikten sonra Kırıl'da ne gibi bir his uyanmıştır?

Perde III, sahne II

1. Hamlet neleri bir oyuncu için kusur sayıyor?

2. Hamlet için bir oyuncunun gayesi neler olmalıdır? Siz ne dersiniz?

3. Hamlet için olgun insanın vasıfları nelerdir?

4. Bu perdeyle birinci perde arasında ne kadar zaman geçmiştir dersiniz? Sebepleriniz?

5. Sahneyi (oyuncuların duracağı yerler bakımından) tertiplemek size düşseydi oyun - içinde - oyunun oynandığı sahneyi nasıl tertiplerdiniz? Sebepleriniz?

Perde III, sahne III

1. Rosencrantz'ın "Bir kiral tek başına iç çekmez, onunla bütün halk inler" derken ne demek istediğini açıklayıp genişletiniz.

2. Kiral Tanrı nezdinde affedilmekten neden ümitsizdir.

3. Kırallı öldürmek fırsatı eline geçmişken Hamlet ne düşünceyle bu fırsatı tepiyor? Düşüncesine siz ne dersiniz?

Perde III, sahne IV

1. Bu sahne Kırallıyı nasıl bir kadın olarak tanıtır?

2. Hamlet "Sırf iyilik etmek için zalim olmam lâzım" derken ne demek istiyor?

Perde IV, sahne I

1. Kiral neden hem Polonius'un öldürülmesini örtbas etmek istiyor, hem de sarayın bellibaşı kimselerine olanları anlatmak lüzumunu duyuyor?

Perde IV, sahne II

1. Hamlet çocukluk arkadaşlarını niçin süngere benzetiyor?

Perde IV, sahne III

1. Hamlet'e karşı Kiral kanunun icabettirdiği yolda davranmaktan neden çekinmiş?

2. Hamlet'in İngiltere'ye gönderilmesinin sebebi görünüşte nedir? Aslında ne ?

Perde IV, sahne IV

1. Bu sahne ne için yazılmış dersiniz?

2. Hamlet "Gerçekten büyüklük, büyük bir maksat olmadıkça harekete geçmemekte değil, fakat şeref bahse sokulunca, hiç yoktan büyük bir dâva çıkarmaktır" derken ne demek istiyor, açıklayıp genişletiniz.

Perde IV, sahne V

1. Kırالیçe "Suçlu insan öyle olmaz endişelerle doludur ki mahvedilmekten korkarken kendi kendini mahveder" derken ne demek istiyor?

2. Laertes bu sahnede kendisini nasıl bir adam olarak tanıtıyor?

Perde IV, sahne VI

1. Hamlet'in başına yolda ne gelmiştir?

2. Bir münekkit Ophelia için "akılsız bir taş bektir" diyor, siz ne dersiniz?

Perde VI, sahne VII

1. Kendi deyişine göre Kırıl niçin Hamlet'i cezalandırmamıştır?

2. Kırıl "sevginin... ateşinin zamana uyduğunu" ileri sürerken ne demek istiyor, açıklayınız ve genişletiniz.

3. "Yapmak istediğimizi anında yapmalıyız" fikrine siz de katılıyor musunuz? Neden? Kırılın bu fikrini Hamlet'in "Düşünmek insanı korkak eder" fikriyle kıyaslayınız?

Perde V, sahne I

1. Mezarıcı soytarının türkü söyliyerek mezar kazdığını görünce Hamlet'in düşündüklerini genişleterek yazınız.

2. Mezarcının sözleri Hamlet'in otuz yaşında olduğunu açıkça bildiriyor; Shakespeare oyunun başından beri bu türlü mü düşünmüştür, yoksa başka türlü mü? Sebepleriniz?

3. Sizce, Kırıl mezar içindeki döğüşte Hamlet'in öldürülmesini ister miydi, istemez miydi? Sebepleriniz?

Perde V, sahne II

1. Danimarka'dan ayrıldıktan sonra Hamlet'in başından geçenleri sırasıyla anlatınız.

2. Hamlet "Kısmet şimdiyse, demek gelecekte değil, şimdi değilse, demek gelecekte: iş hazır bulunmaktadır" derken ne demek istiyor?

3. Laertes müdafaa edilebilir mi?

Bütün oyun

1. "Nefsine karşı doğru ol, o zaman, gün gibi meydandaki kimseye karşı yalancı olmazsın." Polonius'un bu sözünü açıklayıp genişleterek yazınız.

2. Hamlet'in çılgınlığının sahte olduğuna hükmettiren nelerdir, gerçek olduğuna hükmettiren neler? Sizin izahınız nedir?

3. "Bir zerre kötülük koca bir asaleti mahvına sürükler". Hamlet'in bu sözünü açıklayıp genişleterek yazınız.

4. Hamlet'in "Nasıl da her karşılaştığım şey beni itham ediyor" diye başlayan tiradını açıklayınız.

5. Şahıslardan alâka duyduğunuz herhangi birinin karakterini anlatınız.

6. Shakespeare oyunun sonunda kahramanının ölümünü lüzumlu görmüş; bu hususta siz ne düşünüyorsunuz?

7. Oyunda yadırgadığınız yerler oldu mu?

8. Bir Alman münekkidi, tiradları olmaksızın *Hamlet* anlaşılmaz, çünkü tragedya kahramanının iç âleminde geçiyor, fikrindedir; siz ne dersiniz?

OYNAMAK İSTİYEN GÖNÜLLÜLER

İÇİN HAMLET

Hamlet, üç yüz senedir, kazanç için oynanan oyunların başında geliyor. Gönüllü oyuncuların da en çok oynadıkları yine odur. Demek ki her iki sınıf oyuncu da gerek oynanması, gerek seyretmesi daha zevkli bir oyuna raslamıyorlar. Hele gönüllü oyuncular için oyunun bir iyi tarafı daha var: sahneye konması çok eziyetsiz. Bu iyiliği, Shakespeare zamanındaki tiyatroların basitliğinden geliyor. Çünkü o zamanın sahneleri seyircilerin ortasına doğru uzanmış ve yerden biraz yükselmiş, üç tarafı açık bir çıkmadan ibaretti. Oyunun çoğu kısmı burada oynanırdı. Öyle ki, sırasına göre, burası: hisarda bir düzlük, divan odası, şato daire-i, dehliz, oda, sahra, mezarlık, avlu diye kullanılırdı. Sahnenin üç tarafına birden perde çekilemediği için perde arası diye de bir şey yoktu; oyunu başlayınca devam edip gider, ancak bir iki kere dinlenme aralığı verilirdi. Sahneler birbiri ardından kolayca gelip geçerdi; çünkü dekor diye bir şey yoktu. *Hamlet* de bize öğretiyor ki Shakespeare bir yer veya manzara hakkında seyircinin bilgi edinmesini isteyince (yani dekoru dramın bünyesi için ehemmiyetli bulunca) oyuncuların sözleriyle bize bu bilgiyi veriyor: yıldızlardan bahsediyor, ayazdan bahsediyor, Kiral ile konuşurken Polonius'a "Bazan saatlerce şurada dehlizde dolaşıyor", yahut Osric ile konuşurken *Hamlet*'e "Ben burada avluda dolaşıyorum" dedirtiyor. Böylece, dekor hakkında öğrenmemiz gerekeni öğreniyoruz. Çoğu sahneler ayakta geçer; ama oturmak lâzım gelen bir sahne olur-

sa oturulacak bir şey getirilip konur, sonra tekrar kaldırılırdı. Hattâ kimi oyunlarda sahnenin bir yanında bir hafta asılır, oynamakta olan sahnenin nerede geçtiği orada yazılı olur, gerisi seyircilerin hayaline bırakılırdı. Bunların dışında, yatak odası gibi bir iki ağır eşyaya lüzum gösteren sahneler kalıyor. Bunlar da, o günün tiyatrolarında, *iç sahne* denen yerde oynanırdı. Burası dış sahnenin gerisinde, binanın içine doğru, girik, küçük bir odaydı. Kullanılmadığı zaman önü perde ile örtülür, yatak masa gibi lüzumlu eşya arka kapısından sokulur, kullanılacağı zaman da önündeki perde açılırdı. *Hamlet* oynanırken bu *iç sahne* Kırallığın yatak odası için kullanılmış olabilir. Dış sahneye sağ ve solda, *iç sahne*'nin iki yanındaki kapılardan çıkılırdı; böylece dış sahne *iç sahne*'den hiç geçmeksizin kullanılırdı. *İç sahne*'nin üstüne raslıyan ve dış sahnenin iki yanından merdivenlerle çıkılan *balkon* Shakespeare devri tiyatrosunun üçüncü ve sonuncu kısmıydı. Sahnede aynı zamanda gözüken ve hesapça birbirinden epeyce uzak bulunması lâzım gelen oyuncularından biri burada durabilirdi. Meselâ, dış sahneden geçen Norveç ordusunu *Hamlet* belki buradan seyretmiş ve kumandanla burada konuşmuştur. *Romeo ile Juliet* tragedyasında Juliet'in balkonu yine burasıdır.

İşte Shakespeare, oyunlarını bu kadar basit, bu kadar dekorsuz bir sahne için yazıyordu. Onun içindir ki bu oyunları sahneye koymak (hele asrımızın oyunlarına nispetle) hiç külfetli değildir. Gerisinde ağaçlar bulunan bir bahçe köşesi, yahut arkadan oyuncuların girip çıkabileceği iki kapı bulunan her hangi bir düzlük, hele seyircilerin oturacağı yerden bir iki basamak da yüksekse, Shakespeare oynayacak gönüllüler için yeter. Gizlenme sahneleri için tavandan doğru sarkan bir iki perde, hattâ bir iki paravana işi görür. Shakespeare'i, kendi gününün sadeliği içinde oynamak istiyen birçok kumpanyalar da sahnenin iki yanına ve gerisine boy perdeleri asmak ve bu perdeler yukardan

doğru sahnenin mahiyetine göre, mavi, yeşil, kırmızı, mor... ışık vermekle yetiniyorlar.

Kıyafetlere gelince: Shakespeare oyunlarının bir çoğu, hele *Hamlet*, hangi elbise ile oynansa olur. Hattâ günlük elbiselerle oynandığı da olmuştur. Nasıl ki Shakespeare zamanında da, on birinci asır Danimarka'sının kıyafetleriyle değil, on altıncı asır sonu İngiltere'sinin kıyafetleriyle oynanır ve bunu seyirciler hiç yadırgamazlardı. Çünkü Shakespeare, dramını elbiseye dekora dayanarak değil, sözleriyle yaratıyor. Bununla beraber, oyuna biraz eskilik vermek istenir ve imkân da bulunursa tarih kitaplarında, on altıncı yahut on yedinci asra ait olmak üzere, raslanan herhangi bir kıyafet kullanılabilir.

Oynamak isteyenlere bu oyunun çıkardığı bir güçlük varsa o da uzunluğudur. Shakespeare'in en uzun eseri olan ve ara verilmeden oynandığı zaman dört buçuk saat süren *Hamlet*, bütünü ile oyuncu kumpanyaları için bile üstesinden kolayca gelinmez bir güçlük olmuştur. Zamanı da, imkânları da, tecrübesi de daha kıt olan gönüllü oyuncular için büsbütün zor olacağı tabiidir. Ama paralı oyuncular da gönüllüler de çoktandır bunun kolayını bulmuşlardır: Shakespeare için biraz zararlı olmakla beraber oyunu (mevzu birliği bozulmıyacak surette) keserler. *Hamlet* bugün dünyanın hiçbir yerinde baştan başa eksiksiz oynanmıyor, oynanamıyor. Yalnız, senede bir, şairin yıldönümü olan 23 nisanda Londra'da bütünüyle oynamak son senelerde gelenek olmaya başlamıştır. Arada bir, başka yerlerde de, bir iki defalık eksiksiz oynandığı olur. Ama, tiyatroların verdiği iki üç saatlik *Hamlet* temsilleri hep kesiklidir. Hele okullar içi nböyle oynanması büsbütün bir zarurettir. Çok kere, hattâ, oyunun seçme birkaç veya sadece bir sahnesini oynamak da gönüllü oyuncular için yeter. Meselâ: yalnız birinci ve sonuncu perdeler oynanabilir; biri çıkıp arada geçenleri, teferruata sapsmadan, hülâsa eder. Herhalde, Paris'e

gönderilen habere ile, elçilerle, oyuncularla geçen sözler kolaylıkla kesilebilir. Kesme sırasında muhakkak bütün bir sahnenin kesilmesi lâzım gelmez. Bir sahnenin bazı sözleri çıkarılabilir. Böylece oyunun gidişi hızlandırılmış, bazen de, ehemmiyeti ikinci derecede olan bir oyuncu kaldırılmış olur. Uzun kesiklerle verilecek olan (yani seyircilerin kestiremeyeceği kadar çok şey çıkarılan) temsillerde derli toplu hülâsaların çok faydası görülecektir.

Hamlet, bizi üzerinde uzun uzun düşünmeye çağıran çok mânalı sözleriyle kütüphane ve sınıfta ne kadar okunup münakaşa edilse yeridir. Ama, onu oynamayı denediğiniz zaman göreceksiniz ki yeni bir canlılık kazanacak. Söyliyeceklerinize uygun hareketler ararken bazı sözlere yeni mânalar verdiğinizizi, hattâ bazı sözleri o zamana kadar anlamadan okumuş olduğunuzu ve ancak oynarken mânalandırdığınızı farke-deceksiniz. Böylece, hayatta olduğu gibi oyunda da, hareketler sözlere yardım etmiş olacak. *Hamlet* gözüktüğü gibi hareketsiz bir oyun değildir. Oynamayı denerseniz onun sade felsefe eserleri kadar düşündürücü değil, bir macera hikâyesi kadar da heyecanlı olduğunu göreceksiniz.

Tiyatro Eserleri

1

No. 10666

TOPTAN SATIŞ

İstanbul Devlet Kitapları Müdürlüğü
Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Elazığ, Erzurum, Trabzon,
Van, Sivas, Burdur ve Zonguldak Bölge Şeflikleri.

PERAKENDE SATIŞ

Millî Eğitim Yayınevleri
ve Bakanlık yayınları satıcısı tarafından.

% 8 KDV DAHİL FİYATI: 110000 LİRA
(101852 Lira + 8148 Lira)